

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΟΥ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ*

«Ἐκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα,
εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες,
ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης
χάριτος Θεοῦ».

(Α΄ ΠΕΤΡ. 8' 10).

ΤΑ ἀγαθὰ τοῦ παρόντος βίου, καθὼς καὶ τὰ προτερήματα τοῦ ἀνθρώπου, φυτικά τε καὶ ἐπίκτητα, ἡμεῖς μὲν τυνήθως ἀποδίδωμεν εἰς τὴν τύχην ἢ εἰς τὴν ἡμετέραν ἰκανότητα, ἢ δὲ ἀγία Γραφή ἀποδίδει ὅλα εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν πανάγαθον αὐτοῦ πρόνοιαν. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν τῆς ἀγίας Γραφῆς πᾶν εἶ τι καλὸν ἔχει ὁ ἄνθρωπος, πλοῦτον, δόξαν, σοφίαν, υἱείαν, εὐγένειαν, ὅλα εἶναι δῶρα τῆς θείας προνοίας, ὅλα εἶναι χαρίσματα τοῦ παναγάθου Θεοῦ, ὅστις πανσόφως διανέμει ταῦτα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀναλόγως τῆς ἐκάστου δυνάμεως, ἐπὶ σκοπῷ νὰ

* Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας ἐν Σταυροδρομίᾳ, τῇ 22 μαΐου 1866.

τὰ καλλιεργήσωμεν ἐπιμελῶς, νὰ τὰ πολλαπλασιάσωμεν, νὰ τὰ μεταχειρισθῶμεν καλῶς καὶ φρονίμως πρὸς τε τὰς ἰδίας καὶ τὰς τοῦ πλησίον ἀνάγκης. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ κατέχοντες τὰ διάφορα ταῦτα ἀγαθὰ καὶ πλεονεκτήματα ὀνομάζονται ἀπλῶς οἰκονόμοι, παρὰ τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς θέλει ἀπαιτήσῃ ποτὲ λόγον τῆς οἰκονομίας αὐτῶν καὶ διαχειρίσεως.

Τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει ἡ θυρυατὴ ἐκείνη τῶν ταλάντων παραβολή, ἐν τῇ ὁποίᾳ μακαρίζονται μὲν οἱ κατὰ δύναμιν αὐτὰ πολλαπλασιάζαντες, καταδικάζονται δὲ οἱ ὀκνηροὶ καὶ οἱ ῥάθυμοι· τοιαύτην ἔννοιαν ἔχουσι καὶ οἱ μνημονευθέντες λόγοι τοῦ ἀποστόλου, «Ἐκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακο-» νοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ». Εἶναι δὲ ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι καὶ οἱ ἄνθρωποι, μολονότι παραγνωρίζουσι πολλάκις τὰ θεῖα δῶρα, τὰ ὁποῖα λαμβάνουσι, καὶ διὰ τοῦτο κατα-χρῶνται πολλάκις αὐτά, οὐχ ἥττον ὅμως ἀπαιτοῦσι παρὰ τῶν ἄλλων ἀνάλογα τῆς ἰκανότητος καὶ τῆς θέσεώς των καθήκοντα· καὶ διὰ τοῦτο τιμῶσι μὲν καὶ ἐπαινοῦσι, καθὼς ὁ Θεός, τοὺς ἐπα-ξίως τῆς ἑαυτῶν κλήσεως καὶ δυνάμεως ἐνεργοῦντας, μέμφονται δὲ καὶ καταδικάζουσι τοὺς ἰδιοτελῶς ἢ ἀδιαφόρως διάγοντας καὶ ζῶντας καὶ μετὰ θάνατον.

Δίκαιον ἔχουσιν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ φέρωνται τοιοῦτοτρόπως πρὸς τοὺς πεπιστευμένους τὰ τάλαντα ταῦτα καὶ τὰ χαρίσματα· διότι ἐκ τῆς καλῆς ἢ κακῆς χρήσεως τούτων ἐξαρτᾶται ἡ πρόοδος ἢ ἡ ὀπισθοδρόμησιν τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, ἡ σωτηρία ἢ ἡ ἀπώλεια, καθὼς διδάσκει πᾶσα ἡ ἀρχαία καὶ σύγχρονος ἱστορία. Εὐτυχεῖς ἀληθῶς αἱ κοινωνίαι, τῶν ὁποίων τὰ μέλη κατανοοῦσι καλῶς τὴν ἀναντίρρητον αὐτῇ ἀλήθειαν· εὐτυχεῖς καὶ ὅσοι κατανόησαντες ἐγκαίρως τὴν κλῆσιν καὶ τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ μεταχειρίζονται κα-λῶς τὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα ἐχορήγησεν εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός, καὶ ἀποβαίνουσιν οὕτω χρήσιμοι καὶ ὠφέλιμοι εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Οἱ τοιοῦτοι καὶ ἐνταῦθα καταλείπουσι μνή-

μην ἀθάνατον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ ἀνταμείβοντι ἐπαξίως ὑπὸ τοῦ μισθικοδότου Θεοῦ.

Ἄς εὐχαριστήσωμεν, ἀδελφοί, τὸν Θεὸν τῶν πατέρων ἡμῶν, ὅστις ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς πατρικῇ καὶ παναγάθῳ αὐτοῦ προνοίᾳ οὐδέποτε ἐπαύσατο ἀναδεικνύων ἐκάστοτε τοιούτους ἄνδρας κοινωφελεῖς μετὰ τῶν διαφόρων τάξεων τῆς καθ' ἡμᾶς εὐσεβοῦς κοινω- νίας, μάλιστα δὲ μετὰ τῶν ἀξίων τοῦ ὀνόματος διδασκάλων, ἐνὸς τῶν ὁποίων, τοῦ ἀοιδίου Ἀναστασίου Σακελλαρίου, τὸ ἱε- ρὸν μνημόσυνον ἐπιτελεῖται σήμερον καὶ ἐνταῦθα τῇ συνδρομῇ καὶ αἰτήσῃ τῶν φίλων καὶ συμπατριωτῶν αὐτοῦ. Διότι καὶ ὁ ἀειμνη- στος οὗτος λαβὼν τὸ χάρισμα τῆς διδασκαλίας παρὰ Θεοῦ, τὸ ἐκαλλιέργησεν ἐπιμελῶς, τὸ ἐπολλαπλασίασε, καὶ ὡς πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος τὸ μετέδωκεν ἀνεπιφθόνως εἰς πλείστους ὅσους τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν, καὶ διὰ τοῦτο τιμᾶται σήμερον παρὰ πάντων ὡς διδάσκαλος τῆς ἐαυτοῦ πατρίδος ὡς εὐεργέτης τοῦ Γένους ἡμῶν.

Τοῦ ἀειμνήστου Ἀναστασίου Σακελλαρίου ὁ βίος δὲν εἶναι βίος ἐκτάκτων καὶ μεγάλων πραγμάτων, ὅποιος εἶναι συνήθως ὁ βίος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν· βίος ἐνδοξος μὲν καὶ ἐπίζηλος, ἀλλὰ καὶ ἀνώμαλος καὶ ἀμφίβολος. Ὁ βίος τοῦ Σακελλαρίου εἶναι βίος ἀπλοῦς καὶ μονότροπος, ὅποιος ὁ βίος τῶν παρ' ἡμῖν διδασκάλων, βίος ὁμῶς ἐντελοῦς καὶ ἀπηρτισμένου διδασκάλου, συναισθανομέ- νου καὶ ἐκτιμῶντος τὴν κλῆσιν αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως δυνάμενος νὰ χρησιμεύσῃ τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τοῦ σεμνοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος. Σκοπὸν ὁ λόγος ἐνταῦθα δὲν ἔχει νὰ πλέξῃ τὸ ἐγ- κώμιον τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου, ἀλλ' ἐάν τις θελήσῃ νὰ κρίνῃ περὶ αὐτοῦ ἀνεξαρτήτως πάντοτε τῶν ἐφημέρων προσώπων καὶ πραγμάτων, τὰ ὅποια πολλάκις ἀμυροῦσι καὶ δυσφημίζουσι καὶ τὰ ἱερώτερα τῶν ἐπαγγελμάτων, εἶναι ἀδύνατον νὰ παραγνωρίσῃ τὴν σπουδαιότητα τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος καὶ νὰ μὴ ἐκ- τιμήσῃ τὸν μέγαν καὶ ὑψηλὸν αὐτοῦ σκοπὸν καὶ προορισμόν. Δυσ- νασχετοῦμεν συνήθως διὰ τὴν ἔλλειψιν ἱκανῶν καὶ ἀληθῶς πεπαι-

δευμένων ἀνδρῶν, ἀνδρῶν ἀνεξαρτήτου καὶ σταθεροῦ χαρακτῆρος, ἀνδρῶν δυναμένων νὰ διεξάγωσι τὰ καθ' ἡμᾶς αἰσιώτερον καὶ σκο- πιμώτερον· ἀλλὰ τὴν μεγάλην ταύτην καὶ τοσοῦτον ἐπαισθητὴν σήμερον μάλιστα γενομένην ἀνάγκην καὶ ἔλλειψιν τίνες ἄλλοι, εἰ μὴ τὰ καλῶς συγκεκροτημένα σχολεῖα καὶ οἱ τὴν ἱερὰν αὐτῶν ἀποστολὴν συναισθανόμενοι διδάσκαλοι, κέκληνται ἰδίως νὰ θερα- पेύσωσιν; Ἐπειτα, ἐὰν καυχώμεθα σήμερον, ἂν ὅχι δι' ἄλλο, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ὅτι συναισθανόμεθα τὰς πολυειδεῖς τῆς ἡμετέ- ρας κοινωνίας ἀνάγκας, καὶ προσπαθοῦμεν ὅλαις δυνάμεσι νὰ τὰς θεραπεύσωμεν καὶ νὰ βελτιώσωμεν τὴν κατάστασίν μας, καὶ τοῦτο τὸ οὐχὶ βεβαίως εὐκαταφρόνητον ἀγαθὸν εἰς ποίους ἄλ- λους ἄρα κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται, εἰ μὴ εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς προπαθείας, τὰς ἀφρνεῖς μὲν πολλάκις, ἀλλὰ γενναίας καὶ ἀνενδότους, τῶν ἀοιδίων διδασκάλων τῶν πρὸ ἡμῶν, οἵτινες ἐν καιροῖς οὕτω χαλεποῖς καὶ δεινοῖς ἠδυνήθησαν νὰ διατη- ρήσωσι τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς παιδείας καὶ εὐσεβείας, νὰ διαπαιδαγω- γήσωσι τὴν κατ' αὐτοὺς νεολαίαν, καὶ νὰ προπαρασκευάσωσιν οὕτω τὴν σημερινὴν γενεάν;

« Ἐκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἐαυτοὺς αὐτὸ διακο- νοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ ». « Ὅτι μὲν, ἀδελφοί, ὁ Ἀναστάσιος Σακελλάριος ἔλαβεν ἄνωθεν τὸ χάρισμα τῆς διδασκαλίας καὶ προωρίσθη διδάσκαλος τῆς πατρίδος αὐτοῦ, τοῦτο δείκνυται μὲν καὶ ἐκ τῶν σπανίων φυσικῶν δώρων, δι' ὧν ἐπροίκισεν αὐτὸν ὁ Θεός, ἐπικυροῦσι δὲ καὶ αἱ διάφοροι περιστά- σεις τοῦ βίου καὶ ἰδίως τῆς παιδικῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Ἐν τῇ κλεινῇ καὶ εὐάνδρῳ Ἡπείρῳ τῇ τοσοῦτον ἐπὶ φιλοπα- τρία καὶ φιλομαθείᾳ τῶν τέκνων αὐτῆς διαβεδοημένη, εἰς ἐν τῶν χωρίων τοῦ Ζαγορίου, Βρεδέτον ὀνομαζόμενον, εἶδε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ὁ Ἀναστάσιος. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Χριστόδουλος ὀνομαζόμε- νος ἦν ἱερεὺς καὶ ἱερέως υἱός, Σακελλάριος τὸ ἀξίωμα καὶ συγχρό- νως διδάσκαλος τοῦ χωρίου του, καθὼς ἦσαν μέχρι χθὲς καὶ πρώην ὅλοι σχεδὸν οἱ ἱερεῖς παρ' ἡμῖν, διδάσκαλοι πράγματι καὶ

ὀνόματι, ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἁγίας τραπέζης εἰς τὴν σχολὴν καὶ τὴν διδασκαλικὴν ἑδρὰν οἱ ἀείμνηστοι μεταβαίνοντες. Ὁ Ἀναστάσιος ἄρα ὑπῆρχεν, ὡς εἰπεῖν, πατρόθεν διδάσκαλος, κληρονομήσας παρὰ τῶν γονέων μετὰ τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς καὶ τὴν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα κλίσιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ τότε κατὰστασις τῆς Ἡπείρου φαίνεται ὅτι συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν διδασκαλικὴν μόρφωσιν τοῦ Ἀναστασίου· διότι ἐκτὸς τῶν ἐν ταῖς κώμασι τοῦ Ζαγορίου σχολείων ὑπῆρχον τότε ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων δύο ἐπίσημοι καὶ ἀμιλλώμεναι πρὸς ἀλλήλας σχολαί, ἡ Μπαλάνειος, λέγω, καὶ ἡ Καπλάνειος, ἐξ ὧν ἡ τελευταία διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καὶ περιωνύμου τότε διδασκάλου Ἀθηνάσιου τοῦ Ψαλίδου. Ὅποῖον στάδιον φιλοπονίας διὰ τὸν φύτει φιλότιμον καὶ φιλομαθῆ Ἀναστάσιον! Καὶ ἠθέλησε μὲν ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ νὰ τρέψῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς ἄλλο στάδιον καὶ ἐπάγγελμα, εἰς τὸν ἐπίζηλον ἐμπορικὸν βίον, ἐφ' ᾧ καὶ ἠνάγκασε νὰ διαικόψῃ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ καὶ νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ ἐμπόρῳ εἰς Θεσσαλονίκην, ἀλλ' ἡ πανσόφως τὰ ἡμέτερα διεξάγουσα θεία πρόνοια ἐπανέφερεν αὐτὸν μετ' ὀλίγον εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τὴν σχολήν.

Οὕτω λοιπὸν τὰ πάντα συνέτρεχον, διὰ νὰ μαρτυρῇ ὁ νέος Ἀναστάσιος εἰς τὸ ἐπάγγελμα, εἰς τὸ ὁποῖον προωρίσθη παρὰ Θεοῦ. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον, ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ λάβῃ τις οἰονδήποτε χάρισμα· ἡ πλουσιόδωρος δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου ἐπιχέει πολλάκις ἄφθονα τὰ δῶρα αὐτῆς, καὶ χορηγεῖ πλούτια πάντα τὰ εἰς τὸν ἡμέτερον βίον χρησιμεύοντα τάλαντα· ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἡμεῖς νὰ συναισθανθῶμεν τὴν χάριν, νὰ ἐκτιμήσωμεν ἀποχωρῶντως τὴν δωρεάν, νὰ συνεργήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ κατὰ δύναμιν· τὰ τάλαντα ἀπαιτοῦσιν ἐργασίαν καὶ ἐπιμέλειαν διὰ νὰ αὐξηθῶσι, καὶ νὰ πολλαπλασιασθῶσι, διὰ νὰ γείνωσι χρήσιμα καὶ πρὸς τὸν ἔχοντα καὶ πρὸς τοὺς λοιπούς. Καὶ ἐνταῦθα καταφαίνεται καθὼς τοῦ πιστοῦ καὶ φρονίμου οἰκονόμου τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ ἀξία ἐκάστου καὶ φρόνησις.

Τί ἔπραξε λοιπὸν, πῶς προσηνέχθη πρὸς οὕτως εὐνοϊκὰς περιστάσεις πρὸς μόρφωσιν ἑαυτοῦ ὁ Ἀναστάσιος; Ἐπραξεν ὅτι ἀπητεῖτο νὰ πράξῃ ὅστις προώριστο νὰ γείνη διὰ τῆς διδασκαλίας ὠφέλιμος εἰς τὸν πλησίον, καὶ ὅχι ἀπλῶς νὰ ἐπαγγέλληται πορισμοῦ χάριν τὸν διδάσκαλον· καὶ διὰ τοῦτο ὅχι μόνον μαθητῶν κατέβαλε τὴν προσήκουσαν ἐπιμέλειαν πρὸς ἐκμάθησιν τῶν διδασκομένων μαθημάτων, ἀλλὰ καὶ διδάσκων ἔπειτα καὶ παρὰ πάντα σχεδὸν τὸν βίον ἐφιλοτιμεῖτο, ὅσας παρουσιάζετο περιστάσεις ν' αὐξάνῃ πάντοτε διὰ τῆς σπουδῆς καὶ μελέτης τὰς γνώσεις του. Καὶ τὴν μὲν ἐν τῇ Καπλανείῳ σχολῇ παραδειγματικὴν αὐτοῦ ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐκ τῶν συμμαθητῶν του εὐδοκίμητιν ἀπέδειξαν ἀμέσως αὐτὰ τὰ πράγματα· διότι ἅμα ὡς ἐξῆλθε τῆς σχολῆς καὶ τῶν παραδόσεων, δεκαοκταετῆς μόλις, διωρίσθη ἀμέσως διδάσκαλος τῆς σχολῆς τοῦ Βρεδέτου, εἰς τὴν ὁποίαν τοσοῦτον εὐδοκίμως ἐδίδαξεν, ὥστε μετ' οὐ πολὺ προσεκληθῇ εἰς ἄλλο σχολεῖον ἀνώτερον καὶ ἐφεξῆς εἰς ἄλλο, ἕως οὗ τελευταῖον εἰς τὴν τότε κατὰ πρῶτον συστάσαν ἐν Ἰωαννίνοις περίφημον τῶν ἀειμνήτων Ζωσιμαδῶν σχολήν, μετὰ τῆς ὁποίας ἔκτοτε καὶ διὰ παντὸς συνέδεσε τὸ ὄνομά του ὁ Σακελλάριος.

Καὶ ὅμως δὲν ἐφυσιώθη παντάπασι διὰ τοῦτο· ἀλλὰ γνωρίζων πόσον αἱ ἀνθρώπινοι γνώσεις εἰσὶν ἀτελεῖς, καὶ πόσων καὶ ὁποίων γνώσεων ἔχει ἀνάγκη ὁ τῶν ἄλλων διδάσκαλος, μολονότι δεκαετῆς σύντονος μαθητεία καὶ δεκαπενταετῆς συντονωτέρα διδασκαλία εἶχον ἤδη καταστήσει αὐτὸν ἀποχωρῶντως ἐντρίβῃ περὶ τὸ διδάσκειν καὶ ἰκανώτατον, οὐχ ἥττον ὅμως ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντά του ἐν τῇ σχολῇ, νὰ περιηγηθῇ προηγουμένως τὰ τότε ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ Ἑλλάδι ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἐν αὐτοῖς ἐπικρατοῦσαν τάξιν καὶ μέθοδον. Τοσαύτη ἦτο ἡ μετριοφροσύνη καὶ εἰλικρίνεια τοῦ ἀνδρός! Σχολάρχης δὲ ἤδη εὐδόκιμος ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ, ὁπότε περιστάσεις τινὲς ἐκ τῶν συνήθως συμβαινόντων τοῖς παρ' ἡμῖν διδασκάλοις τὸν ἠνάγκασαν ν' ἀπο-

συρθῇ τῆς σχολῆς, τί ἔπραξε κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο; Μετα-
δίνει εὐθὺς εἰς Ἀθήνας, καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ νεοτυπιάτῳ τότε Πανε-
πιστημείῳ ἐθεάθη καθήμενος ἐν τοῖς θρανίοις τῶν φοιτητῶν καὶ
ἀκροώμενος διαφόρων μαθημάτων, ὁπόθεν ὅμως προσεκλήθη μετ' οὐ
πολὺ ὑπὸ τῶν φιλομούσων καὶ φιλοκάλων Σμυρναίων σχολάρχης
τῆς Εὐαγγελικῆς ἐν Σμύρνῃ σχολῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐσχάτως πεντη-
κοντούτης ἤδη καὶ ἐπέκεινα ὧν εὔρε περίστασιν νὰ μεταβῇ σπου-
δῆς χάριν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ ἐκεῖ ἐκπαι-
δευτήρια, καὶ ν' ἀρυσθῇ κάκειθεν εἴ τι καλὸν καὶ πρότφορον ἔκρινε
διὰ τὰ ἡμέτερα πράγματα.

Τοιοῦτον ζῆλον, τοιαύτην εὐγενῆ φιλοτιμίαν καὶ ἀκόρεστον
φιλομάθειαν ἔδειξεν ὁ Σακελλάριος, ὅπως μορφώσῃ ἑαυτόν, ὅπως
ἀποκτήσῃ τὰς ἀναγκαίας εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα γνώ-
σεις καὶ τὴν ἀπαιτουμένην εἰς τοῦτο μέθοδον. Εὐκόλον δὲ ἐκ τού-
των νὰ συμπεράνωμεν καὶ ποίας προσπάθειας κατέβαλεν, ὅπως
μορφώσῃ καὶ ἄλλους, ὅπως μεταδώσῃ καὶ πολλαπλασιάσῃ τὰ τά-
λαντα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τούτῳ τοσοῦτον φιλοπόνως ἐκκαλλιέργησεν.

Ἐὰν διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ διδασκαλίαν ἡμῶν αὐτῶν ἀπαι-
τοῦνται ἀγῶνες καὶ μόχθοι καὶ σύντονος φιλοπονία καὶ ἐπιμέλεια,
διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ διδασκαλίαν τῶν ἄλλων προσαιτεῖται
καὶ φρόνησις καὶ διάκρισις καὶ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴ καὶ ἀνοχή
καὶ πολλὰ ἄλλα προσόντα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι τοῦ παντός νὰ τὰ
ἀποκτήσῃ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐρωτᾷ «Μὴ πάντες
» ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ
» πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ
» πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι»; (Α' Κορ.
ιβ', 29. 30). Διότι μόνῃ ἡ ἰκανότης καὶ ἡ πληθὺς ἢ ἡ ποικιλία τῶν
γνώσεων δὲν ἀρκοῦσι πρὸς τὴν ἀληθῆ μόρφωσιν καὶ τὴν προσή-
κουσαν διδασκαλίαν. Καὶ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λανθάνῃ τὸν
Σακελλάριον, τὸν γνήσιον τοῦτον ἀπόγονον καὶ πιστὸν ὁπαδὸν
τῶν ἀειμνήστων προγόνων καὶ συμπατριωτῶν αὐτοῦ, τοῦ Βηρ-
σαρίωνος, τοῦ Σουγδουρῆ, τοῦ Βαλάνου καὶ τῆς λοιπῆς γεραρᾶς

χορείας τῶν σοφῶν ἐκείνων διδασκάλων, οἵτινες διὰ τοῦ ἑαυτῶν
ἀκραιφνοῦς καὶ ἐνθέου ζήλου καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως εὐηργέτη-
σαν ἀληθῶς καὶ ἐδόξασαν καὶ τὸ ἔθνος καὶ τὴν αὐτοῦς γεννήσα-
σαν καὶ ἐκθρέψαν καὶ παιδεύσαν Ἡπειρον. Ἐὰν τῶντι ἄλ-
λοι τινὲς τῶν συγχρόνων αὐτῷ διδασκάλων ὑπερέβαλλον ἴσως
τὸν Σακελλάριον κατὰ τὴν ἑκτασιν καὶ τὸ βάθος τῶν γνώσεων,
οὐδεὶς ὅμως ἠδύνατο νὰ συγκριθῇ πρὸς αὐτόν ὡς πρὸς τὸν ζῆλον
καὶ τὴν αὐταπάρνησιν, τὴν ὁποῖαν ἔδειξεν ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν
γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ· καὶ μάρτυρες
τῶν λεγομένων τὰ πολλὰ ἔτη καὶ σχολεῖα, ἐν οἷς ἐδίδαξε, καὶ ἡ
πληθὺς τῶν μαθητῶν, οὓς ἐπαίδευσεν ὁ ἀοιδίμος.

Δεκαοκταετῆς εἴπομεν ὅτι ἦτο, ὅτε κατὰ πρῶτον διωρίσθη
διδάσκαλος, ἐτελεύτησε δέ, καὶ ἐτελεύτησε διδάσκων, τὸ ἐξη-
κοστὸν ἔκτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ· ὥστε πεντήκοντα περίπου
ἔτη, τουτέστι πάντα τὸν βίον αὐτοῦ διήλθε διδάσκων! Ἀλλ' ἂν
ὁ χρόνος τῆς διδασκαλίας διεγείρῃ εὐλόγως τὸν θαυμασμόν καὶ
τὸ σέβας εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀοιδίου, οἱ τόποι καὶ τὰ σχολεῖα,
ἐν οἷς ἐδίδαξε, δὲν μᾶς ἐκπλήττουσιν ὀλιγώτερον. Ἀπὸ κώμης
εἰς κώμην καὶ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ὡς τις ἀπόστολος τῶν
γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας, τὰς σχολὰς τῆς πατρίδος του διερ-
χόμενος, ἤναπτε τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς φιλομαθείας, καὶ διωργάνιζε
σκοπίμως πρὸς μονιμότητα καὶ ἀσφάλειαν τὴν δημοτικὴν ἐκπαί-
δευσιν. Ἀπὸ τῆς σχολῆς τοῦ Βρεδέτου, ὅπου διεδέχθη τὸν πατέ-
ρα αὐτοῦ, τοῦ διδασκαλικοῦ ἀρξάμενος ἐπαγγέλματος, ἐδίδαξεν
ἀλληλοδιαδόχως καὶ ἐν ἄλλοις οὐκ εὐκαταφρονήτοις σχολείοις τοῦ
Ζαγορίου, κατόπιν ἐν Πρεβέζῃ, ἐν Ἰωαννίνοις, ἐν Σμύρνῃ, ἐν Ἰωαν-
νίνοις πάλιν, τελευταῖον ἐν Γαλαζίῳ, ὅπου καὶ ἀποκαμῶν ἐκ
τῶν ἀτρύτων ἀγώνων πολυχρονίου διδασκαλίας ἀπεβίωσεν ὁ ἀεί-
μνηστος.

Ἀλλ' ὅσον εὐκόλον εἶναι νὰ ἀριθμήσωμεν τὰ ἔτη καὶ τὰ
σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδίδαξε, τοσοῦτον δύσκολον εἶναι νὰ κα-
ταμετρήσωμεν τοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὁποῖους ἐν τῇ διδασκαλίᾳ κατέ-

βαλε, καὶ ἔτι δυσκολώτερον τὰ παθήματα, τὰ ὅποια ὑπέμεινε καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τοῦτο ἐν ταῖς διαφόροις σχολαῖς, ὅπου ἐξαπέστειλεν αὐτὸν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, μάλιστα δὲ ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὅλην ἐδίδαξεν. Ἀδύνατον εἶναι τῶντι νὰ παραστήσῃ τις διὰ λόγου τί ἔπραξε καὶ τί ὑπέμεινεν ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ σχολῇ ταύτῃ ὁ Σακελλάριος. Διότι καὶ ἡ τακτοποιήσις καὶ ἡ πρόοδος καὶ ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ ἀρίζηλος φήμη τῆς σχολῆς ἐκείνης, ἥτις ἐπὶ τέλους κατηρτίσθη εἰς τακτικὸν καὶ ἐντελὲς γυμνάσιον, εἰς ποῖον ἄλλον ὀφείλεται, εἰμὴ εἰς τὰς ἀνενδότους προσπάθειας τοῦ Σακελλαρίου; εἰς ποῖον ἄλλον, εἰμὴ εἰς τὸν ἐνθεον ζῆλον αὐτοῦ ὀφείλεται καὶ ὁ πλουτισμὸς τῆς σχολῆς διὰ πλουτίας βιβλιοθήκης καὶ τῶν ἀναγκαϊούντων πειραμάτων τῆς φυσικῆς; Τὴν δὲ σύστασιν τοῦ τοσοῦτον ἀναγκαίου τυπογραφείου τῆς Δωδώνης ποῖος καὶ προεκάλεσε καὶ ἐμερίμνησε καὶ ἐμόχθησε τόσον, εἰμὴ ὁ Σακελλάριος;

Ἄλλ' ἐὰν ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκειται, καὶ ἐκ τῆς καρποφορίας ἡ καλλιέργεια τῶν ἀγρῶν, δὲν φαίνεται καὶ πάντῃ ἀδύνατον νὰ κρίνωμεν περὶ τῶν διδασκαλικῶν ἀγώνων τοῦ Σακελλαρίου ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ἥτοι τῆς καρποφορίας αὐτῶν. «Ὁ » σπείρων φειδομένως φειδομένως καὶ θερίσει, καὶ ὁ σπείρων » ἐπ' εὐλογίαις ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει», λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος. Ὅτι δὲ ἔσπειρεν ὁ αἰοιδίμος ἐπ' εὐλογίαις, τουτέστιν ἀόκνως καὶ φιλοπόνως, μετὰ συνειδήσεως καὶ αὐταπαρνήσεως, ἐν τῇ ἐκ φύσεως γονίμῳ καὶ ἀγαθῇ γῇ τῆς σπουδαζούσης ὁμογενοῦς νεολαίας, ἀπόδειξις ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ἡξιώθη νὰ θερίσῃ ἐπ' εὐλογίαις. Πόσον τῶντι εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τοὺς κόπους τοῦ Σακελλαρίου! Χιλιάδες μαθητῶν οὐ μόνον ἐξ Ἑπείρου, ἀλλὰ καὶ ἐκ Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας καὶ ἄλλων μερῶν προσῆλθον κατὰ καιροὺς εἰς τὰς παραδόσεις αὐτοῦ, ἐξ ὧν περὶ τοὺς χιλίους ἀριθμοῦνται τελειοδιδάκτοι, οἱ ὅποιοι καὶ διαπρέπουσι σήμερον ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ, οἱ μὲν ὡς καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι, οἱ δὲ ὡς ἱατροί, οἱ δὲ ὡς πολιτικοί, ἄλλοι ὡς δικηγόροι, ἄλλοι ὡς

ἐμποροὶ, τινὲς δὲ καὶ ὡς ἱεράρχαι τῆς Ἐκκλησίας διάσημοι. Τοιαύτη τῆς ἀκαμάτου καὶ ἀόκνου καλλιέργειας τοῦ Σακελλαρίου ἡ πλουσία καρποφορία· «ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει». Ἀλλὰ πρόδηλον ὅτι τοσοῦτον πλούσιος θερισμὸς προϋποτίθησιν ἐξ ἀνάγκης ὅχι μόνον ζῆλον παραδειγματικὸν εἰς πάντα τὰ ἀφροῶντα τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον τῆς σχολῆς, ἀλλὰ καὶ ἐντελῇ αὐτῆς ἀκμῇ, καὶ πρὸ πάντων τὴν χριστομίμητον ἀνεξικκίαν, ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδὲν καλὸν οὐδαμοῦ κατορθοῦται ποτε, πολλῶ δὲ μᾶλλον σήμερον παρ' ἡμῖν.

Εἶναι ἤδη ἀποδεδειγμένον ἐκ πείρας, ὅτι πανταχοῦ τὰ καλὰ ἀπαντῶσι προσκόμματα καὶ δυσχερείας πολλάκις ἀνυπερβλήτους· ἡ δὲ εὐδοκίμησις ἡμῶν εἰς οἰονδήποτε ἔργον διεγείρει τὸν φθόνον τῶν ὁμοίων ἡμῶν, ἐκ τοῦ ὁποῖου γεννῶνται δυσμένειαι καὶ ἄλλα πάθη χαλεπὰ καὶ δεινὰ συνταράττοντα καὶ καταπικραίνοντα πολλάκις τὸν βίον ἡμῶν. Πῶς λοιπὸν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαίρεθῃ κατὰ τοῦτο ὁ Ἀναστάσιος; Ἐξ ἐναντίας εἶναι παρατηρημένον ὅτι, ὅπου ἐνέργεια καὶ ζῆλος καὶ εἰλικρίνεια μεγαλειτέρα, ἐκεῖ καὶ τὰ προσκόμματα καὶ αἱ δυσχερείαι διὰ τὴν σύγκρουσιν τῶν ἀντιθέτων παθῶν περισσότεραι· αἱ δὲ εὐεργεσίαι ἀνταμείβονται πολλάκις διὰ τῆς στυγεραῆς ἀγνωμοσύνης καὶ ἀχαριστίας. Εἰς τοιαύτην δυσχερῆ καὶ δυσάρεστον θέσιν εὐρέθη πολλάκις ὁ μακάριος Ἀναστάσιος· ἀλλ' ἀντὶ νὰ νικᾶται, καθὼς ἄλλοι, ὑπὸ τοῦ κακοῦ, αὐτὸς ἐνίκα τὸ κακὸν διὰ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀντιτάττων χριστομιμήτως εἰς μὲν τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπέχθειαν καὶ τὰς ἀγενεῖς σκευωρίας τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ εἰλικρίνειαν, εἰς δὲ τὴν ὅλως ἄδικον καταφορὰν καὶ τοὺς διωγμοὺς τὴν ἀνοχήν καὶ τὴν ὑποχώρησιν. Ποσάκις δὲν ἠναγκάσθη ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς πατρίδος καὶ τῆς σχολῆς διδοὺς τόπον τῇ ὀργῇ κατὰ τὸν ἀπόστολον, ἀλλὰ καὶ μὲ πόσῃ προθυμίᾳ δὲν ἐπανήρχετο πάλιν καλούμενος εἰς τὴν ἀγνώμονα μὲν πολλάκις φανεῖταν, ἀλλὰ σεβαστὴν πάντοτε δι' αὐτὸν καὶ προσφιλεστάτην πατρίδα.

Τοσοῦτον ἀνεξίκακος ὑπῆρχε πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τοὺς

παραγνωρίζοντας τὸν ζῆλον αὐτοῦ συμπολίτας ὁ φιλόπατρις Ἀναστάσιος. Παντάπασι λοιπὸν δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν συμπεριφορὰ τοιαύτη καὶ διαγωγή ἀληθῶς χριστιανική, συνηνωμένη μετὰ τοσοῦτον εὐρείας πολυμαθείας καὶ ζήλου ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν γραμμάτων, ἐφείλκυσε τὴν γενικὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν. Καὶ πραγματικῶς πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐξεδηλώθη αὕτη πρὸς τὸν αἰοδίμον. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ σύγκλητος τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου ἐκτιμῶσα τοῦ ἀνδρὸς τὰς γνώσεις καὶ τὴν παιδείαν ἠξίωσεν αὐτὸν τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος· ἡ δὲ κυβέρνησις ἐτίμησεν αὐτὸν μὲ τὸ παράσημον τοῦ Σωτῆρος. Τὸ ὄνομα τοῦ Σακελλαρίου διήγειρε πανταχοῦ τὸ πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας ὀφειλόμενον σέβας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, μάλιστα δὲ μετὰ θάνατον ἠκούσθησαν πανταχόθεν φωναὶ γοεραὶ καὶ πένθιμοι ὑπὲρ τῆς μακαρίας μνήμης τοῦ αἰοδίου. Ἡ πόλις μάλιστα καὶ ἡ σχολὴ τῶν Ἰωαννίνων, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τοσαῦτα ἐμόχθησεν, ἀλλ' ἔνεκα τῆς ὁποίας ἐτελεύτησεν ἀποδημήσας εἰς ξένην γῆν, ἐξαγνίζοντα τρόπον τινὰ τὸ πρὸς αὐτὸν γενόμενον ἀμάρτημα, διέταξε πρὸς τιμὴν αὐτοῦ πενθήμερον πένθος.

Τοιοῦτος, ἀδελφοί, ἐν συντόμῳ ὁ Ἀναστάσιος, καὶ τοιοῦτος ὡς ἐν ἀτελεῖ τινι σκιαγραφίᾳ ὁ πολύμοχθος ἀλλ' ἀξιάγαστος καὶ διδακτικὸς αὐτοῦ βίος. Ἀλλ' οὗτος μὲν, ἐκπληρώσας εὐσυνειδήτως τὸ καθῆκον αὐτοῦ καὶ διακονήσας τὸ δοθὲν αὐτῷ χάρισμα τῆς διδασκαλίας, καὶ ἐνταῦθα ἀπολαμβάνει τοὺς καρποὺς τῶν ἀγώνων του εὐλογούμενος καὶ μακαριζόμενος ὑπὸ πάντων, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀπεκδέχεται παρὰ τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ ἑκατονταπλάσια· ἡμεῖς δέ, οἵτινες σήμερον ἐπιτελοῦμεν τὸ τούτου μνημότυπον, καὶ δεόμεθα τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τί ὀφείλομεν ἔτι νὰ πράξωμεν; Ἀναλογιζόμενοι, ἀδελφοί, τὸ πρόσκαιρον τῆς παρούσης ζωῆς καὶ τὸ αἰφνίδιον τοῦ θανάτου, μὴ λητμονῶμεν ἕκαστος τὴν κλῆσιν ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ τὸν προορισμόν, ἀλλ' ἕκαστος, καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονῶμεν, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος

Θεοῦ. Ἡ ἀποστολικὴ αὕτη παραγγελία, τὴν ὁποίαν εἶδομεν ὅτι ἐφήρμοσε τόσον καλῶς ὁ αἰοδίμος Σακελλάριος, ἀναφέρεται μὲν πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐν γένει, διότι οὐδεὶς ἐστίν, ὅστις δὲν ἔλαβε καὶ δὲν ἔχει μικρὸν ἢ μέγα χάρισμά τι παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἀποβλέπει δὲ μάλιστα εἰς τοὺς λογίους καὶ διδασκάλους, τοὺς λαβόντας τὸ χάρισμα τοῦ λόγου καὶ τῆς σοφίας, καθὼς καὶ τοὺς ἐν ἀρχαῖς καὶ ἐν ἀξιώμασι, τοὺς ἔχοντας τὸ χάρισμα τῆς διακονίας καὶ προστασίας· «Εἴ τις λαλεῖ», προσθέτει ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, «ὡς» ἢ λόγια Θεοῦ, εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ ὁ Θεός».

Ὅσον δὲ μεγάλη εἶναι ἡ ὠφέλεια τῶν τοιούτων, τοσοῦτον καὶ μεγάλην εὐθύνην ἔχουσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν τὰ τάλαντα καὶ τὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα ἡ θεία πρόνοια ὡς ἱερὰν τινα παρὰ κατὰθήκην ἐνεπιστεύτατο εἰς αὐτοὺς πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον, παραμελῶσιν ἢ καταχρῶνται, καὶ μηδενίζωσιν οὕτω τὸν ἱερὸν σκοπόν, δι' ὃν ἐδόθησαν· καὶ δὲν συλλογίζονται, ὅτι ἡ μὲν σοφία καὶ ἡ μάθησις, τὴν ὁποίαν τινὲς ἐξ ἀμελείας καὶ ραθυμίας κατακρύπτουσιν ἢ ἐξαντλοῦσι καὶ δαπανῶσιν εἰς μάττι καὶ πολλάκις ἐπιβλαβῆ πράγματα, εἶναι ἡ πνευματικὴ τροφή τοῦ ἀμαθοῦς, τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν ἐν Κυρίῳ ν' ἀνθρέψωμεν, εἶναι τὸ σιτομέτριον, τὸν ὁποῖον ὡς πιστοὶ καὶ φρόνιμοι οἰκονόμοι κελευσόμεθα νὰ διανείμωμεν ἐγκαίρως καὶ προσηκόντως μετ' εὐλαθείας καὶ φόβου Θεοῦ· αἱ δὲ ἀρχαὶ καὶ τὰ ἀξιώματα, τὰ ὁποῖα τινες θεωροῦσιν ὡς ἴδια ἐαυτῶν κτήματα προωρισμένα πρὸς εὐπάθειαν ἢ πρὸς πορισμὸν ἢ πρὸς ματαίαν δόξης ἐπίδειξιν, εἶναι διακονία, τὴν ὁποίαν ὀφείλουσι νὰ δοξάζωσι κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον διὰ τῆς ἀκριβοῦς ἐκπληρώσεως τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων, εἶναι προστασία, τὴν ὁποίαν ὀφείλουσι μετὰ σπουδῆς καὶ προθυμίας νὰ ἐνεργῶσι, καὶ ὅχι δι' αὐτοὺς νὰ βλασφημῇται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. «Τίς ἄρα ἐστίν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν» κατὰστήσῃ ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν» καὶ τῷ τῷ σιτομέτριον; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ» κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτω» (Λουκ. ιβ', 42), ὃν εὐρή-

σει ποιοῦντα τὸ ἔργον καὶ τὸ καθήκον του, καθὼς εὔρε τὸν ἀοίδιμον Ἀναστάσιον ἐπὶ τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας, ἐφ' ἧς ἔζησε, μονονουχὶ τελευτήσαντα.

Ἀποδώσωμεν, ἀδελφοί, τὸ τελευταῖον χρέος εἰς τὴν μνήμην τοῦ μακαρίτου δεόμενοι τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ἐπιλέγοντες, «Αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ».

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ

ΖΑΧΑΡΙΑ ΖΑΧΑΡΩΦ*

«**Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον... Δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος**». (ΨΑΛΜ. ρια').

ΚΑΙ εἰς πολλὰ μὲν ἄλλα πράγματα ἔχομεν ἐσφαλμένας ιδέας καὶ γνώμας οἱ περισσότεροι, μάλιστα δὲ εἰς τὰ ἀπορῶντα τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ματαίου τούτου κόσμου ἀγαθὰ. Φρονοῦμεν δηλονότι ὅτι τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, τὰ ὅποια ὅλοι ἀκορέστως ἐπιθυμοῦμεν καὶ παντὶ τρόπῳ προσπαθοῦμεν ν' ἀπο-

λαύτωμεν, ὅλα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς τύχης, ἐκ τῶν περιστάσεων, καὶ ἐπομένως, ὅστις εἶναι νοημονέστερος τῶν ἄλλων, ὅστις εἶναι ἐνεργητικώτερος καὶ προσηκτικώτερος, ἐλεῖνος δύναται νὰ τὰ ἀποκτήσῃ εὐκόλως, καὶ νὰ τὰ διατηρῇ καὶ νὰ τὰ ἀπολαμβάνῃ ἀνέτως. Καὶ ὅμως ἡ ἀγία Γραφή μᾶς διδάσκει ὅλον τὸ ἐναντίον, ὅτι δηλαδή, καθὼς ὅλα τοῦ κόσμου τὰ πράγματα, οὕτω καὶ τὰ ἀγαθὰ ταῦτα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπομένως ὅχι μόνον ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα, ἀλλὰ καὶ ἡ υἡγία καὶ ἡ ζωὴ καὶ αὐτὴ ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις, διὰ τὴν ὁποίαν μάλιστα καυχῶνται τινες, ὅλα εἶναι δῶρα τῆς θείας προνοίας, εἶναι ὡς τόσα τάλαντα, τὰ ὅποια ὁ Δεσπότης τοῦ κόσμου τούτου διανέμει ἀναλόγως εἰς ἕκαστον διὰ νὰ τὰ καλλιεργήσωμεν, νὰ τὰ πολλαπλασιάσωμεν, νὰ τὰ αὐξήσωμεν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ νὰ τὰ οἰκονομήσωμεν, νὰ τὰ μεταχειρισθῶμεν καλῶς, καὶ ὅχι νὰ τὰ καταχρασθῶμεν ἢ νὰ τὰ κρύψωμεν, καθὼς ὁ πονηρὸς καὶ ὀκνηρὸς δοῦλος τοῦ Εὐαγγελίου, ὅστις διὰ τοῦτο καὶ ἐτιμωρήθη τοσοῦτον αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ.

Εὐτυχὴς ὅστις ἠξιώθη καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ περισσότερα καὶ μεγαλύτερα τάλαντα καὶ χαρίσματα· διότι τοῦτο εἶναι σημεῖον τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ εὐσέβειαν. «**Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον... δόξα καὶ**» πλοῦτος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Ἀλλὰ πολὺ εὐτυχέστερος καὶ μακαριώτερος, ὅστις τὰ θεῖα ταῦτα δῶρα καὶ τὰ χαρίσματα μεταχειρίζεται καλῶς κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ Κυρίου, τουτέστιν ὅχι μόνον πρὸς ἰδίαν ἀνάπαυσιν καὶ ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πλησίου πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὁμοίων του, μετὰ τῶν ὁποίων ἐτάχθη ἄνωθεν νὰ συζῇ καὶ νὰ συναναστρέφῃται. «**Μακάριος ὁ δοῦλος**» ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήτει ποιοῦντα οὕτω». Ὁ τοιοῦτος καὶ ζῶν ἀπολαμβάνει τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγαθὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετὰ θάνατον ἡ μνήμη τῶν καλῶν ἔργων αὐτοῦ διαμένει ἀνεξάλειπτος εἰς τὰς καρδίας τῶν μεταγενε-

* Ἐξεφωνήθη ἐν τῇ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ τῆς νήσου Ἀντιγόνης 1870.

στέρων «Γενεά εὐθέων εὐλογηθήσεται, δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τῷ
» οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ
» αἰῶνος».

Σπάνια πάντως καὶ ἀτελῇ συνήθως ὑπάρχουσι καὶ μάλιστα
κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας καὶ
τοῦ ὕλισμοῦ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀληθῶς φοβουμένων τὸν Κύριον παρ-
δείγματα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αἱ θεῖαι αὗται ἐπαγγελίαι εἰς πολλὰ
ὀλίγους δύνανται κατὰ πάντα πραγματικῶς νὰ ἐφαρμοσθῶσιν.
Ἄλλ' ὅμως δὲν ἐλλείπουσι χάριτι θεῖα καὶ παντάπασιν, ἀναφαί-
νονται ἐνίοτε πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ ἐνίσχυσιν τῶν δυσπιστούντων
καὶ μικροψύχων ἄνδρες ἀληθῶς εὐσεβεῖς καὶ φιλόχριστοι, καὶ
μεταξὺ τῶν τοιούτων δυνάμεθα νὰ τάξωμεν ἀναντιρρήτως καὶ τὸν
μακαρίτην Ζαχαρίαν Ζαχάρωφ, τοῦ ὁποῦ τοῦ ἱερὸν μνημόσυνον
ἐπιτελοῦμεν σήμερον, δεόμενοι κοινῶς ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυ-
χῆς αὐτοῦ.

Ναί, χριστιανοὶ ἀδελφοί, δὲν πρόκειται νὰ κρίνωμεν ἡμεῖς
ἐνταῦθα τὸν ἐξ ἡμῶν μεταστάντα πατέρα καὶ ἀδελφόν, τοῦτο
εἶναι ἔργον τοῦ πανσόφου καὶ δικαιοκρίτου Θεοῦ, τοῦ μόνου δυνα-
μένου νὰ ἐτάξῃ καὶ νὰ γνωρίζῃ τὰς καρδίας ἐκάστου καὶ τοὺς
νεφρούς. Εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἐδίκαζον πραγμα-
τικῶς τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ἀποθνήσκοντας, καὶ ἐπομένως ἐδικαίω-
ναν αὐτοὺς ἢ κατέκριναν· ἀλλ' ἡ ἀγία τοῦ Χρισκοῦ Ἐκκλησία
δὲν τολμᾷ νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ μυστήρια ταῦτα τῆς θείας δικαιοσύνης,
ἀλλ' ἐξετάζουσα ἐπιεικῶς καὶ φιλοστόργως τὸν βίον καὶ τὰς πρά-
ξεις ἐκάστου τῶν κοιμηθέντων τέκνων αὐτῆς ἐπαινεῖ μὲν τὰς
ὁμολογουμένως ἀγαθὰς καὶ συνιστᾷ ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς ζών-
τας, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν δέεται καὶ παρακαλεῖ τὸν Ὑψίστον νὰ
φανῇ συμπαθὴς καὶ εὐσπλαγχνος ἀναλογιζόμενος τὴν ἀνθρωπίνην
ἀσθένειαν.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην λοιπὸν καὶ τὸν κανόνα τοῦτον θεω-
ρούμενος καὶ ὁ μακαρίτης Ζαχαρίας Ζαχάρωφ, ὁποῖός τις ἄρά γε
παρουσιάζεται εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν; ποῖαν ἰδέαν δυνάμεθα νὰ

μορφώσωμεν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ;
Πολλὰ βεβαίως καὶ καλὰ πράξεις κατακοσμοῦσι τὸν μακρὸν καὶ
ἐνδοξον βίον αὐτοῦ· πολλὰς ἀρετὰς σπανίας καὶ ἀληθῶς χριστια-
νικὰς δύνχται νὰ παρατηρήσῃ, ὅστις ἀπαθῶς καὶ ἀμερολήπτως
μελετήτῃ τὸν βίον αὐτοῦ, οἷον εὐσεβείαν ἐν πρώτοις, τὴν μητέ-
ρα τῶν ἀρετῶν, καὶ πρὸς πάντα ὠφέλιμον κατὰ τὸν ἀπόστολον,
φόβον Θεοῦ δεύτερον, τὴν ἀρχὴν τῆς σοφίας καὶ τῆς συνέ-
σεως, **φιλοπατρίαν** καὶ **φιλογένειαν** καὶ ἐν γένει **ἀγάπην πρὸς**
τὸν πλησίον παραδειγματικὴν· ἀλλὰ τὸ κυριώτερον καὶ τὸ μάλ-
λον ἀξιοθαύμαστον διὰ τὸ δύσκολον καὶ σπάνιον, καὶ διὰ τοῦ
ὁποῦ δυνάμεθα, νομίζω, νὰ χαρακτηρίσωμεν ἀκριβέστερον τὸν
μακαρίτην ἐστὶ τὸ ἐξῆς· ὅτι ἐποίησεν ἐν γένει καλὴν καὶ χριστια-
νικὴν χρῆσιν τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου ἐπεδα-
ψίλευσεν εἰς αὐτόν. Τοιοῦτον καταδεικνύει ἡ μετὰ προσοχῆς ἐξε-
τασις τοῦ βίου αὐτοῦ.

Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας τοῦ μακαρίτου καταδει-
κνύουσι τί δύνανται νὰ κατορθώσωσιν ἐξ ἐνὸς μὲν ἡ πανάγαθος τοῦ
Θεοῦ πρόνοια, ἥτις ἐν ἀγνοίᾳ ἡμῶν πολλάκις οἰκονομεῖ καὶ διεξά-
γει πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν τὰ ἡμέτερα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ φρόνη-
σις τοῦ ἀνθρώπου συνηνωμένη μετὰ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας. Ὁ
μακαρίτης Ζαχαρίας Ζαχάρωφ δὲν ἐγεννήθη εἰς πόλιν ἐνδοξον καὶ
λαμπράν, οὐδὲ ἔλαβεν ἀνατροφὴν ὑψηλὴν καὶ ἐπίζηλον· ἐγεννήθη
εἰς νῆσον μικράν καὶ σχεδὸν ἄγνωστον τοῖς πολλοῖς, τὴν νῆσον
Κούταλιν, ἥτις ὅμως εὐλόγως σεμνύνεται σήμερον καὶ δι' αὐτόν
καὶ δι' ἕτερον τέκνον αὐτῆς οὐχ ἥττον ἐπίσημον, τὸν γεραρὸν πα-
τριάρχην Ἀνθιμον. Πρὸς τοῦτοις νήπιον ἔτι ἐστερήθη τῶν γονέων
αὐτοῦ, ἀποθανόντων ἀμφοτέρων ὑπὸ τῆς πανώλους, καὶ ἀνετράφη
ὅπως δὴ ποτε ὑπὸ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ. Καὶ ὅμως οὐδὲν τούτων
ἐγένετο πρόσκομμα εἰς τὴν βηθμιαίαν αὐτοῦ πρόοδον καὶ ἀνάπτυ-
ξιν· διότι, ἀφοῦ διήκουσεν ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος του τὰ ἐκεῖ
διδασκόμενα μαθήματα, μετέβη ἀκολούθως εἰς Ρωσίαν παρὰ
τοῖς συγγενεῦσιν αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν Ταγανρόην, ὅπου ἐπεδόθη

εἰς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον τοσαύτην ἐπιμέλειαν καὶ φιλοπονίαν κατέβαλε, καὶ τοσαύτην ἡθῶν χρηστότητα ἔδειξεν, ὥστε ὄχι μόνον πλοῦτον καὶ περιουσίαν ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἡδυνήθη νὰ ἀποκτήσῃ, ἀλλ', ὅπερ μέγιστον, τοσαύτην τιμὴν καὶ ὑπόληψιν, ὥστε διωρίσθη καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐκεῖ κοινότητος, καὶ ἡξιώθη νὰ παρευσταθῇ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας Ἀλέξανδρον.

Τοιαῦται τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς σεμνῆς καὶ κοσμίας διαγωγῆς αἱ ἀπαρχαί! Ἀλλὰ τὰ σπουδαιότερα πάντως καὶ διδακτικώτερα τοῦ βίου αὐτοῦ εἰσι τὰ ἐπόμενα. Ἐὰν τῶντι τὴν παιδικὴν καὶ νεανικὴν ἡλικίαν τοῦ μακαρίτου χαρακτηρίζει κοσμιότης καὶ φρόνησις καὶ φιλοπονία, καὶ ἐπομένως πρόοδος καὶ κτῆσις κεφαλαίων περιουσίας καὶ ὑπολήψεως, τὴν ἀνδρικήν χαρακτηρίζουσι πράξεις γενναῖαι καὶ ἀξιάγαστοι μαρτυροῦνται τὴν εὐτέθειαν καὶ φιλοπατρίαν καὶ ἐν γένει τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Ἀφοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διέτριψεν ἐν Ρωσίᾳ τιμώμενος παρὰ πάντων καὶ ἀγαπώμενος, ἐπανῆλθε καὶ ἀποκατεστάθη εἰς Κωνσταντινούπολιν. Πῶς προσεφέρθη δὲ κατὰ τὴν δεινὴν ἐκείνην περίστασιν ὁ αἰοίδιμος; ποίαν χρῆσιν ἐποίησε τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων κεφαλαίων, ὅσα ἡ θεία πρόνοια ἐχορήγησεν εἰς αὐτόν, καὶ ἰδίως τῆς προστασίας, τὴν ὁποῖαν ὡς ῥῶτος ὑπήκοος ἀπελάμβανεν; Ἀφοῦ προηγουμένως ἔσπευσεν ἐκ τῶν ἐνόντων νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἰδίους συμπατριώτας πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως πάσχοντας, ἐπὶ μακρὸν ἀφιέρωσεν ἅπαντα τὸν βίον καὶ πάσας τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ εἰς τὸ κοινὸν ἀγαθὸν καὶ εἰς τὴν ἀποσόβησιν πικρῶν δεινῶν. Ἡ εἰλικρινὴς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, μεθ' ἧς τὰ πάντα ἔπραττε μαρτυρεῖ πόσον καλῶς ἐγίνωσκεν ὁ αἰοίδιμος δι' ἔργων νὰ βεβαιοῖ τὴν πίστιν αὐτοῦ καὶ τὸν ἔνθεον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ζῆλον.

Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν ἐγὼ σήμερον δι' ὀλίγων νὰ παραστήσω, ὅσας ἐκεῖνος ἀγαθοεργίας ἐν διαστήματι πεντήκοντα περίπου ἐτῶν φιλοτίμως ἐτέλεσεν; Ἄν ὁ ἀβραμιᾶς οἶκος αὐτοῦ ὑπῆρχε τὸ κοινὸν καταγώγιον τῶν ἀπόρων καὶ ἐνδεῶν, τὸ ἐμπο-

ρικὸν αὐτοῦ κατάστημα διετέλει ἐπὶ πολλὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη τὸ ἄσυλον τῶν κινδυνευσόντων. Ποῖος ἔχων ἀνάγκην οἰανδῆποτε καὶ κηταφυγῶν εἰς αὐτὸν δὲν ἔτυχεν ἀμέσως τῆς δεούσης προστασίας καὶ βοηθείας; ποῖον ἐκπαιδευτικὸν ἢ φιланθρωπικὸν κατάστημα ἐστερήθη ποτὲ τῆς γενναίας αὐτοῦ συνδρομῆς; Τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ζαχαρίου Ζαχάρωφ ἐμφανίζεται πάντοτε ἐν τοῖς πρώτοις εἰς πάντα παρουσιαζόμενον κατάλογον καὶ ἔρανον ὑπὲρ συντηρήσεως σχολείου ἢ ἀνοικοδομῆς ἱεροῦ ναοῦ. Καὶ ἵνα τὰ λοιπὰ σιωπήσω, ὁ ἱερὸς οὗτος ναός, ἐν ᾧ σήμερον ἐκκλησιαζόμεθα, εἰς ποῖον ὀφείλει κυρίως τὴν ἐπισκευὴν καὶ τὸν καλλωπισμὸν αὐτοῦ, εἰμὴ εἰς τὰς φροντίδας τοῦ μακαρίτου; Ἡ δὲ ἀπέναντι ἐπὶ τῆς νήσου Χάλκης ἐμπορικὴ τῆς Παναγίας σχολὴ πότε ἄλλοτε ἤκμασε καὶ ἀνέδειξεν ἀγλαότερους καρπούς, εἰμὴ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ μακαρίτου, ὅστις ἐπὶ δεκαετίαν ὅλην ἐπὶ τῶν αἰοιδίμων διδασκάλων Ἀβραμίου καὶ Βαρθολομαίου ὑπῆρξεν ὁ μόνος ἀληθὴς ἔφορος καὶ προστάτης αὐτῆς; Πόσοι τότε ἐνδεεῖς καὶ ἄποροι μαθηταὶ ἡξιώθησαν τῇ μεσιτείᾳ ἐκείνου νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὴν σχολήν, καὶ ἤδη ἀποκατεστημένοι ἄλλοι εἰς ταύτην καὶ ἄλλοι εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν εὐλογοῦσι τὸ ὄνομα καὶ τὴν μνήμην αὐτοῦ! Ἐγὼ αὐτός, ἀδελφοί, εἰς τὴν προστασίαν ἐκείνου ὀρέιλω τὴν ἐν τῇ σχολῇ ἐκείνῃ εἰσαγωγὴν μου, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ βάσις καὶ ἡ ἀφετηρία οὕτως εἰπεῖν τοῦ σταδίου μου.

Ἀλλ' εἶναι πάντῃ περιττὸν νὰ ἐνδιατρίβω ἐγὼ περὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα πολλοὶ ἐξ ἡμῶν γνωρίζουσι πολὺ καλλίτερον καὶ ἀκριβέστερον. Ἐρωτήσατε, ὅσοι τυχὸν ἀγνοεῖτε τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ βίου τοῦ μακαρίτου, ἐρωτήσατε ἕνα τινὰ τῶν ἀγαθῶν τούτων νησιωτῶν, οἵτινες μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀπήλαυσαν μετὰ τῆς παρουσίας καὶ τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ ἀνδρός, διὰ νὰ πληροφορηθῇτε, ὁποῖος ἦτο ἐν γένει ὁ μακαρίτης Ζαχάρωφ. Εὐπροσῆγορος καὶ χαρίεις πρὸς πάντας, εὐγενὴς εἰς τὴν συμπεριφορὰν, μεγαλοπρεπὴς τὸ ἦθος, συμπαθὴς πρὸς τοὺς δεομένους καὶ πάσχοντας, καὶ διὰ τοῦτο ἐλεήμων καὶ μεταδοτικὸς, φιλόστοργος, ἀλλὰ καὶ αὐστη-

ρὸς περὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς οἰκείους, ἐμβριθὴς εἰς τὰς σκέψεις, σταθερὸς εἰς τὰς ἀποφάσεις, τακτικὸς εἰς τὸ ἔργον του, πιστὸς εἰς τὰς ὑποσχέσεις, τιμῶν ἀληθῶς τὸ ἐμπορικὸν σῶμα καὶ ὄνομα, τὸ πάντοτε τοσοῦτον χρήσιμον καὶ κοινωφελές εἰς τὸ ἔθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἀναδειχθέν, πιστὸς εἰς τὴν φιλίαν, γενναῖος καὶ μεγαλόφρων καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς, καὶ διὰ τοῦτο σεβαστὸς παρὰ πᾶσι καὶ ποθητός, συνενῶν θαυμασίως μετὰ τῆς ἀγαθότητος τὴν ἀξιοπρέπειαν· ἰδίως δὲ ὑπῆρξεν ἀκριβὴς εἰς τὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα καὶ σταθερὸς εἰς τὰς πεποιθήσεις του, χωρὶς ποτε νὰ κλονισθῇ ἀπὸ τὰς ἀντιλογίας τῶν σοφιστῶν τοῦ αἰῶνος, οἵτινες παραλόγως θεωροῦσι τιμὴν αὐτῶν νὰ καταφρονῶσι τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων αὐτῶν. Ἀλλ' ὅχι ποτὲ καὶ ὁ μακαρίτης Ζαχαρίας Ζαχάρωφ, ὅστις ἐρριζωμένον ἔχων πειδιόθεν τὸν θεῖον φόβον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, διέμεινε σταθερὸς εἰς τὴν ὀρθόδοξον θρησκείαν καὶ πίστιν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἡξίωσεν αὐτὸν ν' ἀπολαμβάνῃ μέχρι γήρως βαθυτάτου καὶ λιπαροῦ τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια ἀπ' ἀρχῆς ἐδώρῃσατο εἰς αὐτόν· νὰ ἴδῃ τὰ τέκνα του ἀποκατεστημένα, νὰ ἴδῃ υἱοὺς τῶν υἱῶν του, καὶ τελευταῖον ἐφωδιασμένος μετὰ τῶν ἱερῶν καὶ παραμυθητικῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν θρησκείας ἐφοδίῳ, νὰ παραβῶσῃ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἡσύχως καὶ ἀταράχως ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, εὐχόμενος τοὺς πάντας καὶ προσευχόμενος ὡς ἀληθὴς χριστιανὸς εὐσεβὴς καὶ ὀρθόδοξος. Αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ!

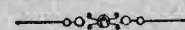
Μὴ λησμονήσωμεν ὅμως, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καὶ τὸ τελευταῖον καθήκον, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ κυριώτερον· διότι τί δύνανται νὰ ὠφελήσωσι τὸν μακαρίτην ὅσα καὶ ἂν εἴπωμεν ἡμεῖς ἐνταῦθα διηγούμενοι τὰς πράξεις αὐτοῦ, ἂν ὁ Θεός, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τὴν ὥραν ταύτην ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, δὲν φανῇ εὐμενῆς καὶ ἔλεως πρὸς αὐτόν; Ἀς παρακαλέσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Θεόν, ὃς δεηθῶμεν ἅπαντες ἀπὸ ψυχῆς καὶ καρδίας, ἵνα συγχωρήσῃ αὐτόν, εἴ τι καὶ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος ἔπραξε, καθόσον τὸ παντελὺς ἀναμάρτητον εἶναι μόνον τοῦ Θεοῦ

ἴδιον· καὶ ἐπὶ τέλους συγχωροῦντες αὐτὸν καὶ ἡμεῖς, ἐάν ποτε κατὰ τι μᾶς ἐλύπησεν, ὥς εἴπωμεν τὸ «ὁ Θεὸς συγχωρήσοι σε, ἀδελφέ! Αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ».

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΝΘΙΜΟΝ ΜΑΖΑΡΑΚΗΝ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΣΕΛΕΥΚΕΙΑΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΝ ΔΕ ΤΗΣ ΕΝ ΧΑΛΚΗ ΕΛΛΗΝΟΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ*

« Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ Κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφήν ἐν καιρῷ; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ εὕρῃσει ποιοῦντα οὕτω».

(ΜΑΤΘ. κδ', 45—46).

ΔΕΝ εἶναι λοιπὸν φοβερός, σεβασμιώτατε ἱεράρχα καὶ πάντες οἱ συνελθόντες εἰς τὴν νεκρώσιμον ταύτην πομπὴν καὶ παράταξιν, δὲν εἶναι φοβερός οὐδ' αὐτὸς ὁ αἰφνίδιος θάνατος εἰς τὸν ὅστις εἶναι παρεσκευασμένος πρὸς τοῦτον καὶ ἑτοιμος. Τοῦτο ἀπέδειξε μετὰ πολλῶν ἄλλων πιστῶν καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν καὶ ὁ σεβαστὸς διδάσκαλος Ἀνθιμος Μαζαράκης, ὁ μέχρι τῆς χθεσινῆς πρωΐας ὑγιὴς κατὰ πάντα φαινόμενος καὶ σήμερον κείμενος

* Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ ναῷ τῆς Χάλκης, τῷ 1868.

νεκρός καὶ ἄπνους ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, συντρίβων καὶ σπαράσσων τὰς καρδίας ἀπάντων. Ὁ αἰφνίδιος αὐτοῦ θάνατος συνετάραξε καὶ κατέθλιψεν ἅμα ὡς ἠκούσθη πάντας τοὺς φίλους καὶ γνωρίμους αὐτοῦ, ὅχι ὅμως ποτὲ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, τὸν ὁποῖον εὗρεν ἐκτελοῦντα τὸ ἔργον καὶ τὸ καθήκον του. Ὁ αἰφνίδιος θάνατος εἶναι φρικώδης καὶ καταπληκτικός εἰς τοὺς ἐν παντελεῖ ἀμελείᾳ καὶ ἀδιαφορίᾳ τὸν βίον διάγοντας, ὅχι ὅμως καὶ εἰς τὸν πιστῶς καὶ φρονίμως τὸν βίον οἰκονομοῦντα, ὅπως ὁ μακαρίτης Ἀνθιμος, τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος ἐλθὼν εὗρε τφόντι γρηγοροῦντα καὶ ἀκριβῶς ποιοῦντα τὸ ἔργον καὶ τὸ καθήκον του. «Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως».

Ἀφοῦ τφόντι ἄλλο μέσον ἡμεῖς οἱ ἐπὶ τῆς γῆς ζῶντες ἄνθρωποι δὲν ἔχομεν, διὰ τὴν νὰ κρίνωμεν περὶ τῶν ἐξ ἡμῶν μεταστάντων, εἰ μὴ τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις αὐτῶν, τὰς ὁποίας παρὰβάλλομεν πρὸς τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ἀοίδιμος Ἀνθιμος εὐλόγως πρέπει νὰ θεωρῇται κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου μακάριος, καὶ εὐλόγως ἐπισύρει σήμερον τὸ σέβας ἀπάντων ἡμῶν· διότι πραγματικῶς ὑπῆρξε πιστὸς καὶ φρόνιμος εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, εἰς τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς μορφώσεως τῆς ὁμογενοῦς νεολαίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ θεία πρόνοια τὸν ἐκάλεσε, καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς κοινωνία ἐνεπιστεύθη, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον μέχρι θανάτου ἐνεκαρτέρησε. Τοῦτο ἀποδεικνύει ἅπας ὁ βίος αὐτοῦ, ὁ βίος ὁ δημόσιος καὶ διδασκαλικός, ὁ ὅσον μακρὸς καὶ πολύμοχθος, τοσοῦτον καρποφόρος καὶ ἐνδοξός· τοῦτο πρὸ πάντων προσηγορικῶς καὶ τὸ ἐκτακτὸν αἰφνίδιον τέλος τοῦ βίου αὐτοῦ, τέλος ὅσῳ θλιβερόν καὶ σπαραξικάρδιον διὰ τοὺς ζῶντας ἡμᾶς, τοσοῦτῳ γλυκὺ καὶ ἀνώδυνον διὰ τὸν ἀείμνηστον. «Τίς ἄρα ἐστίν» ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ Κύριος αὐτοῦ «ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφήν ἐν καιρῷ; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως».

Πᾶς ἄνθρωπος, ἀκροαταὶ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι, ὁποιασδήποτε

ποτε τάξεως καὶ καταστάσεως ὀφείλει νὰ εἶναι πιστὸς καὶ φρόνιμος εἰς τὸ ἔργον του καὶ ἀκριβῆς τῶν καθηκόντων αὐτοῦ τηρητής· διότι ἐκ τῆς ἀκριβοῦς καὶ τακτικῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἔργων καὶ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἐξαρτᾶται καὶ ἡ παροῦσα καὶ ἡ μέλλουσα αὐτοῦ εὐτυχία. Ἀλλ' οἱ ἐμπεπιστευμένοι ἀρχὴν τινα καὶ ἐπιστάσιαν ἄλλων ἀνθρώπων, ὁποῖοι παραδείγματος χάριν οἱ γονεῖς καὶ κηδεμόνες τῶν παιδίων, ὁποῖοι οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ προϊστάμενοι τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πόλεων, ὀφείλουσι τοσοῦτῳ μᾶλλον νὰ εἶναι πιστοὶ καὶ φρόνιμοι, τοσοῦτῳ μᾶλλον προσηγορικῶς καὶ ἀκριβεῖς εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ τὸ ἐπάγγελμα, ὅσῳ ἐκ τῆς ἀκριβοῦς καὶ εὐσυνειδήτου τηρήσεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἐξαρτᾶται ὅχι μόνον ἡ ἑαυτῶν ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ἄλλων τῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν τελούντων εὐτυχία καὶ εὐδαιμονία. Δικαίως ἄρα καὶ ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀπαιτοῦσι παρὰ τῶν τοιούτων προσοχὴν καὶ δραστηριότητα ἀνωτέραν τῆς συνήθους, ἀκριβείαν καὶ ἀνύστακτον ἐπαγρύπνησιν, ἐν γένει πίστιν καὶ φρόνησιν, καὶ ἐπιδαφιλεύουσιν ἀφθόνως, ὁ μὲν Θεὸς τὰς εὐλογίας καὶ ὑποσχέσεις αὐτοῦ, οἱ δὲ ἄνθρωποι τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰ βραβεῖα, διὰ τὴν ἐνισχύσωσι τὰς φιλοτίμους ψυχὰς. Εὐτυχεῖς ὅσοι, ὡς ὁ ἀείμνηστος Μαζαράκης, συναισθανόμενοι ἐγκαίρως τὴν κλήσιν καὶ ἀποστολὴν αὐτῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἀφοσιοῦνται ὅλως ψυχῇ καὶ σώματι εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ ἀναδείκνυνται ἀληθῶς πιστοὶ καὶ φρόνιμοι, καθὼς ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἑαυτῶν λειτουργούς.

Δὲν ἀγνοεῖτε, χριστιανοὶ ἀδελφοί, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν διαφόρων ἐπαγγελμάτων, δι' ὧν δύναται τις νὰ γείνη κατὰ τι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς κοινωνίαν ὠφέλιμος, τὸ ἱερατικὸν ἐπάγγελμα καὶ τὸ διδασκαλικὸν θεωροῦνται εὐλόγως τὰ μόνον καταλληλότερα. Ταῦτα τὰ δύο λοιπὸν παιδιόθεν ἐπόθησε καὶ ἠσπάσατο ὁ ἀείμνηστος Ἀνθιμος καὶ εἰς ταῦτα ἐφιλοτιμήθη ἐγκαίρως καὶ προσηκόντως νὰ προπαρασκευασθῇ, πρῶτον μὲν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς ἰδίας πατρίδος τῆς ἐνδόξου Κεφαλληνίας, ἔπειτα δὲ εἰς τὰ τῆς Κωνσταν-

τινουπόλεως, καὶ τελευταῖον ἐν τῇ περικλεεῖ τῆς Κερκύρας ἀκαδημία, ὅπου ἡξιώθη καὶ ἔλαβε κατὰ τὰ νενομισμένα καὶ τὸ διδακτορικὸν τῆς θεολογίας δίπλωμα. Τὸ διδασκαλικὸν αὐτοῦ στάδιον, ἐξ οὗ ἄρχεται ὁ δημόσιος βίος αὐτοῦ, ἤρξατο κατὰ πρῶτον ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἐν ᾗ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ γυμνασίου. Ὑπὲρ τὰ ἐξ ὅλα ἔτη διηύθυνε μετὰ πολλῆς καρποφορίας τὸ τῆς Κεφαλληνίας γυμνάσιον. Πόσον δὲ πιστῶς καὶ φρονίμως ἐξεπλήρωσεν ἐνταῦθα τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ ἔργον ὁ πιστὸς καὶ ἄξιος λειτουργὸς τοῦ Θεοῦ, ἀποδείξεις ἀποχρῶτα ὑπάρχει οὐ μόνον ἡ εὐδοκίμησις καὶ ἡ πολυετής ἐν τῷ γυμνασίῳ διαμονή, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ καταδρομή, τὴν ὁποῖαν ἐπὶ τέλους ὑπέστη ἐκ μέρους τῆς τότε πολιτικῆς ἐξουσίας, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀπήρεσαν φυσικῶς τῷ λόγῳ αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ φρονήματα τοῦ Μαζαράκη.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ ἀπεμάκρυνε τῆς θέσεως καὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ τὸν αἰμίνηστον, τὸ σέβας ὅμως καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντων συμπατριωτῶν παρηκολούθουν αὐτὸν καὶ διεσάλπιζον πανταχοῦ τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνδρός, καὶ διὰ τοῦτο προσκαλεῖται ἀμέσως εἰς τὴν κλεινὴν Βενετίαν ὡς διδάσκαλος καὶ πνευματικὸς ποιμὴν τῆς ἐκεῖ ὀρθοδόξου κοινότητος, ὅπου διέτριψε δώδεκα ὅλα ἔτη διδάσκων καὶ συγγράφων καὶ κηρύττων ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος καὶ κατὰ πάντα τρόπον γενόμενος ὠρέλιμος εἰς τοὺς ἐκεῖ παροικοῦντας ὁμογενεῖς, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας διὰ τοῦ ἀξιωματοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Ἄλλ' αἱ τότε πολιτικαὶ ταραχαὶ τῆς Ἰταλίας καὶ περιπέτειαι ἠνάγκασαν τὸν αἰδέμιον νὰ ἐγκαταλίπη τὴν Βενετίαν καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα, ὁπόθεν προσκαλεῖται ἐνταῦθα ἐν τῇ μουτοτρόφῳ καὶ μουτοστεφεῖ ταύτῃ νήσῳ ὡς διευθυντὴς τῆς ἐμπορικῆς ταύτης σχολῆς, τὸ σέμνωμα τοῦ ἐμπορικοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν ἐντίμων μελῶν αὐτοῦ ἀριθμεῖ πλείστους ὅτους τῆς καλλικάρπου ταύτης σχολῆς φοιτητάς, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἱατρῶν καὶ τῶν διδα-

σχάλων καὶ τῶν λοιπῶν ἐντιμοτέρων τάξεων τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ἴτως ὤφειλον νὰ παραχωρήσω τὸν λόγον εἰς τινὰ τῶν πολυχρίμων καὶ εὐγνωμόνων τοῦ αἰοδίου μαθητῶν, ὅσοι κατὰ τὸ δεκαοκταετὲς περίπου διάστημα ἐφοίτησαν ἐν τῇ σχολῇ. Οὗτοι μόνον ἠδύναντο ἀποχρώντως νὰ παραστήσωσιν ὁποῖους ἀγῶνας καὶ μόχθους ὑπέστη κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ὑπὲρ τῆς σχολῆς, πόσον πιστῶς καὶ ἐπιμελῶς ἐξετέλει τὸ ἔργον καὶ τὸ καθήκον του, πόσον φρονίμως ὠκονόμει τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας, καὶ πρὸς τὸ γενικὸν συμφέρον διηύθυνεν.

Ἀλλὰ καὶ ἂν οὐδεμίαν ἄλλην ἀπόδειξιν εἴχομεν περὶ τοῦ χαρακτηῖρος καὶ τῆς ἐνεργητικότητος καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ καθήκοντος αὐταπρηνήσεως τοῦ μακαρίτου, μόνον τὸ τελευταῖον καὶ παράδοξον περιστατικὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἤρκει διὰ νὰ δώσῃ πρὸς πάντας ἀποχρῶσαν ἰδέαν περὶ τῆς ἐντελοῦς ἀφοσιώσεως εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ. Τὴν προτεραίαν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκόστῃς, ἱερούργησεν, ὡς εἰκός, ἐν τῷ ἐνταῦθα ἱερῷ ναῷ, καὶ ἔψαλλε τὴν ἀκολουθίαν τῆς γονυκλισίας, καὶ ἀνέγνω τὰς κατανυκτικὰς εὐχὰς τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ ἐπεκαλέσθη ὡς ἀρχιερεὺς τοῦ Θεοῦ τὴν χάριν τοῦ παναγίου πνεύματος. Ὁ σωματικὸς κόπος ἀφ' ἐνός, καὶ ἀφ' ἐτέρου τὸ γῆρας, ὑπηγόρευον εἰς αὐτὸν τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν. Ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν ἐτελεῖτο ἐν τῷ ἀντίπερην λόφῳ τῆς ἁγίας Τριάδος ἑτησία ἑορτὴ καὶ πανήγυρις, εἰς τὴν ὁποῖαν αὐτὸς συνείθιζε κατ' ἔτος μετὰ τῶν φιλτάτων αὐτῷ μαθητῶν, νὰ παρευρίσκηται. Ἠγέρθη τὸ πρωί, συνησθάνετο, ὅτι δὲν εἶχε κατὰ πάντα καλῶς. Οἱ περὶ αὐτὸν βλέποντες τὴν σωματικὴν του κατὰστασιν συμβούλευον νὰ μὴ ἐξέλθῃ τῆς σχολῆς, καὶ αὐτὸς ὡμολόγει ὅτι ἦτο πολὺ ἀδιάθετος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπερίσχυσε τὸ καθήκον, καὶ ἐκίνησε διὰ τὴν πανήγυριν προπορευόμενος τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν. Ἀλλὰ μόλις προέβη μέχρι τῶν συνόρων τῆς σχολῆς, ἤσθάνθη

ἄλγος εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἀποπληξία κεραυνοβόλος ἔδωκεν αἰφνης τέλος εἰς τὰς πολυτίμους στιγμὰς αὐτοῦ.

«Τὸν αὐτοκράτορα», ἔλεγε τις τῶν ἀρχαίων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, «τὸν αὐτοκράτορα δεῖ ἐστῶτα ἀποθνήσκειν». Ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ ἀρχων, ὁ προεστάμενος, πρέπει ν' ἀποθνήσκη ὀρθιος. Καὶ ὄντως ὀρθιος, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ καθήκοντος, ἐπ' αὐτῆς τῆς ὁδοῦ ἐτελεύτησεν ὁ ἀείμνηστος διδασκάλος. Τί ἄρα εἶπε τότε καθ' ἑαυτόν, ὅτε αἰφνης εἶδε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ παρουσιασθέντα τὸν θάνατον; Ἄς μαρτυρήσωσιν οἱ ἰδόντες αὐτὸν καὶ ἀκούσαντες. Ἡυχήθη καὶ συνεχώρησε τοὺς πάντας ἀπὸ ψυχῆς, ὕψωσεν ἔπειτα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανόν, καὶ παρέδωκεν ὡς πιστὸς καὶ εὐπειθὴς δοῦλος τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὸν Θεὸν τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός. «Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως».

Ποῖος δὲν συγκινεῖται εἰς τοσάυτην πίστιν καὶ αὐταπάνησιν; ἀλλὰ καὶ ποῖος δὲν ποθεῖ τοιοῦτον γλυκὺν καὶ ἀνώδυνον θάνατον;

Καὶ σὺ μὲν, ὦ ἀείμνηστε καὶ πιστὲ τοῦ Κυρίου θεράπων, ἀναπύεσαι ἤδη τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν· σὺ ἀνεπαύθης ἤδη ἐκ τῶν πολυειδῶν ἀγώνων καὶ μόχθων, τοὺς ὁποίους νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐκουτίως καὶ ἀγογγύστως ὑπέμεινας· ἀλλὰ ποῦ ἀφίνεις τὴν σὴν σχολὴν καὶ τοὺς τοσοῦτον προσφιλεῖς καὶ πεφιλημένους σοι μαθητάς; ποῦ ἀφίνεις τοὺς οἰκείους καὶ συγγενεῖς, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ὡς ἄλλος πατὴρ φιλοστόργως ἐφρόντιζες; ποῦ ἀφίνεις τοὺς πολυχρίθμους φίλους καὶ τοὺς εἰς τὸ ὄνομά σου δικαίως μονονουχὶ ὁμνύοντας συμπατριώτας;

Δίκαιον ἔχετε, ὦ φίλοι καὶ οἰκεῖοι καὶ συμπατριῶται τοῦ ἀοιδίμου, νὰ θλίβεσθε διὰ τὴν στέρησιν τοιοῦτου ἀνδρός, τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ ὑπῆρχε τοσοῦτον πολῦτιμος διὰ τε τὸ ἔθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Δίκαιον ἔχετε σεῖς πρὸ πάντων οἱ φίλτατοι παῖδες καὶ μαθηταὶ τῆς σχολῆς, δίκαιον ἔχετε νὰ θρηνήτε καὶ νὰ κέπτησθε διὰ τὴν στέρησιν τοῦ ὑμετέρου πατρὸς καὶ διδασκάλου, ὅστις

μήτε κόπων μήτε τῆς ἰδίας ἀνέσεως καὶ ὑγείας ἐφείδετο, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐθυσίαζεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας προόδου καὶ βελτιώσεως. Δίκαιον ἔχετε νὰ θλίβεσθε τὴν ψυχὴν, ὅσοι μάλιστα ἐν τῇ νεανικῇ ὑμῶν παραφορᾷ παρεπικράνατε τυχόν ποτε τὰ πατρικὰ αὐτοῦ σπλάγχνα· ἀλλὰ θαρσεῖτε. Ὁ ἀνεξίκακος δὲν ἐμνησικακεῖ ποτέ, ἀλλ' ἠνείχετο φιλοστόργως πᾶσαν οἰανδήποτε τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ τέκνων παρεκτροπὴν. «Εἶνε τέκνα μου», ἔλεγεν, «ἐγὼ τὰ ἐξεπαίδευτα, ἐγὼ τὰ ἀνέθρεψα με τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀληθοῦς παιδείας τὸ γάλα, καὶ ἐπομένως ὅτι καὶ ἂν πράξωσιν, ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ μὴ τὰ ἀγαπῶ πατρικῶς καὶ νὰ μὴ φροντίζω, ὅσον αἱ δυνάμεις μου συγχωροῦσι, περὶ αὐτῶν». Καὶ τὸ ἀτέδειξε πραγαματικῶς ἐγκαρτερήσας εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ μέχρι θανάτου καὶ εὐχρηθεὶς ὑπὲρ πάντων κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ βίου αὐτοῦ στιγμήν.

Χριστιανοὶ ἀδελφοί, ὅσοι ἐθεωρήσατε καθήκον ὑμῶν νὰ παρευρεθῆτε εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου Ἀνθίμου τοῦ Μαζαράκη, κατανοεῖτε πόσον πιστὸς καὶ φρόνιμος, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ἦτοεὶς τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο παρὰ πάντα τὸν βίον πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ὁμογενῶν, ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ ξένων, νῦν δὲ ἡξιώθη τέλους ἀγαθοῦ, ἀνωδύνου θανάτου, καὶ τοῦ κατὰ Θεὸν μακαρισμοῦ. «Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως». Ἀλλὰ κατανοεῖτε προσέτι, ὅτι, διὰ νὰ ἀξιωθῇ τις τοῦ τοιοῦτου θείου μακαρισμοῦ εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, πρέπει νὰ ζῇ κατὰ Θεόν, πρέπει νὰ εἶναι καθὼς ἐκεῖνος πιστὸς καὶ φρόνιμος εἰς τὸ ἔργον του, πρέπει νὰ ἔχη πάντοτε ὑπ' ὄψιν καὶ νὰ μὴ λη-μονῇ τὸν Θεὸν καὶ τὸν θάνατον, νὰ μὴ παραγνωρίζῃ τὴν κλητὴν καὶ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, διότι ἂν καθὼς ὁ κακὸς ἐκεῖνος δοῦλος τοῦ Εὐαγγελίου νομίζῃ ὅτι χρονίζει ὁ κύριος αὐτοῦ ἐλθεῖν, καὶ ἄρξηται «τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίειν δὲ» καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθύοντων», τότε προστίθωσιν «ἤξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ, ἣ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ, ἣ

» οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ
» τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν
» ὀδόντων».

Συνέλθωμεν λοιπὸν εἰς ἑαυτούς, ἀδελφοί, καὶ μὴ ἐξαπατώ-
μεθα ἐκ τῶν θελγήτρων καὶ τῆς ματαιότητος τοῦ παρόντος βίου·
διότι μία ροπή, καθὼς βλέπομεν, καὶ πάντα ἐξαφανίζονται, καὶ
ἡμεῖς αἴφνης εὕρισκόμεθα εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ ἡμετέρου βίου
στιγμὴν, καὶ τὸ ἔτι φοβερώτερον, προσκαλούμεθα νὰ δώσωμεν λό-
γον ὅλων τῶν ἔργων καὶ πράξεων ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου καὶ
ἀπροσπολήπτου Κριτοῦ· διότι, καθὼς λέγει ὁ θεὸς ἀπόστολος,
«ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν καὶ μετὰ ταῦτα κρί-
» σις». Ἄς ὠφεληθῶμεν ἐκ τοῦ θλιβεροῦ, ἀλλὰ διδακτικωτάτου
μαθήματος, τὸ ὁποῖον ὁ φιλόανθρωπος Κύριος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ
πιστοῦ αὐτοῦ δούλου ἠθέλησε νὰ μᾶς δώσῃ διὰ τοῦ αἰφνιδίου θα-
νάτου αὐτοῦ. Ἀλλὰ μὴ λησμονήσωμεν καὶ τὸ τελευταῖον χρι-
στιανικὸν καθήκον, τὸ ὁποῖον ἔχομεν πρὸς πάντας τοὺς ἐξ ἡμῶν
μεταστάντας, ν' ἀποδίδωμεν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ ψυχῆς τὴν συγχώρη-
σιν καὶ νὰ δεώμεθα τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας καὶ ἀνα-
παύσεως. Βεβαίως ὁ ἀείμνηστος ὑπῆρχε φύσει πρᾶος καὶ εὐγενῆς
τὴν ψυχὴν καὶ τὰ μάλιστα ἀνεξίκακος, καθὼς ἐμπράκτως τὸ ἔδει-
ξεν· ἀλλ' ἐπειδὴ, ἐνόσφ' ἔωμεν ἐν τῷ πολυταράχῳ τούτῳ βίῳ,
εἰς τὸν ὁποῖον ὄχι μόνον ἐπικρατεῖ τοσαύτη διαφορὰ ἀρχῶν καὶ
ιδεῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνθρώπινα πάθη καὶ τὰ συμφέροντα τοσοῦτον
συγκρούονται, εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐαρεστῶμεν τοὺς πάντας καὶ νὰ
μὴ δυσχερεστήσωμεν πολλοὺς ἢ ὀλίγους ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, διὰ
τοῦτο εἶναι ἀνάγκη κατὰ τὴν τελευταίαν κρίσιμον ταύτην στιγ-
μὴν ἀπέναντι τοῦ ἡνεωγμένου τάφου, ἐν ᾧ μέλλουσι νὰ συνταφῶσι
μίαν ἡμέραν τὰ πάντα, ν' ἀφήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ πάντα, νὰ συγ-
χωρήσωμεν τὰ πάντα, καὶ ἐκ ψυχῆς καὶ καρδίας φιλαδέλφως νὰ
ἐκφωνήσωμεν ὑπὲρ τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου Ἀνθίμου τοῦ Μα-
ζαράκη· Αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ.

ΛΟΓΟΣ

Εἰς τὸ μνημοσύνον

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ*

«Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ
ὀλίγα ἤς πιστός, ἐπὶ πολλῶν
σε καταστήσω».

(ΜΑΤΘ. ΚΕ'. 21).

ΚΑΘΗΚΟΝ ἱερὸν ἐκπληροῦντες. Σεβασμιώτατε ἱεράρχα, καὶ
λοιπὸν φιλόχριστον καὶ φιλάδελφον ἀκροατήριον, ἐπιτελοῦμεν σή-
μερον τὸ μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ
πρὸ τεσσαράκοντα ἡμερῶν πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, καὶ θλίψιν
ἄφικτον πᾶσιν ἡμῖν καὶ κενὸν μέγα καταλιπόντος.

Σκοπὸς βεβαίως παντὸς ἱεροῦ μνημοσύνου πρῶτιστος μὲν
ἐστὶ τὸ δεηθῆναι κοινῶς τοῦ παναγάθου Θεοῦ ὑπὲρ ἀναπαύσεως
τῆς ψυχῆς τοῦ ἐξ ἡμῶν μεταστάντος ἀγαπητοῦ ἀδελφεοῦ· ἀλλὰ
προκειμένου περὶ ἀνδρὸς δικαίου, ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος
Κωνσταντῖνος, οὗ ἡ μνήμη μετ' ἐγκωμίων κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον,
περὶ ἀνδρὸς, ὅστις διῆλθε ὅλον τὸν βίον εὐεργετῶν ἀληθῶς καὶ
ιώμενος προσπαυτεῖται καὶ ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς καὶ ἕτερον οὐχ
ἥττον ἱερὸν καθήκον, τὸ ἀναμνησθῆναι δηλονότι εὐφήμως καὶ
μετ' ἐπαίνου τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ προστήσασθαι αὐτοῦ ὡς παρά-

* Ἐξεφωνήθη τῷ 1878 ἐν τῷ ναῷ τῶν Εἰσοδίων ἐν Σταυροδρομίῳ.

δειγμα, τὸ παρὰ μὴ θάλασσαν κατὰ δύναμιν τοὺς οἰκείους καὶ φίλους, καὶ ἐν γένει τὸ τιμῆται τὴν ὁσίαν μνήμην αὐτοῦ διὰ τῆς ἀφηγήσεως τῶν καλῶν ἔργων καὶ τῶν κοινωφελῶν αὐτοῦ πράξεων. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ἐν γένει τὸ πρέπον καὶ δίκαιον· τοῦτο ἡ ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενόμενον αἰμνήστον Κωνσταντῖνον· τοῦτο ἀπαιτεῖ πάντως καὶ αὐτὴ τῶν παρισταμένων ἡ δικαία ἐπιθυμία καὶ ἔφεσις.

Μίαν μόνην καὶ μεγάλην εὐρίσκω δυσχέρειαν ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ ἱεροῦ τούτου καθήκοντος, ἀδελφοί, τὴν κατ' ἀξίαν ἐκτίμησιν καὶ παράτασιν τοῦ βίου τοῦ αἰμνήστου· καὶ τοῦτο δι' ἑλλειψιν καὶ βιογραφικῶν λεπτομερειῶν καὶ εἰδήσεων καὶ δυνάμεως. Βίος τῶντι τοσοῦτον μακρὸς, ὅσον ὁ αἰὼν ὁ ἡμέτερος, καὶ τοσοῦτον γόνιμος εἰς ἀγαθοεργίας καὶ πράξεις κοινωφελείς, ὅσον ὁ ἡμέτερος αἰὼν εἰς ἑκτακτα καὶ ἐνδιαφέροντα γεγονότα, οὔτε εὐκόλον οὔτε δυνατόν εἶναι ἐν διαστήματι ὀλίγων τῆς ὥρας λεπτῶν νὰ παρυσταθῇ ἀποχρώντως· ἀλλ' ἐπειδὴ ὅπως δὴ ποτε ἀνελάδομεν τὸ καθήκον τοῦτο τὸ ἱερόν, ἀπείλομεν ἐπικαλεσόμενοι τὴν θεῖαν ἀντίληψιν, τὴν ἀντιλαμβάνομένην τῶν ἀσθενῶν καὶ τὰς ἀγαθὰς διαθέσεις ἐνισχύουσιν, νὰ προβῶμεν θαρρύντως εἰς τὴν κατὰ δύναμιν τούτου ἐκπλήρωσιν προβάλλοντες ὡς ἰδιαίτερον γνῶρισμα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ δὴ καὶ ὡς γνώμονα τοῦ παρόντος λόγου, τὴν εὐκταίαν ἐκείνην καὶ μακαρίαν τοῦ Εὐαγγελίου φωνήν, τὴν πρὸς τοὺς αὐξήσαντας τὸ τάλαντον ἀποτεينوμένην. «Εὐ» » δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε » καταστήσω».

Τοῦτο τῶντι ἐξάγεται ἐκ τῆς μετ' ἐπιστασίας μελέτης τοῦ μακροῦ καὶ ἐνδόξου βίου τοῦ Κωνσταντίνου· ὅτι ἔλαθε μὲν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπ' ἀρχῆς σπάνιά τινα δῶρα καὶ χαρίσματα, ἐποίησε δὲ τοσοῦτον καλὴν χρῆσιν τῶν θεῶν τούτων τάλάντων, ἀξίαν δηλονότι τῆς κλήσεως καὶ τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ, ὥστε ὁ πλουσιόδωρος ἀντήμεῖψεν αὐτὸν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παρούσῃ ζωῇ διὰ μεζόνων ἔτι καὶ πλειόνων ἀγαθῶν, ὡς ἀρραβῶνος τῆς μελλούσης μακαριότητος.

Οἱ πάντες, ἀδελφοί, γνωρίζομεν καὶ πιστεύομεν ὅτι ἡ πανάγαθος Πρόνοια τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἵνα ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς πολυειδεῖς τῶν ἀνθρώπων ἀνάγκας χορηγεῖ ἐκ τῶν ἀνεξαντλήτων καὶ ἀκενώτων αὐτῆς θησαυρῶν δῶρά τινα καὶ χαρίσματα εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον, δι' ὧν δύναται πᾶς τις καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ὠφελῆσαι· ἀναλόγως δηλονότι τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν κατέχει ἐν τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος, ὅπερ ἐπαγγέλλεται, καὶ ἐν γένει τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ. Ἡ ἀλήθεια αὕτη ἐστὶν ἀναντίρρητος καὶ περιγράφεται σαφέστατα ἐν τῇ ὡραίᾳ τῶν τάλάντων παρὰ βολῇ· ἀλλὰ τί συμβαίνει συνηθῶς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων; Οἱ μὲν παραγνωρίζουσι τὰ θεῖα ταῦτα δῶρα καὶ χαρίσματα, καὶ ἀφίνουσιν αὐτὰ πάντῃ ἀκαλλιέργητα, ἄλλοι ἀποδίδουσιν αὐτὰ εἰς τὴν τύχην, ἢ εἰς τὴν ἑαυτῶν ἱκανότητα καὶ καταχρῶνται αὐτῶν· καὶ εἶναι ἄρα γε ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα ὡς παρὰ δειγμα τοῦ πρὸ μικροῦ ἀναγνωσθέντος ἱεροῦ Εὐαγγελίου τὸν πλούσιον, ὅστις ἐνεδιδύκτετο πορφύραν καὶ βύσσον εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς, παρέβλεπε δὲ τὸν πρὸ τοῦ πυλῶνος τῆς οἰκίας αὐτοῦ κατακείμενον Λάζαρον; — καὶ ἐπομένως ἀντὶ νὰ ὠφελήσωσι βλέπτουσι πολλάκις καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους. Εὐτυχεῖς ὅσοι, ὡς ὁ αἰμνήστος Κωνσταντῖνος, κατανόησαντες ἐγκαίρως τὴν ἀξίαν τῶν οἰωνδὴ ποτε τάλάντων τῶν εἰς αὐτοὺς ἐμπεπιστευμένων φιλοτιμηθῶσι νὰ ποιήσωσι τὴν κατὰ ἄλληλον χρῆσιν αὐτῶν. Οἱ τοιοῦτοι, ὠφέλιμοι εἰς ἑαυτοὺς καὶ τὸν πλησίον γινόμενοι, ἀποβαίνουσι ζηλωτοὶ καὶ ἀληθῶς εὐδαίμονες καὶ μακάριοι, καὶ ζῶντες καὶ μετὰ θάνατον, βραβεύομενοι ἐπαξίως παρὰ τοῦ χορηγοῦ τῶν τάλάντων.

Ἐκ τῶν πολλῶν καὶ σπανίων ἀληθῶς δώρων, ἐπικτήτων τε καὶ φυσικῶν ὅσα ἡ θεῖα Πρόνοια ἐπεδαψίλευσεν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον ἀρκούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τρία τινὰ τὰ κυριώτερα· καὶ κατὰ πρῶτον τὴν εὐγένειαν τῶν γονέων καὶ συγγενῶν αὐτοῦ, ἡ ὁποία μετὰ τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς ἐπισυνημμένη ἀποτελεῖ τὴν ἐν παιδείᾳ καὶ νοθεσίᾳ Κυρίου χριστιανικὴν ἀγωγὴν, τὴν βᾶσιν καὶ

κρηπίδα τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας καὶ τῆς ἀγαθῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀνατροφῆς. Ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ Ἀντώνιος καλούμενος ὑπῆρχεν ἀδελφὸς τοῦ ἀειμνήτου Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, οὗ τὸ κλέος αἰδίων διὰ τε τὴν εὐτέλειαν, τὴν σοφίαν καὶ τὴν λοιπὴν ἀρετήν· ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ Ἄννα ὑπῆρχεν ἀνεψιὰ τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἱεράρχου Κυρίλλου, τοῦ πρότερον μὲν Ἰκονίου, εἴτα δὲ καὶ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀρχιερέως, καὶ τελευταῖον Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Τοιαῦτα τῆς εὐγενείας τοῦ ἀνδρός τὰ γνωρίσματα· τοιαῦτα τὰ ὑποδείγματα, ἅπερ ἐκ πρώτης ἡλικίας ἔχων ὑπ' ὄψιν ὥφειλεν ἵνα ρυθμίσῃ τὸν βίον αὐτοῦ.

Δωδεκαετῆς ἤδη ἑστερήθη τοῦ φιλτάτου αὐτοῦ πατρός, ἀποθανόντος ἐν Βουκουρεστίῳ· ἀλλὰ πλὴν τῆς μακαρίας αὐτοῦ μητρός, ἣτις ἔκτοτε ἀφιερώθη ὅλη εἰς τὴν ἀνατροφήν τῶν φιλτάτων αὐτῆς, ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε τοὺς δύο προμνημονευθέντας θεῖους αὐτοῦ, οἵτινες ἐδόθησαν αὐτῷ ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας ἀντὶ πατρός, δόητοῦ, προστάτου καὶ φύλακος· ὁ μὲν κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, ὁ δὲ παρὰ πάντα σχεδὸν τὸν βίον αὐτοῦ. Εἰς ταῦτα τὰ εἰς αἰῶνας σεβαστὰ πρόσωπα καὶ ὀνόματα, τοῦ Κυρίλλου καὶ τοῦ Στεφάνου, ὀφείλει πάντως ὁ Κωνσταντῖνος μετὰ Θεὸν τὴν βαθμιαίαν προαγωγὴν καὶ τὴν ἐν πᾶσιν αὐτοῦ εὐδοκίμησιν.

Δεύτερον δῶρον καὶ χάρισμα Θεοῦ πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον ἀχώριστον ἀπὸ τοῦ τῆς εὐγενείας καὶ τοῦ ἀριζήλου παραδείγματος ἀμφοτέρων τῶν θείων αὐτοῦ ὀφείλομεν ἵνα τάξωμεν τὰ πρὸς ἐκπαίδευσιν μέσα, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ προαγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει δύσκολος. Χάρις εἰς τὰ μέσα ταῦτα, τὸ φιλόμουσον καὶ τὴν γενναιοδωρίαν τῶν θείων αὐτοῦ, ὁ Κωνσταντῖνος ἠδυνήθη εὐκόλως καὶ τὴν δίψαν τῆς ἐμφύτου αὐτῷ φιλομαθείας ἐν διαφόροις διδαστηρίοις νὰ καταπραύνῃ, καὶ ἐν τῇ θεῇ τοῦ Ἱπποκράτους ἐπιστήμῃ, τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ παράδειγμα πάντως τοῦ θείου αὐτοῦ ἐξελέξατο, νὰ τελειοποιηθῇ. Καὶ τὰς μὲν πρώτας ἀρχὰς τῆς μαθήσεως ἐποιήσατο ἐν τῇ οὐκ εὐκαταφρονήτῳ τότε σχολῇ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Ἀδριανουπόλεως· ἀκολούθως μετέβη εἰς Βουκουρέστιον, τὸ

γυμνάσιον τοῦ ὁποίου ἡμιλλᾶτο τότε ὡς πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας πρὸς τὰς περιπύστους ἀλλ' ἤδη καταστραφεῖσας, οἱμοί, σχολὰς τῶν Κυδωνιῶν, τῆς Χίου καὶ τῶν Ἰωαννίνων. Τῇ προτροπῇ καὶ συνδρομῇ τοῦ Στεφάνου, διότι ὁ ἕτερος τῶν θείων αὐτοῦ δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐν τοῖς ζῶσι, μετέβη κατόπιν εἰς Πίσαν τῆς Ἰταλίας, περιβόητον τότε διὰ τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὴν ἱατρικὴν αὐτῆς σχολήν, ἐν ᾧ μετὰ τινων ἐτῶν σύντονον σπουδὴν καὶ μελέτην ἀξιοῦται τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος πρώτης τάξεως καὶ βαθμοῦ καὶ φθάνει εἰς τὸ ποθούμενον τέρμα τὴν ἡλικίαν ἤδη εἰκοσιπενταετῆς.

Ἐν τοσούτῳ οὐδόλως σπεύδει ἐπανελθεῖν εἰς τὰ ἴδια, πρῶτον διότι ὁ καθ' ἡμᾶς πολιτικὸς ὀρίζων δὲν εἶχεν εἰσέτι καθαρισθῇ, ἔπειτα ἡ ἐπιθυμία πλειόνων γνώσεων καὶ ἐμπειρίας ἐπιστημονικῆς μετὰ τὴν ἀναγόμενιν αὐτοῦ εἰς διδάκτορα ἠῤῥησεν ἀντὶ νὰ ἐλαττωθῇ. Μεταβαίνει λοιπὸν ἐκεῖθεν εἰς Παρίσιους, ὅπου διέτριψε δύο ὅλα ἔτη, μετὰ τῶν σοφωτέρων καὶ ἐπιστημοτέρων τῆς ἐποχῆς ἀνδρῶν συναναστρεφόμενος, οἷον τοῦ σοφοῦ Κοραῆ, τοῦ διασήμεου Λαφαγέτ καὶ πολλῶν ἄλλων ἐξόχων καὶ περιβλέπτων ἀνδρῶν ἡμετέρων καὶ ξένων.

Ἐκ Παρισίων, διὰ τοὺς αὐτοὺς πάντως λόγους, μεταβαίνει εἰς Λονδῖνον, καὶ μετὰ ἐνὸς ἔτους κάκεισε διατριβὴν ἔρχεται τέλος ἐνταῦθα πλήρης καὶ γνώσεων καὶ πείρας, ἀλλὰ καὶ πόθου φιλτάτων καὶ πατρίδος, καὶ δὴ καὶ ἐλπίδων δικαίων καὶ ἀσφαλῶν. Καὶ αὐτὸς μὲν φιλοπατρίας ἔρωτι φλεγόμενος ἐπεθύμει νὰ μένῃ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἀλλ' ἡ θεία Πρόνοια ἡ τοσοῦτον καλῶς ἄχρι τοῦδε τὰ τοῦ Κωνσταντίνου διεξαγαγοῦσα, εἶχεν ἤδη προπαρεσκευασμένην ἐνταῦθα διὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Στεφάνου, πρὸ ἐτῶν ἤδη ἐγκατεστημένου ἐν τῇ μεγαλουπόλει ταύτῃ, ὡς ἱατροῦ πεπειραμένου καὶ τοῖς πᾶσι γνωστοῦ, εἶχε, λέγω, προπαρεσκευασμένην δι' αὐτὸν θέσιν ἑξοχὸν καὶ ἐπίφθονον, τὸν διορισμὸν δηλονότι ἐιδικοῦ ἱατροῦ τῆς Α. Μεγαλειότητος, τοῦ κατὰ πάντα μεγάλου καὶ ἐνδόξου σουλτάν Μαχμούτ. Ἄλλο τοῦτο

δῶρον καὶ χάρισμα τοῦ παντάρχου Θεοῦ, πολλῶ τῶν προλαβόντων ἀνώτερον καὶ λαμπρότερον· διότι ἐντεῦθεν ἡ τακτικὴ καὶ ἐλευθέρᾳ εἰσοδος εἰς τὰς βασιλείους αὐλὰς, καὶ ἡ μετὰ τῶν μεγιστάνων τοῦ Κράτους σχέσις. Ἀλλ' ἐντεῦθεν ἄρχεται κυρίως καὶ τὸ στάδιον τοῦ βίου αὐτοῦ, στάδιον πλήρες δόξης καὶ ἔργων ἀγαθῶν· διότι πρόκειται νὰ ἴδωμεν πόσον καλὴν καὶ ἑλλογον χρῆσιν ἐποίησε τῶν εἰς αὐτὸν ἐμπιστευθέντων ταλάντων.

Καὶ ποίαν μὲν χρῆσιν ἐποίησε τῆς εὐγενείας καὶ τῶν πρὸς ἐκπαίδευσιν μέσων, ἡ ἄχρι τοῦδε συνετὴ καὶ εὐγενὴς αὐτοῦ συμπεριφορὰ ὡς σπουδαστοῦ ἐμβριθοῦς καὶ σπουδαίου, περιφανῶς πανταχοῦ τὸ ἀπέδειξεν· ὑπολείπεται δὲ ἤδη τὸ τρίτον, τὸ λαμπρότερον ἅμα καὶ δυσχερέστερον, τουτέστι ποίαν χρῆσιν ἐποίησε τῆς ἐξόχου καὶ περιβλέπτου θέσεως, ἣν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀξίως ἐαυτοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης κατέλαβε, καὶ τῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν ὡς ἐκ τῶν σχέσεων αὐτοῦ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ εὐλόγως ἀπέκτησε, καθόσον εἶναι εἰς πάντας γνωστὸν ὅτι ὁ ἱατρός τῆς αὐλῆς ἐστὶ φυσικῶ τῷ λόγῳ καὶ τῆς ὑψηλῆς κοινωνίας ἱατρός, καὶ ἐπομένως ὁ πιστὸς φίλος αὐτῆς ἐν παντί καὶ σύμβουλος.

Εἶναι τῶντι ἀξίον παρατηρήσεως ὅτι τοῦ ἱατροῦ τὸ ἐπάγγελμα ὑπῆρξε παρ' ἡμῖν ἀνέκαθεν τὸ σπουδαιότερον πάντων καὶ κοινωφελέστερον, τὸ μὲν ὡς ἐκ τῆς ποικιλίας καὶ ἐκτάσεως τῶν γνώσεων τοῦ ἐπαγγέλματος, τὸ δὲ καὶ ὡς ἐκ τῶν στενῶν σχέσεων αὐτοῦ τοῦ ἱατροῦ μετὰ τῶν μεγιστάνων τοῦ Κράτους. Καὶ ἔστω πρὸς ἀπόδειξιν τὸ παλαι μὲν τὸ μοναδικὸν ἴσως παράδειγμα Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων, ἐσχάτως δὲ τὸ τοῦ Στεφάνου καὶ Κωνσταντίνου Καρχιερωδωρῆ, τῶν δύο τούτων ἀφανῶν καὶ ἀοράτων ἐλατηρίων, δι' ὧν ἀπὸ πεντηκονταετίας ἤδη ἐκανονίζοντο, καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν τὰ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικὰ καὶ Ἐθνικὰ πράγματα πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον διερρυθμίζοντο.

Ἀλλ' ἐνταῦθα συμβαίνει τι ἑκτακτον καὶ ἀσύνηθες, ἀλλὰ

πραγματικὸν καὶ βέβαιον, ἀδελφοί, αἱ πράξεις δηλονότι καὶ ἐνεργεῖαι τοῦ Κωνσταντίνου παρουσιάζονται πολλάκις τοσοῦτον στενῶς καὶ ἀχωρίτως συνηνωμέναι πρὸς τὰς τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ Στεφάνου, ὥστε ὁ λόγος ἀδυνατεῖ, ἀλλ' οὐδὲ πρέπει νομίζω νὰ διακρίνη καὶ νὰ χωρίζῃ τὰ φυσικῶς ἠνωμένα καὶ ἀχώριστα, καὶ παραβλάψῃ οὕτω τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῶν· διότι τοσαύτη οἰκειότης καὶ ἀγάπη καὶ φιλοστοργία καὶ σύμπνοια ὑπῆρχεν ἐν πᾶσι μετὰ τῶν αὐτῶν, ὥστε ἐν δεδομένῃ τινὶ περιστάσει καὶ ἐνεργείᾳ ἀπέβαινε δύσκολον νὰ κατανοήσῃ τις ποῖος τῶν δύο συνεισέφερε παραδείγματος χάριν τὴν βουλήν καὶ τὴν σκέψιν, καὶ ποῖος τὴν πράξιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν, ἀπαράλλακτως ὅπως συμβαίνει ἐν τῇ ἀναπτύξει καὶ τελειοποιήσει φυτοῦ τινος· ὁ βοτανικὸς ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ προσδιορίσῃ ἐπακριβῶς ἂν ὁ ἀήρ ἢ ἡ θερμότης ἢ ἡ ἰκμὰς τῆς γῆς συνετέλεσεν. Οὕτω καὶ οἱ ἀείμνηστοι ἀμφοτέρω ὡς εἰς ἄνθρωπος συνεσκέπτοντο καὶ συνέπραττον διατηροῦντες ὅμως πάντοτε ἀπαραιμείωτον ὁ μὲν ἀνεψιὸς τὸ υἱικὸν πρὸς τὸν θεῖον σέβας καὶ θάρρος, ὁ δὲ θεῖος τὸ πατρικὸν φίλτρον καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ἀνεψιόν.

Καὶ τί μὲν ἔπραξεν ἕκαστος ἐπὶ ὀλόκληρον ἡμισυ αἰῶνα ἐξασκῶν τὸ ἐντιμον καὶ φιλάνθρωπον ἔργον τοῦ ἱατροῦ, εἴτε ὡς εἰδικὸς εἴτε ὡς κοινὸς ἱατρός τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης, μόνοι οἱ ὑπ' αὐτῶν ἐν τῷ μακρῷ διαστήματι θεραπευθέντες, ἠδύναντο ἀποχρώντως νὰ εἴπωσι καὶ νὰ ἐκφράσωσι τὸν πρὸς αὐτοὺς ὀφειλόμενον θαυμασμόν. Ἀλλ' ὁ ἱατρός παρ' ἡμῖν, ὁ ἀξίος τοῦ ὀνόματος, ἐστὶ καθὼς πρὸ μικροῦ ὑπεδείξαμεν τὸ ἐντιμότερον μέλος τῆς κοινωνίας, ὁ διακεκριμένος πολίτης, ὁ ἀξιοσέβαστος οἰκογενειάρχης, τὸ πιστὸν τέκνον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας, καὶ ἐπὶ τοῦτον κυρίως ὀφείλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προστοχὴν ἡμῶν ἐν τῇ ἀφηγήσει τοῦ βίου τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀειμνήστων ἀνδρῶν, καὶ νὰ σκιαγραφήσωμεν, εἰ δυνατόν, τινὰς τῶν κοινωφελῶν αὐτῶν πράξεων, ἂν δὲν δυνάμεθα κατ' ἀξίαν αὐτὰς νὰ παραστήσωμεν.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπανήλθεν ἐκ τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης περὶ

τὸ 1830 σωτήριον ἔτος, ὃ ἐστὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης, ὁπότε καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι ὤφειλον ὡς ἐν γαλήνῃ μετὰ δεινὸν προηγούμενον σάλον καὶ κλύδωνα, ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ κύκλῳ ἐργαζόμενος, νὰ συντελέσωσιν εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων· τοῦτ' ἔστιν οἱ μὲν νὰ ἐπισκευάσωσι τοὺς κατερειπωμένους αὐτῶν ναοὺς, οἱ δὲ τὰ καταστραφέντα σχολεῖα καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλο κοινωφελὲς ἔργον κατὰ δύναμιν νὰ συμπράξωσι. Τότε ὡς γνωστὸν καὶ τὸ ἐμπορικὸν σῶμα τῆς πόλεως ἐφιλοτιμήθη νὰ συστήσῃ τὴν ἐν Χάλκῃ Ἑλληνικὴν σχολήν, τὴν τοσοῦτον ἀγλαοὺς καρποὺς ἄχρι τοῦδε παραγαγοῦσαν. Ἐν τοιούτῳ λοιπὸν ὀργασμῷ τῶν πνευμάτων ἐν γένει πρὸς θεραπείαν τῶν κοινωνικῶν ἀνγκῶν ἦτο δυνατόν ὁ Κωνσταντῖνος ὁ νεωστὶ ἐκ τῶν εὐνομούμενων καὶ εὐδαιμόνων χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἐπανελθὼν νὰ μένῃ ἀπαθὴς καὶ ἀδιάφορος καὶ νὰ μὴ συγκινηθῇ ἐκ τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας, νὰ μὴ σπεύσῃ καὶ οὗτος ὡς ἱατρὸς ἐπιστήμων νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς ἄλλους τὰς εὐρείας καὶ πολυτίμους γνώσεις αὐτοῦ, ὅσας ἐν διαστήματι τοσούτων ἐτῶν φιλοπόνως καὶ φιλοτίμως ἀπεθρυσάρισε, καὶ οὕτω νὰ καταστήσῃ καὶ ἄλλους μετόχους τῆς ὑψηλῆς ἐπιστήμης τῆς ὁποίας ὑπῆρχε κάτοχος καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὸ δοθὲν αὐτῷ τάλαντον.

Ὑπῆρχέ τις καὶ ἐνταῦθα σχολὴ ἱατρικὴ λεγομένη, ἀλλὰ πολὺ ἀπέχουσα ὅπως εἶχε τοῦ ἐκπληροῦν τὸν προορισμὸν αὐτῆς. Συνεγνωεῖται λοιπὸν μετὰ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Στεφάνου καὶ ἀμφότεροι μετὰ τινος τῶν τότε πεπαιδευμένων Ὁθωμανῶν ἱατρῶν ὑποβάλλουσιν εἰς τὸν μεγάλθυμον Ἀνακτα, τὸν πρῶτον ἀναμρφωτὴν καὶ μεταρρυθμιστὴν τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, τὴν ἀνάγκην ἀναδιοργανώσεως τῆς σχολῆς ἐπὶ βάσεων εὐρυτέρων καὶ ἀποτελεσματικῶν. Ἐπένευσεν ὁ Ἀναξ καὶ συνιστᾶται ἡ Αὐτοκρατορικὴ Ἱατρικὴ Ἀκαδημία, ἡ μᾶλλον ἀξία λόγου σχολὴ τοῦ Κράτους ἄχρι τοῦδε ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ἣ αὐτοὶ πρῶτοι ἐγένοντο καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι, καὶ ἐξ ἧς τοσοῦτοι

ἄχρι τοῦδε ἐξῆλθον ἱατροὶ ἐπιστήμονες καὶ ἔξοχοι ἄνδρες, τιμῶντες ἀληθῶς τὴν ἐπιστήμην, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς κοινωνίαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἕκαστος ὠφελήσαντες. Καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν ἀξίαν τῆς σχολῆς ταύτης· διότι κατὰ τὰς νέας τῆς σχολῆς διατάξεις ἐγένοντο παραδεκτοὶ ὡς μαθηταὶ οὐ μόνον οἱ Ὁθωμανοί, ὡς πρότερον, ἀλλ' ἅπαντες οἱ βουλόμενοι ἀνεξαρτήτως δηλονότι τῆς ἐαυτῶν φυλῆς καὶ τοῦ ἔθνους, καὶ οὕτω λεληθότως κατεβλήθησαν τὰ σπέρματα τῆς μετὰ ταῦτα κηρυχθείσης ἐπιστήμης ἰσότητος μεταξὺ πάντων τῶν κατοίκων τῆς Ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Πρῶτον λοιπὸν ἀποτέλεσμα καὶ προῖδὸν τῶν ἐπισήμων ἐνεργειῶν τοῦ Κωνσταντίνου ἐστὶν ἡ ἰδρύσις τῆς Ἱατρικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Κράτους. Ἀλλὰ μετ' αὐτῆς συνδέεται καὶ ἕτερον οὐχ ἦτον σπουδαῖον καὶ κοινωφελὲς δι' ἅπασαν ἐν γένει τὴν καθ' ἡμᾶς κοινωνίαν, ἡ σύστασις δηλαδὴ τοῦ ὑγειονομείου καὶ τῆς καθάρσεως, πρᾶγμα δυσχερέστατον τότε ἕνεκα τῶν παρὰ τοῖς Ὁθωμανοῖς ἐπικρατουσῶν προλήψεων, τῆς ιδέας τοῦ πεπρωμένου, ἀπέναντι τῆς ὁποίας πᾶσα προφύλαξις καὶ πᾶν μέτρον περιοριστικόν, οὐ μόνον περιττόν, ἀλλὰ καὶ ἀντικείμενον εἰς τὸ δόγμα τῆς Εἰμαρμένης ἐθεωρεῖτο. Καὶ ὅμως ἐγένετο καὶ τὸ μέγα τοῦτο καλόν, ταῖς ἀνενδότοις προσπάθειαις καὶ σοφαῖς εἰτηγήσεσι τοῦ ἀειμνήστου Καραθεοδωρῆ, καὶ ἡ λοιμώδης νόσος ἡ διηνεκῶς τὴν καθ' ἡμᾶς κοινωνίαν μαστίζουσα ἀπεσοδῆθη ἔκτοτε καθάπαξ διαπαντός· ὁ δὲ Κωνσταντῖνος διωρίσθη ἐπισήμως μέλος τοῦ κατὰ πρῶτον τότε συστάντος ὑγειονομικοῦ συμβουλίου, καὶ τοῦ πρώτου ὑγειονομικοῦ νοσοκομείου ἀρχίατρος.

Διὰ τῶν πράξεων τούτων, τῆς ἰδρύσεως τοῦ ὑγειονομείου καὶ τῆς Ἱατρικῆς Ἀκαδημίας ἐθεραπεύθησαν ἀποχρώντως αἱ συμαντικαὶ τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας ἀνάγκαι· ἀλλ' αἱ πνευματικαί, αἱ μεγάλαι πνευματικαὶ ἀνάγκαι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἡμῶν, ἔπρεπε νὰ μένωσι παντελῶς ἀθεράπευτοι; Δὲν ἦτο, οὐδὲ εἶναι καὶ σήμερον ἔτι ἔργον μικρὸν ἢ τῶν ἡμετέρων ἐθνικῶν

ἀναγκῶν θεραπείαι. Ἐλλειψις καταλλήλων σχολῶν διὰ τὰς διαφόρους τάξεις τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας, ἔλλειψις διαφόρων καταστημάτων φιλανθρωπικῶν, ἔλλειψις κέντρου τῆς παιδείας διευθύνοντος, ἔλλειψις πρὸ πάντων νόμων κανονιζόντων τὰ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικά καὶ ἐθνικά πράγματα, καὶ τὸ χεῖριστον πολυχρονίων καταχρήσεων ὑπαρξίς περιβληθειῶν ἰσχύϊ νόμου, καὶ διεπουσῶν αὐτοδούλως τὰ πάντα, καθίστανον τῆς διορθώσεως τὸ ἔργον δυσχερέστατον καὶ σχεδὸν ἀδύνατον.

Πολλαὶ βεβαίως, ψυχὰι εὐγενεῖς καὶ φιλάνθρωποι, μετ' ἐγκαρδίου ἄλγους ἔβλεπον τὴν τοιαύτην τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν καὶ ἐπεθύμουν καὶ ἐπεδίωκον ἐκ παντὸς τρόπου τὴν δυνατὴν τῶν πραγμάτων διορθώσιν, ἀλλ' ἀπεδείλιν ἀπέναντι τοῦ μεγέθους τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ καὶ ἀποπειρώμενοι ἀπετύγχανον ἀπέναντι τῆς ἰδιοτελείας, τῆς κακῆς ἑξέως καὶ τῆς πεισμονῆς. Ἀλλ' οὐχ οὕτω καὶ οἱ ἐκ Θείας Προνοίας τεταγμένοι γενναῖοι τῆς ἀληθείας πρόμαχοι· ἀλλὰ πάντα λίθον τὸ δὴ λεγόμενον κινήσαντες, καὶ πᾶσαν τὴν ἐαυτῶν ἐπιρροὴν παρὰ τοῖς κρατοῦσι μεταχειρισθέντες κατώρθωσαν τῇ Θεῇ συνάρσει καὶ βοήθειᾳ, ἐν πρώτοις μὲν τὴν σύνταξιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν ἐθνικῶν Κανονισμῶν, δι' ὧν διερρυθμίσθησαν ὁπωσδήποτε τὰ ἡμέτερα καὶ διοικεῖται ἄχρι τοῦδε ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία καὶ ἡ κοινωνία.

Δὲν ἀγνοῶ μὲν πόσα ἐλέχθησαν καὶ λέγονται ἴσως εἰσέτι κατὰ τῶν Κανονισμῶν τούτων ὑπὸ τῶν ἀντιπροσούντων· ἀλλὰ πᾶς ἀμερόληπτος ὁμολογῇ ὅτι οἱ κανονισμοὶ οὗτοι μεθ' ὅλων τῶν ἀτελειῶν τὰς ὁποίας ἔχουσιν, ὥς καὶ πᾶν ἔργον πρωτοφανές, ὑπῆρξαν ἀληθῶς σωτήριοι διὰ τε τὸ ἔθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν· διότι ἂν οὐχὶ ἄλλο, ἔθηκαν τέλος κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς καταχρήσεις, καὶ κατεπύκνυν τὴν κατὰ τοῦ ἡμετέρου κλήρου οὐχὶ κατὰ πάντα δικαίαν καταφωράν.

Καὶ ταῦτα μὲν ὥς πρὸς τοὺς Κανονισμούς, οἵτινες ὁμολογούμενως ὑπῆρξαν ἔργον τῶν ἀειμνήστων Καρθεωδωρῆ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πᾶσαι αἱ κατὰ τῶν Κανονισμῶν ἐκτοξευθεῖσαι ὑπὸ τῶν

ἐναντίων κατηγορίαι, ἰδίως ἀπετείνοντο πάντοτε πρὸς αὐτούς. Ἀλλ' ἔχομεν καὶ ἕτερον ἔργον, ἔργον ἐθνωφελές, τὴν σύστασιν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, τὸ καύχημα τῶν λογίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Βεβαίως ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος δὲν ἦτο ἔργον μόνον τῶν Καρθεωδωρῆ, ἀλλ' οὐδεὶς νομίζω, διαφιλονεικεῖ τὴν ἀναντίρρητον ταύτην ἀλήθειαν, ὅτι, ἄνευ τῆς ἐπιμόνου συνεργείας αὐτῶν καὶ συμπράξεως, ἡ ἰδρυσις καὶ προαγωγή τοῦ Συλλόγου ἀπέβαινε προβληματική, μεθ' ὅλων τῶν ἀξιοχάστων προσπαθειῶν ἄλλων λογίων καὶ φιλομούσων ἀνδρῶν.

Τοιαῦταί εἰσιν ἐν συντόμῳ αἱ γνωσταὶ καὶ ἐπίσημοι ἐθνωφελεῖς πράξεις, τὰς ὁποίας ὁ ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος ὅτε μὲν μόνος ὅτε δὲ μετὰ τοῦ σεβαστοῦ Θεοῦ αὐτοῦ διεπράττετο, καὶ τῶν ὁποίων μία μόνη ἔρει νὰ δικαιωνίσῃ τὸ ὄνομα καὶ τὴν μνήμην αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος ἐν τῷ μακρῷ καὶ ἐνδόξῳ βίῳ αὐτοῦ ὑπῆρξεν οὐ μόνον ἱατρὸς καὶ διδάσκαλος ἐν τῇ σχολῇ, τῇ ἱατρικῇ, ἀλλὰ καὶ ἔφορος διαφόρων τῆς πόλεως σχολείων, καὶ ἐπίτροπος ἱερῶν ἐκκλησιῶν, καὶ σύμβουλος ἐν τῷ Ἐθνικῷ Συμβουλίῳ, καὶ πρόεδρος τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου καὶ ἀντιπρόσωπος διακεκριμένος πασῶν τῶν κατὰ καιροὺς συγκροτηθειῶν Ἐθνοσυνελεύσεων καὶ ἐν γένει μέλος τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας ἐπίλεκτον, προσκαλούμενος ἢ καὶ αὐθορμήτως συντρέγων εἰς πᾶν ὃ τι καλὸν καὶ κοινωφελές ἔργον παρουσιάζετο. Ποῖος λόγος λοιπὸν ἡδύνατο τὴν ἐν πᾶσι τούτοις ἀναπτυχθεῖσαν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἀποχρῶντως νὰ παρυστήσῃ, εἴτε τὸν ἀξιοχάστων αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν κοινῶν πραγμάτων ζῆλον νὰ ἐπαινέσῃ, εἴτε τὴν παρρησίαν αὐτοῦ καὶ τὴν σύνεσιν ἐν τῷ ὁμιλεῖν, εἴτε τὴν αὐταπάρνησιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος; Οὐδεὶς συνησθάνη βελύτερον τὴν ἄνωθεν αὐτοῦ κλήσιν καὶ τὸν προορισμόν, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς ἐξεπλήρωσε τοσοῦτον πιστῶς καὶ εὐσυνειδήτως τὰ ἐαυτοῦ καθήκοντα, τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ θέσεως. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο πάντως καὶ ὁ πλουσιόδωρος Κύριος ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν ἀγαθὴν τῆς καρδίας αὐτοῦ διάθεσιν ἐπεδαψίλευσεν αὐτῷ πλουσιοπαρόχως πολ-

λῶ πλείονα τῶν δοθέντων ἤδη ἀγαθὰ, ὅσα ὑπόσχεται εἰς τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ δούλους, τοὺς εὐγνωμόνως τὰ θεῖα τάλαντα ἀποδεξαμένους, καὶ κατὰ δύναμιν αὐτὰ πολλαπλασιάζαντας· « Εὖ » δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε » καταστήσω ».

Πολλοὶ βεβαίως μικρόψυχοι καὶ φιλόκομοι κατ' ὑπερβολὴν, δυσπιστοῦσιν εἰς τὰς τοιαύτας θείας ἐπαγγελίας προβάλλοντες ἀτόπως τὸ παράδειγμα δικαίων καὶ μὴ εὐτυχούντων ἀνδρῶν. Ἀλλὰ τί ἄρα λέγουσιν ὅσῃς ἡ θεία Πρόνοια παρουσιάζει πρὸς αὐτοὺς παρδείγματα, ὅποῖα τὰ τῶν ἡμιμνήστων Στεφάνου καὶ Κωνσταντίνου, ἐν οἷς ἡ θεία αὕτη ἐπαγγελία λαμβάνει καὶ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ κατὰ μέγα μέρος πλήρη καὶ ἐντελὴ τὴν ἐφαρμογὴν;

Ὅλίγα σχετικῶς ἔλαβε κατ' ἀρχὰς θεῖα δῶρα ὁ Κωνσταντῖνος· ἀλλὰ πρὸς ἐπειτα ταῦτα ἐπολλαπλασιάσθησαν, ἀπὸ ἐφάνη εἰς τὰ δοθέντα πιστός. Ἐκαλλιέργησε π. χ. ἐπιμελῶς καὶ φιλοπόνως τῆς ἐξόχου αὐτοῦ διανοίας τὸ τάλαντον ἐν τῇ ἐξασκήσει τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης καὶ ἰδίως ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ κλάδῳ τῆς χειρουργικῆς· ἀλλὰ καὶ μετὰ πόσης εὐφροσύνης καὶ ψυχικῆς συγκινήσεως ἤκουσεν ἐν αὐτῇ τῇ ἱατρικῇ τῶν Παρισίων Ἀκαδημία ἐπιδοκιμασθεῖσαν ἐπισήμως τὴν ἰδιαιτέραν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ μέθοδον ὑπὸ τῶν σοφῶν τῆς Γαλλίας καθηγητῶν. Ἀλλ' ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ ἱκανότης, ἣτις διετρανώθη πολλακίς ἐμπράκτως ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ, ἐξετιμήθη μάλιστα ἀποχρώντως ὑπὸ τῶν δύο ἐνδόξων αὐτοκρατόρων, τοῦ Σουλτὰν Μαχμουὺ καὶ Μεδζίτ, τῶν ὁποίων ὑπῆρξε μέχρι τέλους εἰδικὸς ἱατρός. Οἱ αἰμνηστοὶ οὗτοι Σουλτάνοι ἐκτιμῶντες τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ καθῆκον ἐτίμησαν αὐτὸν κατὰ καιροὺς διὰ διαφόρων ἐξαιρετικῶν παρασήμων καὶ δώρων βασιλικῶν, καὶ τὸ μέγιστον παρελάβανον αὐτὸν πάντοτε εἰς τὰς ἐκδρομὰς τὰς ὁποίας κατὰ καιροὺς ἐποίησαν εἰς διαφόρους τόπους τῆς αὐτοκρατορίας, ἢ καὶ ἀπέστελλον αὐτὸν εἰς διαφόρους ἐπισήμους ἀποστολάς, οἷον εἰς Αἴγυπτον, εἰς Παρισίους κατὰ τὴν γενο-

μένην ἔχθεσιν καὶ ἀλλαχοῦ· ἐπὶ τέλους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αἰμνήστου Μισέρ Γιάνη διωρίσθη καὶ αὐτοκρατορικὸς ἔφορος καὶ ἐπίτροπος τῆς νήτου Χίου, ἣτις οὐχ ἤττον ἢ ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπολαύσασα τῆς πατρικῆς προστασίας αὐτοῦ εὐλόγως θρηνεῖ τὴν τούτου στέρησιν.

Τοιούτων τιμῶν καὶ ἀγαθῶν ἡξιώθη παρὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ ὁ Κωνσταντῖνος, ὥστε ἐφηρμόσθη καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀκριβῶς τὸ σοφὸν ἐκεῖνο τοῦ Σειράχ λόγιον, ὅτι «ἐπιστήμη ἱατροῦ ὑψώτει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐναντι μεγιστάνων θαυμάσθηται».

Ἀλλὰ καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ὀρθόδοξος κοινωνία οὐχ ἤττον ἐξετίμητε τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός. Μέγα μέρος τοῦ βίου καὶ τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ ἀφιέρωσεν ὁμολογούμενως ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν κοινῶν πραγμάτων, ἀντιταχθεὶς πολλακίς ἐντίμως κατὰ τῶν εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε ἐξ ἰδιοτελείας ἀντιπραπτόντων. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς ἡξίωσεν αὐτὸν ἵνα ἴδῃ πολλὰς τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ προσπαθειῶν ὑπὸ ἐπιτυχίας ἐπιτερομένης, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλογούμενον ὑπὸ πάντων καὶ μετὰ σεβασμοῦ προφερόμενον. Τὸ δὲ σέβας καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν ἐκθύμως ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων ὑπεραγωνισάμενον ἐξεδηλώθη μάλιστα περιφνῶς ἐν τῷ αἰούτματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὁπότε πάντες ἔρρηξαν ὀδύνης κρυγὴν, καὶ κατεδείχθη ἔτι ἅπαξ ἡ πρὸ αἰώνων ἀπαγγελθεῖσα αὕτη ἀλήθεια, ὅτι «ἀποθνῶν δίκαιος ἔλιπε » μετὰμελον»· διότι πάντες ἐθλίβησαν ἀληθῶς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ δικαίου καὶ εὐσεβοῦς ἀνδρός, τοῦ χρηστοῦ καὶ διακεκριμένου πολίτου.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλείτερον ἴσως τῶν ἐγκοσμίων ἀγαθῶν, τῶν δωρηθέντων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Κωνσταντῖνον, ἐστὶν ἡ κατ' οἶκον εὐδαιμονία, πρᾶγμα σπάνιον καὶ ἐπιθυμητόν. Πολλὰ βεβαίως ἀπαιτοῦνται πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν παντὸς οἰκογενειάρχου, ἀλλὰ τὸ πρῶτιστον καὶ κυριώτερόν ἐστι τὸ δῶρον τῆς εὐτεχνίας, νὰ ἀξιωθῇ τις δηλονότι νὰ ἴδῃ τὰ ἑαυτοῦ τέκνα, οὐ μόνον ὡς νεόφυ-

τα ἑλαίων κύκλῳ τῆς τραπέζης αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ καλῶς ἐγκατεστημένα καὶ εὐδοκιμοῦντα καὶ προαγόμενα. Καὶ τοῦ σπανίου τούτου δώρου δὲν ἦτο δυνατόν ὁ Κύριος νὰ στερήσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. «Ἐν τέκνοις αὐτοῦ γνωσθήσεται ἀνὴρ», λέγει ἕτερον ἱερὸν λόγιον, «ἐν τέκνοις αὐτοῦ γνωσθήσεται ἀνὴρ». Τοῦτο βεβαίως ἐστὶ μέγας ἔπαινος τοῦ πατρὸς, ὅστις διὰ συντόνου ἐπιμελείας καὶ ἀληθοῦς φιλοστοργίας κατέστητε τὰ τέκνα αὐτοῦ ζηλωτὰ τοῖς πατρὶ καὶ εὐφημούμενα· ἀλλ' οὐχ ἥττον ἐστὶ καὶ ἔπαινος αὐτῶν τῶν τέκνων, ἐὰν ἐκάστοτε φροντίζωσι νὰ διασώζωσι τὸ καλὸν ὄνομα καὶ τὴν ἀγαθὴν υπόληψιν τοῦ πατρὸς· «ἐν τέκνοις αὐτοῦ γνωσθήσεται ἀνὴρ».

Ἀλλ' ἴσως τις ἀντιπροβάλλει εἰς τὴν ὑμνουμένην οἰκιακὴν εὐδαιμονίαν τοῦ Κωνσταντίνου, θλιβερά τινα συμβάντα κατὰ καιροὺς ἐν τῇ εὐτυχεῖ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ, τὴν ἀθένειαν, φερ' εἰπεῖν, καὶ τὸν θάνατον τῶν φιλτάτων, τὴν εὐημερίαν αὐτοῦ διατηράζαντα. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὰ τοιαῦτά εἰσιν ἀχώριστα καὶ ἀναπόφευκτα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐπαχολουθήματα. Ἐπειτα οἱ ἀληθῶς εὐσεβεῖς καὶ εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν ὅλη ψυχῇ ἀρωσιωμένοι θεωροῦσιν εὐλόγως τὰ τοιαῦτα ὡς ὑπὸ Θεοῦ πρὸς δοκιμασίαν τῆς πίστεως ἡμῶν ἐπερχόμενα, καὶ ἐπομένως ἀντὶ νὰ δυσθυμῶσι καὶ νὰ γογγύζωσι, δοξάζουσι καὶ εὐχαριστοῦσι τὸν πανάγαθον Κύριον, τὸν παιδεύοντα καὶ πάλιν ἰώμενον, καὶ βάλσαμον παραμυθίας διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος καὶ πίστεως ἐν ταῖς ὀδυνωμέναις καρδίαις ἐγγέοντα. Εἶναι δὲ ἤδη γνωστὸν ὅτι ἡ πεποίθησις εἰς τὰς μελλούσας ἐπαγγελίας ἀποτελεῖ τὴν ἀληθὴ καὶ πραγματικὴν τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονίαν. «Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἧς» πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε κατεστήσω, εἵτελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου».

Ἀτελῶς μὲν καὶ λίαν συντόμως, ἀκροαταὶ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι, ἀλλ' ὑπεδείξαμεν, ὅσον ἡ δύναμις καὶ ὁ καιρὸς συνεχώρουν, διερχόμενοι τὸν βίον τοῦ μακαρίτου, ποῖά τινα δῶρα ἔλαβεν ἀπ' ἀρχῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ, ποίαν χρῆσιν τούτων ἐποίησε, καὶ τί-

νων ἀγαθῶν ἡξιώθη ἕνεκα τούτου παρὰ Θεοῦ, καὶ ἐπὶ τίσιν ἐλπίσι τὸ πνεῦμα παρέθετο. Τί ἔτι ὑπολείπεται νὰ προσθέσωμεν πρὸς συμπλήρωσιν; Ἐν πρώτοις μὲν, ἀδελφοί, ὅτους ἡ φιλία καὶ ἡ συγγένεια, ἢ καὶ ἀπλῶς ἡ φήμη καὶ ἀγαθὴ υπόληψις τοῦ μακαρίτου συνεκάλεσεν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο μνημόσυνον νὰ συνενώσωμεν ἅπαντες τὰς εὐχὰς καὶ δεήσεις ἡμῶν μετὰ τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ δεηθῶμεν κοινῶς ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Δεύτερον νὰ δεηθῶμεν τοῦ παναγάθου Θεοῦ, ἐκ τοῦ ἀξιαγάστου αὐτοῦ παραδείγματος ὠφελούμενοι νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τὴν καθ' ἡμᾶς κοινωνίαν εἰς τέλος, ἀλλ' ἐπιβλέψας ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν νὰ νεύσῃ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, νὰ ἀναστήτῃ ἄλλους ἀντ' αὐτοῦ μετὰ τῶν ἡμῶν ζηλωτὰς τῶν καλῶν, ὥστε προβαίνοντες ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν κατὰ τὸν ἀπόστολον, καὶ κρείττους ἑαυτῶν ἐκάστοτε γεγόμενοι νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεὸν τῶν πατέρων ἡμῶν ἐπιλέγοντες τὸ **Αἰωνία ἡ μνήμη αὐτῶν!**

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

ΕΙΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΦΩΚΑΝ

ΙΑΤΡΟΝ*

« Μακάριος, ὃν ἐξελέξω καὶ προσε-
λάβου, κατασκηνώσει ἐν ταῖς
αὐλαῖς σου ».

(ΨΑΛΜ. 138', 4).

ΙΔΟΥ τί δύναμαι, πανιερώτατε δέσποτα, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἰδοὺ τί δύναμαι νὰ ἐκφωνήσω ἐν ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ προκειμένου τούτου νεκροῦ, τοῦ Ἰωάννου Φωκᾶ, τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος, ὁ ζωῆς καὶ θανάτου ἔχων τὴν ἐξουσίαν, ἀπεφάσισε νὰ καλέσῃ παρ' ἐαυτῷ, νὰ μεταστήσῃ ἐκ τῆς προσκίρου ταύτης ζωῆς εἰς τὴν ἀφθαρτον καὶ αἰώνιον. « Μακάριος, ὃν ἐξελέξω καὶ προσελάβου ». Βεβαίως ὁ μακαρισμὸς οὗτος ἐφαρμόζεται δικαίῳ τῷ λόγῳ πρὸς πάντα ἐν γένει ἐν εὐσεβείᾳ καὶ πίστει τελειωθέντα χριστιανόν, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἀποδίδει αὐτὸν εἰς πάντας τοὺς ἐν Χριστῷ κοιμηθέντας πατέρας καὶ ἀδελφούς ἡμῶν, « Μακάριοι », ψάλλουσα, « οὗς ἐξελέξω καὶ προσελάβου, Κύριε ». Ἀλλὰ πολὺ δικαιότερον φαίνεται ὅτι ἀρμόζει εἰς ὅτους, νέους ἔτι τὴν ἡλικίαν, καθὼς ὁ μακαρίτης Ἰωάννης Φωκᾶ, ἐκλέγει καὶ προσλαμ-

* Ἐξεφωνήθη ἐν Σταυροδρομίᾳ τῇ 19' Δεκεμβρίου 1851.

βάνει παρ' ἐαυτῷ ὁ Κύριος καὶ κατατάσσει ἐν ταῖς αὐλαῖς αὐτοῦ, ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν ἐκλεκτῶν καὶ δικαίων. Ναί· μακάριος εἶ, Ἰωάννη Φωκᾶ, καὶ μακκρία ἡ μνήμη σου, τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος ἐξελέξατο καὶ προσελάβετο αἰῶρως μὲν καθ' ἡμᾶς, καὶ διὰ τοῦτο θρηνοῦμεν ἀπαρηγόρητα, ἐγκαίρως δὲ κατὰ τὰς ἀνεξερευνήτους ἐκείνου βουλάς, τὰς ὁποίας ὀφείλομεν πάντοτε νὰ σεβώμεθα. « Μακάριος, ὃν ἐξελέξω καὶ προσελάβου, κατασκηνώσει ἐν ταῖς αὐλαῖς σου ».

Δὲν γνωρίζομεν βεβαίως, διότι εἰς οὐδένα ἐδόθη νὰ γνωρίζῃ πρὸ τῆς τελευταίας ἐκείνης ἡμέρας, τίνες τῶν χριστιανῶν εἰσιν ἄξιοι κατὰ πάντα τοῦ μακαρισμοῦ τούτου· ἀλλὰ καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν ἐκ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων ἐκάστου νὰ κρίνωμεν, ὁ μακαρισμὸς οὗτος ἀρμόζει κάλλιστα εἰς τὸν αἰμνηστον Ἰωάννην Φωκᾶν.

Ἐν εὐσεβεῖ καὶ ὀρθοδόξῳ νήτῳ, τῇ νήσῳ τῆς Κεφλληνίας, ἐκ γονέων φιλοθέων γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς ἐθήλασεν ὁμοῦ μὲ τὸ μητρικὸν καὶ τὸ ἄδελφον γάλα τῆς εὐσεβείας, ἡ ὁποία καθ' ἡμᾶς ὑπάρχει τὸ σπουδαιότερον διὰ πάντα χριστιανόν. Ἀλλὰ καὶ ὁ μετὰ ταῦτα βίος τοῦ μακκρίτου ὑπῆρξε πάντοτε ἀνάλογος τῆς πρώτης αὐτοῦ εὐτεβοῦς ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως· διότι τὸν χρόνον τῆς ζωῆς, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς τῷ ἐχάρισε, δὲν τὸν ἐδαπάνησε, καθὼς ἄλλοι τινές, εἰς ματαιίας καὶ ἀνωφελεῖς διασκεδάσεις καὶ ἐπιβλαβεῖς συναναστροφάς, ἀλλ' εἰς τὴν σπουδὴν καὶ μελέτην τῆς παρὰ Θεοῦ τῷ ἀνθρώπῳ δεδομένης σοφίας, καὶ ἰδίως εἰς τὴν σώτειραν τῶν ἀνθρώπων πολλάκις ἱατρικὴν, εἰς τὴν θείαν, λέγω, ἐπιστήμην ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ εὐσεβὴς χριστιανὸς εὕρισκει πλὴν τῆς ἐπιδείξεως τῆς τέχνης καὶ μυρίας ἄλλας ἀφορμὰς νὰ εὐεργετήσῃ τοὺς ὁμοίους αὐτοῦ, τὸν πλησίον του. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν ὤκνησε μεταβαίνων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ πανεπιστημίου εἰς πανεπιστήμιον ν' ἀρυσθῇ πᾶν ὃ τι ἡδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ αὐτῷ εἰς τὴν εὐεργετικὴν ταύτην ἐπιστήμην.

Καὶ κατὰ πρῶτον μετέβη ἐκ πατρίδος εἰς Ἀθήνας, καθεῖθεν

εἰς Εὐρώπην, εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἐτελειοποιήθη κατὰ τὸ δυνατὸν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Ἄλλ' ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν, ἀλλὰ νὰ σημειώσωμεν, ὅτι δὲν συνέβη εἰς τὸν Ἰωάννην ὅτι συμβαίνει δυστυχῶς εἰς πολλοὺς τῶν σπουδαζόντων, οἵτινες, ὅσω προχωροῦσιν εἰς τὴν μάθησιν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, τοσοῦτον ὀπισθοχωροῦσιν εἰς τὴν ἀσκησιν τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς· ἐξ ἐναντίας αὐτός, ὅσω μᾶλλον προώδευεν εἰς τὰς γνώσεις καὶ τὰς μαθήσεις, τοσοῦτον ἠϋξανε ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ θεὸς φόβος καὶ ἡ εὐσεβεία καὶ μετ' αὐτῶν αἱ λοιπαὶ χριστιανικαὶ ἀρεταί. Καὶ περὶ τούτου ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐκ τοῦ πλησίου εἰδόντων αὐτόν, καὶ ἰδίως τῶν κατοίκων τῆς λαμπρᾶς ταύτης συνοικίας τοῦ Σταυροδρομίου, ἐν ᾗ ἀπὸ τριῶν ἤδη ἐτῶν κατώκησε καὶ ἔζησεν ὁ μακαρίτης. Ἄς μαρτυρήσωσι τῷ ὄντι οἱ πάσχοντες, τοὺς ὁποίους ἐπεσκέφθη, καὶ ἔδειξε τὴν τέχνην καὶ ἐπιστήμην του· ἃς μαρτυρήσωσιν ὅσοι τὸν εἶδον, ὅσοι τὸν ἤκουσαν, ὅσοι τὸν συνανέστράφησαν, οἱ ὅποιοι σήμερον εὐλόγως θρηνοῦσι διὰ τὴν στέρησίν του· ἃς μαρτυρήσωσι τέλος οἱ πτωχοὶ καὶ ἀθνεεῖς, τοὺς ὁποίους δωρεὰν καὶ ἀμισθὶ ἐθεράπευσεν. Ἀλλὰ καὶ ἡ εὐγενεστάτη καὶ ἀληθῶς εὐσεβὴς οἰκογένεια τοῦ ἀειμνήστου Φάχρη, τὴν ὁποίαν ἐξελέξατο ἵνα συγγενεύσῃ καὶ συζήσῃ μετ' αὐτῆς, ὑπάρχει τρανωτάτη ἀπόδειξις τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς τοῦ χρηστοῦ τούτου νέου.

Ναί· ἀλλ' ἐτελεύτητε νέος, νεόνυμφος! ὦ τοῦτο μάλιστα ἐπιβεβαίωσι ἔτι μᾶλλον τὸν στοχασμόν μου περὶ τῆς ἀληθοῦς μακαριότητος τοῦ ἀνδρός· τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὁ κόσμος θεωρεῖ ὡς δυστύχημα μέγα καὶ συμφορὰν, τοῦτο πρέπει νὰ θεωρῇται παρ' ἡμῖν τοῖς εὐσεβεῖσι χριστιανοῖς εὐτύχημα καὶ μακαριότης. «Γῆρας γὰρ τίμιον», λέγει ἡ θεία Γραφή, «οὐ τὸ πολυχρόνιον οὐδὲ ἀριθμῶ ἐτῶν μεμέτρηται» (Σοφ. Σολ. δ', 8). Δὲν εἶναι, λέγει, ἔντιμος καὶ σεβαστὸς γέρων, ὅστις ἐγήρασε κατὰ τοὺς χρόνους, ἀλλ' ὅστις ἔζησε κατὰ Θεόν· ὅχι ὅστις ἔζησε πεντήκοντα, ἑκατὸν ἔτη ἐν ἀμαρτίαις, ἀλλ' ὅστις ἔζησεν, ἔστω καὶ εἰκοσιπέντε μόνον ἔτη, ἀλλ' ἐν εὐσεβείᾳ

καὶ ἀρετῇ. «Πολυὰ δέ ἐστι φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία γῆ·» ρως βίος ἀκηλίδωτος»· καὶ διὰ τοῦτο προστίθουσιν· «Εὐάρεστος Θεῷ γενόμενος ἡγαπήθη, καὶ ζῶν μεταξὺ ἀμαρτωλῶν» μετετέθη· ἡρπάγη μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἡ δόλος» ἀπατήτη ψυχὴν αὐτοῦ». Εἰς τὴν σημερινὴν μάλιστα ἐποχὴν, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς διαφθορᾶς τῶν ἡθῶν, οἱ ἀποθνήσκοντες νεώτεροι πρέπει νὰ θεωρῶνται μακάριοι· πολλῶ μᾶλλον ὁ εὐσεβὴς, ὁ συνετὸς καὶ ἐνάρετος ἀληθῶς Ἰωάννης Φωκᾶ, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἡγάπησε καὶ προσελάβετο παρ' ἑαυτῷ· «Μακάριος, ὃν ἐξελέξω καὶ προσελάβου».

Μὴ κλαίετε λοιπόν, ἤθελον εἰπεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς πενθοῦντας αὐτὸν συγγενεῖς καὶ φίλους· μὴ κλαίετε τὸν ἐξ ἡμῶν μεταστάντα Ἰωάννην Φωκᾶν, διότι ἐστὶ μακάριος. Μὴ κλαῖτε, ἤθελον εἰπεῖ καὶ πρὸς τὸν ἐξοχώτατον πρεσβευτὴν, τὸν κύριον Ἀνδρέαν Μεταξᾶν, τὸν εὐλαβέστατον θεῖον τοῦ μακαρίτου. Μὴ κλαῖτε καὶ σύ, ἡ τεθλιμμένη καὶ δακρυρροοῦσα τοῦ μακαρίτου σύζυγος, μὴ θρήνει ἀπαρηγόρητα, ἀναλογιζομένη ὅτι ὁ σύζυγός σου ἐστὶν ἀληθῶς μακάριος· διότι μακάριος, ὃν ἐξελέξατο καὶ προσελάβετο ὁ Κύριος· διότι «δικαίων ψυχὰ ἐν χειρὶ Θεοῦ καὶ οὐ μὴ ἄφηται αὐτῶν βάσανος» (αὐτ. γ', 1). Ἄς θρηνώσι καὶ ἃς κόπτωνται οἱ μὴ πιστεύοντες εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα μελλούσης καὶ αἰωνίου ζωῆς, ἀλλ' ὅχι ποτὲ καὶ ἡμεῖς οἱ εὐσεβεῖς καὶ ὁρθόδοξοι, οἱ προσδοκῶντες ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Πρὸς ὑμᾶς δέ, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ὅτους ἡ εὐσέβεια καὶ τὸ χριστιανικὸν καθῆκον συνεκάλεσεν εἰς τὴν κηδείαν τοῦ μακαρίτου τούτου νεκροῦ, δὲν ἔχω νὰ εἶπω οὐδέν· διότι πρὸς μὲν παραμυθίαν ἀρκεῖ ὁ ἐνάρετος βίος καὶ ἡ ἀγαθὴ παρὰ πᾶσιν ὑπόληψις τοῦ μακαρίτου, πρὸς δὲ διδασκαλίαν πρόκειται ὁ νεκρὸς αὐτοῦ παράδειγμα καὶ μάθημα ζωντανόν, ὅστις καὶ σιωπῶν ἤδη λαλεῖ καὶ διδάσκει τοὺς ζῶντας ἡμᾶς. Ἄνθρωποι, μοὶ φαίνεται ὅτι λέγει πρὸς ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν, ἄνθρωποι χριστιανοί, ὅσοι

βλέπετε ἔτι τοῦ ἡλίου τὸ φῶς, ὅσοι βαδίετε ἔτι τὴν ὁδὸν τῆς παρούσης ζωῆς, ἰδοὺ ὅποια τύχη περιμένει τοὺς πάντας, ἰδοὺ ποῖον εἶναι τὸ τέλος ὅλων τῶν ἀγώνων ἡμῶν καὶ προσπαθειῶν. Ναί, ἀδελφοί· καὶ ὑμεῖς μέλλετε ἡμέραν τινὰ νὰ πίνητε τὸ πικρὸν τοῦ θανάτου ποτήριον. Αὕτη ἐστὶν ἡ ποινὴ τῆς παραβάσεως τῶν πρωτοπλάστων. Μακάριοι, ἀδελφοί, ἂν ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ εὐρεθῇτε ἐνδεδυμένοι τὸν χιτῶνα τῆς ἀρετῆς καὶ συνδεδεμένοι μὲ τὰ καλὰ καὶ χριστιανικὰ ἔργα, τὰ ἀναγκαῖα ταῦτα ἐφόδια τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Τοιαῦτά τινα ἐν ἐκφραστικωτάτῃ σιγῇ, ὁ νεκρὸς οὗτος ἐμιλεῖ πρὸς ἡμᾶς, ἀδελφοί. Ἡμεῖς δὲ τί ὀφείλομεν ἄρα νὰ εἰπώμεν πρὸς αὐτόν, ἄφοῦ ἅπαντες δώτουμεν αὐτῷ τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν; Καὶ τί ἄλλο, εἰμὴ, ἄφοῦ ἐδεήθημεν κοινῶς τὸν φιλόανθρωπον Κύριον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, νὰ εἰπώμεν πρὸς αὐτόν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας· ὁ Θεὸς συγχωρήται σε, ἀδελφέ! αἰωνία ἡ μνήμη σου, καὶ « μακαρία ἡ ὁδός, ἣ πορεύῃ σήμερον, ὅτι » ἡτοιμάσθη σοι τόπος ἀναπαύσεως ».

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

ΕΙΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ· ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ*

ἈΛΗΘΩΣ μακαριώτατε δέσποτα, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἀληθῶς « ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἐξανθήσει », καθὼς λέγει ὁ προφητὰνὰξ Δαυΐδ. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην παραγνωρίζομεν πολλάκις, καὶ διὰ τοῦτο ἐπαιρόμεθα καὶ διάγομεν ἐν τῷ ματαίῳ τούτῳ κόσμῳ ὡς ἀθάνατοι· ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται αἴφνης ὁ θάνατος, καὶ ὁ ἄνθρωπος μᾶς παρουσιάζεται ἀπαράλλάκτως, ὅπως ὁ θεὸς προφῆτης περιγράφει αὐτόν.

Δὲν εἶναι οὗτος τῶντι ὁ Δημήτριος, ὅστις χθὲς ἔτι συνωμίλει καὶ συνδιελέγετο μεθ' ἡμῶν, καὶ πῶς σήμερον κεῖται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἄπνους, ἄφωνος, ἀκίνητος, νεκρὸς; Καθὼς ὁ χόρτος, ὅστις σήμερον θάλλει καὶ πρασινίζει, καὶ αὔριον πίπτει ὑπὸ τὸ κοπτερόν τοῦ θεριστοῦ δρέπανον καὶ ξηραίνεται, καθὼς τὸ ἄνθος, τὸ ὅποῖον σήμερον ἀνθεῖ καὶ εὐωδιάζει, καὶ μετ' ὀλίγον φυλλορροεῖ καὶ μαραίνεται, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ μακαρίτης Δημήτριος. Ποῦ τὸ χαρῶπὸν τῆς μορφῆς, καὶ τοῦ προσώπου ἡ ζωηρότης; ποῦ ἡ εὐστροφία τῆς γλώσσης; ποῦ τῶν λόγων ἡ χάρις καὶ δύναμις; Ὅνειρον ἦσαν ἅπαντα ταῦτα καὶ διελύθησαν, σκιά καὶ

* Ἐξεφωνήθη ἐν Καίρῳ τῇ δ' Νοεμβρίου 1854.

ἐξέλιπον. « Ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος » τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει ».

Μακάριος, ἀδελφοί, καὶ τρισμακάριος ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ἐκεῖνος ὁ χριστιανός, ὅστις ἔχων ὑπ' ὄψιν πάντοτε καὶ συνεχῶς ἀναλογιζόμενος τὴν σωτήριον ταύτην ἀλήθειαν διάγει τὸν βίον ὡς ἄνθρωπος θνητὸς καὶ δὲν φρονεῖ ποτε καὶ δὲν ἐνεργεῖ ὡς ἀθάνατος· ὁ τοιοῦτος καὶ ἐν ὁτῷ ζῇ ὑπάρχει παρὰ πᾶσι σεβαστὸς καὶ ἀγαπητὸς, καὶ μετὰ θάνατον ποθητὸς καὶ μακάριος· καὶ τοιοῦτος ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως ὁ σήμερον ἐξ ἡμῶν πρὸς Κύριον μεταστὰς καὶ εὐλόγως θρηγούμενος Δημήτριος, ὁ ὀξυγράφος γραμματεὺς, ὁ καλλικέλαδος μουσικός, ὁ χρηστὸς πολίτης, ὁ ἀληθὴς χριστιανός.

Εἰς εὐσεβῇ καὶ χριστιανικῇ χώρᾳ, τὴν ἐν Ἑλλάδι Λαμίαν (Ζητούνιον) ἐκ γονέων ὀρθοδόξων γεννηθεὶς ὁ ἀοίδιμος, καὶ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου ἀνατραφεὶς, μετώκησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐνταῦθα, καὶ εὐθὺς προσεκολλήθη παρὰ τῷ τότε ἀειμνήστῳ πατριάρχῃ Ἱεροθέῳ τῷ Α', τὸν ὁποῖον Ζητουνίου πρότερον ὄντα, παῖς ἔτι ὢν ἐγνώρισεν ὁ Δημήτριος.

Τοῦ ποιμενάρχου τούτου τῆς Ἀλεξανδρείας τὸν χριστομίμητον βίον καὶ τὰς ποιμαντικὰς ἀρετὰς οἱ πάντες ἐνταῦθα γνωρίζουσι καὶ κηρύττουσι. Πόσῃ δὲ δύναιμι καὶ ἐπιρροὴν ἔχει εἰς τὰς εὐγενεῖς τῶν νέων ψυχὰς τὸ παράδειγμα, τὸ παράδειγμα τὸ καλόν, τοῦτο ἀπέδειξε μετὰ πολλῶν ἄλλων καὶ ὁ νέος Δημήτριος, ὅστις φύσεως τυχὼν δεξιᾶς καὶ προαιρέσεως ἀγαθῆς, καὶ ἔχων πάντοτε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔμψυχον παράδειγμα ἀρετῆς τὸν ἀείμνηστον ἐκεῖνον πατριάρχην, ἐφιλοτιμεῖτο πάντοτε ν' ἀπομιμῇται ὅ τι καλὸν ἐθεώρει ἐν τῷ βίῳ τοῦ δικαίου ἐκείνου ἀνδρός. Καὶ τῷ ὄντι ἡ πολυχρόνιος συνδικαίτησις μετὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κατέστησε τὸν Δημήτριον ἐν τῶν εὐσεβεστέρων τέκνων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας, ἐν τῶν ἐπιλέκτων τῆς ἐνταῦθα κοινωνίας μελῶν, ἓνα τῶν πιστοτέρων καὶ μᾶλλον ἀφοσιουμένων ὑπαλλήλων τοῦ πατριαρχικοῦ τούτου θρόνου.

Ἀκριβῆς, ὡς οὐδεὶς ἄλλος εἰς τὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα,

εὐλαβῆς εἰς τὰ θεῖα, ἐνθερμος τῶν πατρῶων δογμάτων καὶ τῆς εὐσεβείας ὑπερασπιστής, οὐδὲν ὑπέφερε ν' ἀκούσῃ κατὰ τῆς ἡμετέρας θρησκείας καὶ πίστεως. Εἰλικρινὴς πρὸς τοὺς φίλους, ἀφωσιμένος πρὸς τοὺς συγγενεῖς, συμπαθὴς πρὸς τοὺς πάσχοντας, εὐπροσήγορος πρὸς τοὺς πάντας· καὶ διὰ τοῦτο οἱ συγγενεῖς τὸν ἐλάτρευον, οἱ φίλοι τῶν ἡγάπων, οἱ ξένοι τῶν ἐτίμων, οἱ πάντες τὸν ἐσέβοντο. Καὶ γὰρ αὐτός, τὸ ὁμολογῶ, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἤλθον ἐνταῦθα, ἐθεώρησα εὐτύχημά μου, διότι ἤξιώθην νὰ εὕρω τοιοῦτον φρόνιμον καὶ λόγιον καὶ πεπειραμένον ἄνδρα, καὶ νὰ συζῶ καὶ νὰ συνεργάζωμαι μετ' αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οὐδόλως θεωρῶ θαυμαστὸν βλέπων τὴν συγκίνησιν, ἡ ὁποία κατέλαβε γενικῶς ἅπαντας τοὺς ὁμογενεῖς τῆς μεγαλοπόλως ταύτης ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ θανάτου τοῦ Δημητρίου, καὶ τὴν τοσοῦτον περιφανῶς ἐκδηλουμένην ἀθυμίαν καὶ θλίψιν τῶν περιεττώτων. Ναί· δίκαιον ἔχετε, χριστιανοὶ ἀδελφοί, νὰ λυπῆσθε διὰ τὴν στέρησιν τοιοῦτου χρηστοῦ καὶ ἀγαθοῦ συμπολίτου. Σὺ μάλιστα ἡ εὐλόγως ὀλοφυρομένη τοῦ μακαρίτου σύζυγος πόσον δίκαιον ἔχεις νὰ θρηγῇς τοιοῦτου στερηθεῖσα ἀνδρός, τοῦ ὁποίου κάλλιστα ἐγνώρισας καὶ ἐξετίμησας τὴν ἀξίαν καὶ τὰς ἀρετὰς. Ἀλλὰ μήπως ὀλιγώτερον δίκαιον ἔχει νὰ πενθῇ καὶ αὐτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας ὁ θρόνος, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τριακονταετίαν περιήκουσε μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν τῆς ζωῆς του τοσοῦτον πιστῶς καὶ μετ' ἀφοσιώσεως ὑπηρέτησεν;

Ἄν τῷ ὄντι καὶ ἄλλοι τινὲς ἐφάνησαν πιστοὶ εἰς τὴν θέσιν καὶ τὸ ὑπουργημα, εἰς τὸ ὁποῖον διωρίσθησαν, ἀλλ' ὁ Δημήτριος φαίνεται ὅτι ὑπερέβη κατὰ τοῦτο τοὺς πάντας· διότι ἐπρωτίμα πάντοτε τὸ συμφέρον τοῦ θρόνου παρὰ τὸ ἑαυτοῦ ὁ μακάριος, διότι ἐθεώρει τὰ καθήκοντα τῆς θέσεως ἀνώτερα τοῦ ἰδίου συμφέροντος, καὶ εἰς τοῦτο νομίζω, συνίσταται ἡ ἀδιαφιλονείκητος ἀξία τοῦ Δημητρίου, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν λαμπρότερον αὐτοῦ ἔπαινον. Εἶναι ἱρεῖς μῆνες σχεδόν, ἐξ οὗ συνησθάνθη ὅτι ἔπαυσε σπουδαίως ὁ μακαρίτης· ἀλλ' ἵνα μὴ φανῇ κατὰ τι ἐλλειπὴς εἰς τὸ ἔργον καὶ τὸ κα-

θῆκόν του, ἐξηκολούθει τὰ καθήκοντά του μετὰ τοσαύτης αὐταπαρνήσεως, ὥστε παρημέλησε, τί περισσότερο; καὶ αὐτὴν τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωὴν ὑπὲρ τοῦ καθήκοντος. Αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ.

Ναί, δὲν ἀποθνήσκουσιν οἱ κατὰ Θεὸν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ πίστει ζήσαντες, ἀλλὰ ζῶσιν ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μεταγενεστέρων, ὅπως ζῶσιν αἰωνίως ἐν τῇ γῶρᾳ τῶν ζώντων. «Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα »ζῶσι», λέγει ἡ θεία Γραφή (Σοφ. Σολ. ε', 15). Καταλείπουν τὸν μάταιον τοῦτον κόσμον, καὶ μεθίστανται εἰς τὰς αἰωνίας μονάς· ἀποδημοῦσιν ἐκ τῆς προσκάρου ταύτης ζωῆς καὶ ἐκδημοῦσι πρὸς Κύριον, ἵνα συζῶσι τὴν ἄληκτον καὶ αἰώνιον. Ὁ θάνατος τοῦ χριστιανοῦ, καθὼς οἱ πάντες γνωρίζομεν, πρέπει νὰ θεωρῇται ὕπνος, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες εὐλόγως ὀνομάζονται **κεκοιμημένοι**.

Περιττὸν ἄρα, χριστιανοὶ ἀδελφοί, νὰ θρηνῶμεν τὸν ἐξ ἡμῶν μεταστάντα φίλον καὶ ἀδελφόν, τὸν πολύκλαυστον Δημήτριον, τὸν ζήταντα καλῶς καὶ κοιμηθέντα καλῶς ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ. Ἄς θρηνῶμεν μᾶλλον ἡμᾶς αὐτούς, ὅσοι δὲν ζῶμεν κατὰ Θεόν, ὅσοι δὲν διάγομεν τὸν βίον συμφώνως πρὸς τὰς εὐαγγελικὰς ἐντολὰς· ἃς κλαύσωμεν διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν καὶ ὅχι διὰ τὸν μακαρίτην. Ἄλλ' ἐὰν τέλος ἡ φιλία, ἡ οἰκειότης καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ στενὴ σχέσις μᾶς ἀναγκάζει νὰ λυπώμεθα δι' αὐτόν, ἃς δεηθῶμεν τοῦ παναγάθου Θεοῦ, ἃς παρακαλέσωμεν αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἵνα συγχωρήσῃ αὐτόν, εἴ τι καὶ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος ἔπραξε, καὶ κατατάξῃ αὐτὸν ἐν κόλποις Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καὶ τελευταῖον ἃς ἐκφωνήσωμεν μετὰ μίαν φωνὴν καὶ γλῶσσαν· Αἰωνία ἡ μνήμη σου, ἀξιωμακάριστε καὶ ἀείμνηστε ἀδελφέ.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

ΕΙΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ ΦΕΝΕΡΛΗΝ*

—οοοοοο—

«**Ἐλεύσῃ δὲ ἐν τάφῳ ὥσπερ σῖτος ὥριμος κατὰ καιρὸν θεριζόμενος, ἢ ὥσπερ θημονία ἄλωνος καθ' ὥραν συγκομισθεῖσα** ». (ΙΩΒ. ε', 26),

ΜΕΤΑΞΥ τῶν πολλῶν καὶ παραμυθητικῶν ὑποσχέσεων, ὅσας ὑπόσχεται ὁ Θεὸς εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ ὀρθοδόξους χριστιανούς, τοὺς εὐσεβῶς καὶ ὁσίως ἐπὶ τῆς γῆς διάγοντας, ὑπάρχει καὶ αὕτη, πανιερώτατε Δέσποτα, ἀκροαταὶ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι, ὅτι δηλαδὴ θέλουσιν ἀξιωθῇ νὰ ζήσωσι μέχρι γήρωτος ἐσχάτου καὶ λιπαροῦ, καὶ νὰ κατέλθωσι πλήρεις ἡμερῶν εἰς τὸν τάφον, νὰ θερισθῶσι δηλονότι ὡς σῖτος ὥριμος, καὶ ὅχι νὰ πέσωσιν ἁώρως, καθὼς συμβαίνει κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ εἰς πολλοὺς ἕνεκα τῆς ἀμετανοησίας αὐτῶν ὑπὸ τὸ κοπτερὸν τοῦ θανάτου δρέπανον, νὰ συγκομισθῶσι καθ' ὥραν ὡς θημονία ἄλωνος, ν' ἀποθησαυρισθῶσιν εἰς τὴν εὐρύχωρον καὶ γενικὴν ἀποθήκην τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ τῶν πρωτοτόκων τέκνων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅχι νὰ ριφθῶσιν ἀποδοκιμασθέντες εἰς τὸ μέρος τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀπίστων· «Ἐλεύσῃ δὲ ἐν τάφῳ ὥσπερ σῖτος ὥριμος κατὰ καιρὸν θεριζόμενος, ἢ ὥσπερ θημονία ἄλωνος καθ' ὥραν συγκομισθεῖσα ».

* Νοεμβρίου κε', 1858

Τὴν θεῖαν ταύτην ὑπόσχεσιν, ἣ ὁποία παρηγορεῖ πᾶσαν ψυχὴν ὀρθόδοξον, καὶ ἐνισχύει πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, καὶ εἰς πολλοὺς μὲν ἄλλους τῶν φιλοθέων καὶ ἐνχρέτων ἀνδρῶν βλέπομεν πολλάκις ἐκπληρουμένην, οὐχ ἥτιον δὲ βλέπομεν αὐτὴν καὶ ἐπὶ τοῦ μακαρίτου καὶ εὐσεβοῦς Ἀλεξάνδρου, τοῦ ὁποίου τὴν κηδεῖαν ἤδη τελοῦμεν, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ νεκρὸς πρόκειται ἤδη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν.

Καὶ βέβαια χριστιανός, ὅστις ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν καὶ θεοφιλῶν ἐν τῇ εὐσεβεστάτῃ καὶ χριστιανικωτάτῃ τῶν πόλεων, ὅστις ἐκ παίδων ἔλαβε μόρφωσιν ἀληθῶς χριστιανικὴν, ὅστις ἐξεπαιδεύθη παίδευσιν ἐθνικὴν, καὶ ὅστις ἔζησε πάντοτε ἐν εὐσεβείᾳ καὶ φόβῳ Θεοῦ, τύπος γενόμενος καὶ παρὰ δειγμα χριστιανικῆς ἀρετῆς εἰς τοὺς οἰκείους καὶ ξένους, τοιοῦτου τέλους μακαρίου καὶ ἀγαθοῦ ἔπρεπε παρὰ Θεοῦ νὰ ἀξιωθῇ. « Ἐλευ- » ση δὲ ἐν τάφῳ ὥσπερ σῖτος ὥριμος κατὰ καιρὸν θεριζόμενος, » ἢ ὥσπερ θημονία ἄλωνος καθ' ὥραν συγκομισθεῖσα ».

Εἶναι τολμηρὸν πάντως νὰ προλαμβάνωμεν ἡμεῖς, τὰ ἀσθενῆ καὶ ἐφήμερα πλάσματα, τὰς περὶ ἐνὸς ἐκάστου κρίσεις τοῦ μεγάλου Θεοῦ τοῦ μόνου δυναμένου κρίναι τοὺς ζῶντας καὶ τοὺς νεκρούς. Εἶναι ὅμως καὶ δίκαιον καὶ εὐσεβὲς ἅμα καὶ θεοφιλές, ἐξετάζοντες μετὰ προσηχῆς τὸν ἡμέτερον βίον, νὰ παρατηρῶμεν πρὸς ὠφέλειαν εὐλαβῶς τὰ ἔχνη τῆς περὶ ἡμᾶς θείας Προνοίας, τῆς διὰ διαφόρων μέσων καὶ τρόπων ὁδηγούσης ἡμᾶς εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, ὁποῖαν βλέπομεν ὅτι ἐβόδιτε καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ καὶ ὁ μακάριος οὗτος Ἀλέξανδρος.

Εἰς ἐμὲ βέβαια δὲν ἀνήκει νὰ πλέξω σήμερον τὸν ἔπαινον τοῦ προαπελθόντος, νὰ διηγηθῶ ἐν ἐκτάσει τὸν βίον καὶ ὅλας τὰς χριστιανικὰς αὐτοῦ ἀρετάς· τοῦτο ἀπῆται καὶ χρόνον πολὺ περισσότερον καὶ ἱκανότητα πολὺ τῆς ἐμῆς ἀνωτέραν. Ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα ὅλα ἔτη, καθὼς εἶναι εἰς πάντας γνωστόν, ὑπηρέτησεν ὁ ἀοίδιμος τὸ ἔθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν· ἄλλοτε μὲν ὡς ἔφορος τῶν

Σχολῶν, ἄλλοτε δὲ ὡς ἐπιστάτης τῶν νοσοκομείων καὶ τοῦ κοινοῦ, πάντοτε δὲ ὡς ἀγαθὸς προστάτης καὶ σύμβουλος. Κατὰ τὸ μακρὸν δὲ τοῦτο διάστημα εἰς οὐδέν· μὲν ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γογγύσῃ καὶ παραπενοθῇ κατ' αὐτοῦ, εἰς πάντας δὲ νὰ τὸν ἐπαινῶσι διὰ τὸ πρᾶον αὐτοῦ καὶ τὸ φιλοδίκαιον. Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατόν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα τοῦ χρόνου λεπτά νὰ δυνηθῇ ὁ λόγος νὰ εἴπῃ τι ἀντάξιον τῆς πολλῆς καὶ μεγάλῃς εὐσεβείας ἐκείνου καὶ ἀρετῆς; καὶ τοῦτο ὅχι ποτὲ πρὸς ἔπαινον καὶ ἐγκώμιον τοῦ ἀπελθόντος, ὅχι· τοῦτο δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ ἔργον τοῦ ὀρθοδόξου ιεροκλήρου· τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰ ἐγκώμια καθὼς καὶ τὰ βραβεῖα θέλει ἀκούσαι καὶ λάβει ἕκαστος μετὰ πάντων τῶν δικαίων καὶ εὐσεβῶν, ὅταν παρυσταθῶμεν ἅπαντες κατὰ τὴν φθιερὰν ἡμέραν τῆς κρίσεως εἰς τὸ ἀδέκαστον βῆμα τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ. Τὸ χρέος τοῦ λειτουργοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν θλιβεράν ταύτην περίστασιν δὲν εἶναι ἄλλο, εἰ μὴ νὰ διακηρύξῃ πρὸς πάντας τὴν εὐσεβειαν τοῦ προαπελθόντος καὶ τὴν ἀρετὴν, συνιστῶν αὐτὸν ὡς παράδειγμα πρὸς τοὺς ζῶντας ἡμᾶς, οἵτινες σήμερον ἢ αὔριον ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον μέλλομεν νὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν.

Καὶ πάντοτε μὲν, ἀδελφοί, ἡ πατρώα εὐσεβεία ὡς πρῶτος καὶ οὐσιωδέστατος τοῦ χριστιανοῦ χαρακτήρ, καὶ δικαίως ἐπαινεῖται παρὰ πάντων καὶ μακαρίζεται· σήμερον ὅμως διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀδιαφορίαν πρέπει νὰ θεωρῇται ὡς τὸ συστατικώτατον παντὸς ὀρθοδόξου χριστιανοῦ. Καὶ βέβαια, ὅστις ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς περὶ τὴν πίστιν ψυχρότητος διατηρεῖ ἀκμάζουσιν καὶ ἀπαρχαμείων τὴν πατρώαν εὐσεβειαν, οὗτος δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι διατηρεῖ καὶ φυλάττει πάσας ὁμοῦ τὰς κοινωνικὰς καὶ χριστιανικὰς ἀρετάς.

Ὅλοι βεβαίως ἡξιώθημεν, χάρις εἰς τὴν περὶ ἡμᾶς πρόνοιαν τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ὅλοι ἡξιώθημεν νὰ γεννηθῶμεν, ὡς ὁ μακάριος οὗτος, ἐν πίστει, ν' ἀνατραφῶμεν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ὀρθοδοξίᾳ· ἀλλὰ πόσοι ἄρ' ἄγε διατηροῦσι μέχρι τέλους ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὸν πολύτιμον τοῦτον τῆς εὐσεβείας θησαυρόν, τὸν ὁποῖον παρε-

λάβομεν παρά τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν, χωρὶς νὰ πέσωσιν ἐνίοτε εἰς ἀμφιβολίας καὶ δισταγμούς, καθὼς συμβαίνει κατὰ δυστυχίαν εἰς ὅχι ὀλίγους σήμερον;

Ἄλλ' ὅχι ποτὲ καὶ ὁ μακαρίτης Ἀλέξανδρος. Αὐτός, ἐρριζωμένον ἔχων παιδιόθεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐπτοήθη ἐκ τῶν ἀντιλογιῶν τῆς μωρανθείσης σοφίας τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ λατρεύῃ ἐκ ψυχῆς καὶ καρδίας τὸν Ὑψιστον, νὰ φυλάττῃ ἀπαράβιας ὅλας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, νὰ ἐκτελῇ ὅλα τὰ χριστιανικὰ καλῆκοντα, καθὼς διατάσσει ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐν ἐνὶ λόγῳ νὰ σέβηται τὴν πτωρῶν εὐσέβειαν, καὶ νὰ παραδώσῃ αὐτήν, καθὼς παρέλαβε παρά τῶν πατέρων αὐτοῦ, ὡς θείαν τινὰ παρακαταθήκην, εἰς τοὺς οἰκείους καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἐφρόντισε ν' ἀναθρέψῃ ἐν παιδίᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου, καὶ τὰ ὁποῖα διὰ τοῦτο καὶ ἡξιώθη νὰ ἴδῃ ὅλα ἀποκατεστημένα, καθὼς ἐπεθύμει, καθὼς ἐπιθυμεῖ πᾶς πατὴρ φιλότεκνος καὶ φιλόστοργος.

Μακάριοι ἡμεῖς, ἤθελον εἰπεῖ πρὸς τὰ θρηνοῦντα τέκνα τοῦ μακαρίτου, μακάριοι ὅτι ἡξιώθητε νὰ ἦσθε τέκνα τοιοῦτου πατρός, καὶ ἔτι μακαριώτεροι, ἐὰν ἀπαρεγκλίτως ἀκολουθῆτε τὸ ἀξιόγαστον ἐκεῖνου παράδειγμα, ἐὰν μιμησθῇτε τὸν χριστομίμητον αὐτοῦ βίον.

Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί καὶ πατέρες, οἱ περὶ τῶν ἐκείνου εἰς τὴν κηδείαν τοῦ ἀξιοσεβάστου τούτου νεκροῦ, καὶ ἡμεῖς ἔχομεν χρέος νὰ βλέπωμεν καὶ νὰ μιμώμεθα τὰ τοιαῦτα καλὰ, ἀντὶ νὰ προσέχωμεν, καθὼς ποιοῦστί τινες, εἰς τὰ ξένα καὶ ὀλέθρια παραδείγματα. Ναί· εἶναι πολὺ συμφερότερον καὶ δι' ἑνὸς ἑκάστου καὶ διὰ τὰ τέκνα καὶ τοὺς οἰκείους ἡμῶν καὶ δι' ὅλον ἐν γένει τὸ ἔθνος, νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τοιαῦτα οἰκεῖα καὶ γνήσια τῆς πατρῴας εὐσεβείας καὶ πατριαρχικῆς ἀληθῶς πολιτείας κάλλιστα ὑποδείγματα, πρὸς τὰ ὁποῖα νὰ κανονίζωμεν τὸν βίον ἡμῶν.

Ἐν τοσούτῳ μὴ λητμονήσωμεν, ἀδελφοί, καὶ τὸ ἱερὸν καθήκον, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ θλιβερᾷ ταύτῃ περιστάσει ἔχομεν ἅπαντες

πρὸς τὸν ἐξ ἡμῶν μετὰ πάντας πατέρας καὶ ἀδελφόν, νὰ δεηθῶμεν δηλονότι κοινῶς τοῦ παναγίου Θεοῦ ὑπὲρ ἀναγκύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἐπιλέγοντες τό, ὃ Θεὸς συγχωρήσῃ σε, ἀδελφέ, αἰωνία σου ἡ μνήμη, ἀξιωμακχάριστε καὶ αἰμνήστε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ!

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

Εἰς ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ ΜΕΣΤΕΚΕΝ*

«Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν».

(ΙΩΑΝΝ. Ε' 24).

ΠΟΣΗΝ παραμυθίαν προξενοῦσιν οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντα χριστιανόν, ἀκροαταὶ εὐτεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι. Καταδικασμένοι, ἅμα γεννώμεθα, εἰς τὸν θάνατον, τρομάζομεν εἰς πᾶν ἄκουσμα περὶ τοῦ θανάτου. Τί δύναται τῷ ὄντι ἐκτός τῆς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν ἐγκαρδίου πίστεως νὰ μετριάσῃ τοῦ θανάτου τοὺς φόβους; Οὐδὲν ἄλλο πρᾶγμα τοῦ κόσμου ὑπάρχει τοσοῦτον συνηθέστερον καὶ κοινότερον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅσον ὁ θάνατος· καὶ

*Ἐξεφωνήθη κατ' ἀπρίλιον τοῦ 1858.

ὁμως οὐδὲν ἄλλο πρᾶγμα τοῦ κόσμου ὑπάρχει τοσοῦτον φοβερώ-
τερον καὶ φρικωδέστερον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅσον ὁ θάνατος. Ἐπτὰ
χιλιάδες καὶ τριχόσια τόσα ἔτη παρῆλθεν, ἀφοῦ ὁ θάνατος βασι-
λεύει εἰς τοὺς ἄνθρώπους, καὶ ὁμως οὔτε τῶν χρόνων καὶ τῶν ἐτῶν
οὔτε τῶν τελευτώντων ἀνθρώπων τὸ ἀναρίθμητον πλῆθος ἠδυνήθη-
σαν νὰ καταστήσωσι τὸν θάνατον ἡμερώτερον καὶ ὀλιγώτερον φο-
βερόν. Πολλοὶ βεβραῖως παραδεδομένοι καὶ βεβυθισμένοι εἰς τοῦ
ματαιοῦ τούτου κόσμου τὰς ἡδονὰς καταντῶσι νὰ λησμονῶσι πρὸς
ὥραν τὸν θάνατον καὶ ν' ἀποβάλλωσιν ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν τοῦ
θανάτου τὸν φόβον. Ἀλλ' ὁμως ἐπὶ τῇ θέᾳ νεκροῦ ἀνθρώπου, πρὸ
μικροῦ μεθ' ἡμῶν συζῶντος καὶ ὁμιλοῦντος, ποῖός ποτε ὑπῆρξε
τοσοῦτον ἀνάλγητος, ὥστε νὰ μὴ συγκινηθῇ τὰ σπλάγχνα καὶ
τὴν ψυχὴν, νὰ μὴ συναισθανθῇ ἐνδόμυχον φόβον καὶ ταραχὴν,
νὰ μὴ χύσῃ πολλάκις θερμὰ καὶ πικρότατα δάκρυα; «ὦ! θάνα-
» τε, θάνατε, ὡς πικρόν σου τὸ μνημόσυνον». Ἀληθῶς ἡ διὰ παν-
τὸς ἐγκατάλειψις τοῦ παρόντος βίου, ὁ ἀποχωρισμὸς ἀφ' ὅλων τῶν
τοσοῦτον προσφιλῶν ἡμῖν ἀντικειμένων, ἡ ἀβεβαιοότης περὶ τοῦ
μέλλοντος, καθιστῶσι τὸν θάνατον εἰς ὅλους φρικώδη καὶ ἀποτρό-
παιον, καὶ οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ δόξα, οὔτε ἡ ἡλικία, οὔτε οὐ-
δὲν τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων δύναται ποτε νὰ καταπραΰνῃ τοῦ
θανάτου τὸν φόβον καὶ τὰς δυνάμεις. Μόνη ἡ πίστις, ἡ πίστις τοῦ
Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς βάλταμον οὐράνιον καὶ ἀνώδυνον δύναται τοὺς
ἀκουσίους φόβους ἐκάστου νὰ καταστείλῃ, καὶ πρὸ πάντων τὰς τε-
θλιμμένας καρδίας τῶν φίλων καὶ συγγενῶν νὰ πρκαμυθῇ. Ναί,
χριστιανοὶ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι, καὶ ὅσοι φίλοι τοῦ μακαρίτου
Δημητρίου καὶ συγγενεῖς· ἡ πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι-
στὸν πίστις μᾶς ἐγγυᾶται καὶ περὶ τοῦ προκοιμηθέντος ἡμῶν ἀδελ-
φοῦ, καθὼς καὶ περὶ ἡμῶν αὐτῶν, φθάνει μόνον ἡ πίστις αὕτη
νὰ εἶναι ζῶσα καὶ ἐνεργός, νὰ εἶναι σταθερά καὶ ἐγκάρδιος. «Ἀμήν,
» ἀμήν, λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ
» πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ
» μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν».

Ὅποια τῷ ὄντι πρὸς ἡγόρευον ἰδέα διὰ πάντα χριστιανὸν εὐσεβῆ
καὶ ὀρθόδοξον! Δὲν ἀποθνήσκει, λέγει, ὅστις πιστεύει εἰς τὸν Χρι-
στὸν, ὅστις φυλάττει τὸ κατὰ δύναντα τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ τὰς
ἀγίας τοῦ ἐντολὰς, ἀλλὰ μεταβαίνει ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν,
ἐκ τῶν φθαρτῶν καὶ προτεκρίων τούτων εἰς τὰ ἀφθαρτα καὶ αἰώ-
νια, εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἀγήρω καὶ ἀτελεύτητον, ἀρκεῖ μόνον ὁ προ-
κοιμηθεὶς ἀδελφός νὰ ἐζησεν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ, νὰ ἀπῆλθεν
ἐν μετάνοιᾳ καὶ ἐξομολογήτῃ καὶ περὶ τούτων ποῖος ἡδύνατό
ποτε ν' ἀμφιβάλλῃ, καὶ ὅσοι ἀποβλέπει τὸν ἐξ ἡμῶν μεταστάντα
φίλον καὶ ἀδελφόν, τὸν αἰοίδιμον Δημήτριον Μεσσεκέν;

Πατροπαράδοτον ἔχων ἐκ προγόνων τὴν εὐτέθειαν ὁ αἰοίδιμος,
ἡτις κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν
«ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης» δὲν ἔλειψε
καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς αὐτοῦ πρέχων πάντοτε δείγμα-
τα ἀγαθοῦ πολίτου καὶ εὐσεβοῦς χριστιανοῦ. Πολλὰ βεβραῖως τὰ
συνιστῶντα καὶ χαρακτηρίζοντα τὸν χρηστὸν πολίτην καὶ τὸν κα-
λὸν χριστιανόν, ἡ τιμιότης πρὸς πάντας καὶ εἰλικρίνεια, ἡ εὐ-
ποιία πρὸς τοὺς δεομένους καὶ πᾶσχοντας, ἡ περὶ τοῦ ἰδίου οἴκου
καὶ τῶν τέκνων πατρικὴ πρόνοια καὶ φροντίς, καὶ ἄλλα πλεῖστα
κοινωνικὰ καὶ χριστιανικὰ ἀρεταί. Ἀλλ' εἰς τὰς περιστάσεις
καὶ τὴν κατάστασιν, καθ' ἃς σήμερον εὐρισκόμεθα, δύο πρὸ πάν-
των φαίνονται τὰ ἀπολύτως καὶ ἀναγκαιῶς ἀπαιτούμενα παρὰ παν-
τὸς ὀρθοδόξου καὶ εὐσεβοῦς· ὁ ὑπὲρ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ
τοῦ κοινοῦ συμφέροντος δικακὴς καὶ ἐνθερμὸς ζῆλος, καὶ τῆς πα-
τρῶς εὐσεβείας καὶ πίστεως ἡ ἀκριβὴς διατήρησις, ἀπερ ἀμρότε-
ρα δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν νὰ μὴ ἀποδώσωμεν μετὰ τοῦ ὀφει-
λομένου ἐπαίνου καὶ εἰς τὸν ἡγετὴ ἀπελθόντα φίλον καὶ ἀδελφόν
ἡμῶν, τὸν μακαρίτην Δημήτριον. Πραλείπων ν' ἀναφέρω τὴν εἰς
τὰ θεῖα τοῦ ἀειμνήστου εὐλάβειαν, δι' ἧς οἱ εὐσεβεῖς ὡς ἐκεῖνον
χριστιανοὶ γίνονται ζωντανὸν παράδειγμα καὶ εἰς τοὺς οἰκείους καὶ
ξένους, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων ζῆλον αὐτοῦ, περὶ
τοῦ ὁποῖου πᾶσα αὕτη ἡ ἐννοία γνωρίζει καὶ μαρτυρεῖ, πῶς δύνα-

μα νὰ παρασιωπήσω; Ὁχι μόνον ὁσάκις διωρίζετο ὁ μακαρίτης ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας καὶ ἔφορος τῶν διδασκτικῶν καταστημάτων, ἀφωσιούτο ὅλος ψυχῇ καὶ καρδίᾳ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τὸ ἱερόν, καὶ ἐθυσίαζε πολλάκις τὸ ἴδιον συμφέρον, καὶ τὴν ἀνάγκη ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ καὶ πάντοτε δὲν ἔλειπε μετὰ ζήλου συμπράττων καὶ συσχεπτόμενος μετὰ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ περὶ τῶν κοινῇ συμφερόντων. Ναί· ταῦτα εἶναι κυρίως τὰ συνιστῶντα καὶ χαρὰ κτηρίζοντα τὸν ἀληθῆ πολίτην καὶ εὐσεβεῖ χριστιανὸν καὶ φιλόθεον, καὶ μάλιστα τοὺς προϊσταμένους τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πόλεων, καὶ ταῦτα κυρίως ἀποτελοῦσι τοῦ μακαρίτου τὸν ἔπαινον, τοῦ ὁποῖου ἡ μνήμη θέλει βεβαίως μένει ἐπὶ πολὺ ἀνεξάλειπτος ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν φίλων καὶ τῶν γνωρίμων αὐτοῦ.

Ἔχετε δίκαιον, ἤθελον εἰπεῖ πρὸς τὰ τέκνα καὶ τοὺς οἰκείους αὐτοῦ, ἔχετε δίκαιον νὰ θρηνῇτε καὶ νὰ ὀδύρεσθε στερηθέντες τοιοῦτου πατρὸς φιλοστόργου, τὸν ὁποῖον εἶχετε πάντοτε καὶ πρὸς πάντα ἀσφαλῆ ὁδηγὸν καὶ προστάτην καὶ σύμβουλον· ἀλλ' ἐξ ἄλλου μέρους ἔχετε χρέος νὰ εὐχαριστῇτε καὶ νὰ δοξάζετε τὸν Θεόν, ὅστις σᾶς ἡξίωσε νὰ ᾔσθῃ τέκνα τοιοῦτου εὐσεβοῦς καὶ ἐναρέτου πατρὸς, τὸν ὁποῖον ἀκινδύνως δύνασθε νὰ λάβετε ὡς παράδειγμα τοῦ βίου καὶ τῆς διαγωγῆς ὑμῶν. Μακάριοι, ἐὰν ἀποβλέποντες πάντοτε εἰς τὸν βίον ἐκείνου καὶ τὴν εὐτέθειαν ἐξακολουθεῖτε ἀπαρεγκλίτως τὰς πατρικὰς αὐτοῦ συμβουλὰς.

Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, ὅσους ἡ φιλία καὶ ἡ συγγένεια ἡ τὸ καθῆκον ἀπλῶς τὸ χριστιανικὸν συνεκάλεσεν εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ μακαρίτου, διὰ ν' ἀποδώσωμεν πρὸς αὐτὸν κατὰ χρέος τὸν τελευταῖον ἀδελφικὸν ἀσπασμόν, ὃς ἀνυπολόγητον τὸ βραχὺ καὶ πρόσκαιρον τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ ὃς συνέλθωμεν τέλος εἰς ἐαυτούς· ὃς παύσωμεν, ἕως πότε θέλωμεν μεριμνᾶ καὶ φροντίζει ἀκαταπαύστως περὶ τῶν ὅσα ἀποβλέπουσι μόνον τὴν εὐπάθειαν τοῦ σώματος καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν, καὶ δὲν συλλογιζόμεθα ἐνίοτε καὶ περὶ τῆς ἀθανάτου ψυχῆς ἡμῶν καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ ἀνταποδόσεως; Ἀφοῦ βλέπομεν καθ' ἑκάστην ὃ τι παράγει τὸ σχῆ-

μα τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ἀφίνομεν καὶ ἄκοντες τοῦ παρόντος βίου τὰ ἀγαθὰ, διὰ τί τάχα νὰ ἤμεθα τοσοῦτον προσηλωμένοι καὶ ἐκδοτοὶ εἰς αὐτά; Αὕτη εἶναι κυρίως ἡ πρωτίστη αἰτία, διὰ τὴν ὁποῖαν ὁ θάνατος μᾶς φαίνεται τοσοῦτον φοβερός καὶ φρικώδης καὶ μετὰ τὰ κατὰ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ Ἄδου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τρόπικα, τὸν ὁποῖον ἄλλως ἔπρεπε νὰ μὴ πτωόμεθα, ὡς μηδεμίαν ἔχοντα πλέον καθ' ἡμῶν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. Ἄς παύσωμεν λοιπὸν ἀπὸ τοῦ νὰ λατρεύωμεν τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐγκόσμια ἀγαθὰ, ὃς ἀνυπόστατοι φρονήματα καὶ αἰσθητήματα χριστιανικά, ὃς ἐπιδείξωμεν ἔργα εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, μὴ ζητοῦντες μόνον τὸ ἐκυτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ ἐτέρου καὶ πρὸ πάντων τὸ κοινὸν συμφέρον, κατὰ τὴν παρχγγελίαν τοῦ ἀποστόλου· καὶ τότε, μὴ ἀμφισβῆτετε, ὁ θάνατος θέλει θεωρεῖσθαι εἰς ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν πολὺ διαπνευστικώτερος· τότε θέλωμεν ἔχει τὴν πεποίθησιν, ὅτι καὶ ἀπ' ἐντεῦθεν συνοδευόμεθα ὑπὸ τῶν εὐρημιῶν καὶ τῶν ἐταίρων τῶν ζώντων ἀνθρώπων, καὶ ἐκεῖθεν μᾶς περιμένουσιν ἀσυγκρίτως λόγῳ τῶν παρόντων ἀνώτερα καὶ θαυμασιώτερα ἀγαθὰ.

Ἄς μὴ λυπώμεθα δὲ καὶ διὰ τὸν ἐν Χριστῷ κοιμηθέντα φίλον καὶ ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃς μὴ λυπώμεθα, κηλῶς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. Ἐχομεν ἀτρεκέως ἐχέγγυον τὴν εὐσέθειαν καὶ ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός. Ἐπειδὴ ὁμῶς «οὐδεὶς κηλὸς ἀπὸ ρύπου, » οὐδ' ἂν μία ἡμέρα ἢ ἡ ζωὴ αὐτοῦ», μὴ ἀπαισιώσωμεν κατὰ χρέος ἀδελφικὸν καὶ χριστιανικὸν νὰ καθικετεύσωμεν τὸν Ὑψιστὸν ὑπὲρ τῆς αἰωνίου ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὅπως ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος συγχωρήσῃ αὐτοῦ τὰ ἐκούσια καὶ ἀκούσια ἁμαρτήματα, ὅσα καὶ οὗτος ἐν τῷ πολυαμαρτήτῳ τούτῳ κόσμῳ οἰκῶν ὡς ἄνθρωπος ἔπραξε, καὶ κατατάξῃ αὐτὸν ἐν σκηναῖς τῶν ἐκλεκτῶν καὶ δικαίων, ἐπιλέγοντες ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας ὁ Θεὸς συγχωρήσαι σε, ἀδελφέ.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΞ ΑΓΡΑΦΩΝ

ΚΩΣΤΑΚΗΝ

ΖΗΣΑΝΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΑΝΟΝΤΑ ΕΝ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΩ*

« Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ; ... Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτω ».

ΟΤΙ μὲν, ἀδελφοί, ὁ Κύριος ἀπάντων ἡμῶν, ὁ ζωῆς ἔχων καὶ θανάτου τὴν ἐξουσίαν, ἔρχεται καὶ μᾶς ἐπισκέπτεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, καὶ προσκαλεῖ πότε τοῦτον καὶ πότε ἐκεῖνον πρὸς ἑαυτόν, περὶ τούτου δὲν εἶναι δυνατόν διόλου ν' ἀμφιβάλλωμεν· διότι βλέπομεν ὅτι ἐν διχστήματι μίλις μιᾶς ἐβδομάδος ἦλθε καὶ προσεκάλεσε τρεῖς ἤδη ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐνορίᾳ ταύτῃ συζώντων ὁμογενῶν, καὶ μετέστησεν αἵφνης ἐκ τῶν προσκλήρων εἰς τὰ ἄφθαρτα καὶ αἰώνια. Ἀλλ' εἰς ποίαν ἄρα κατάστασιν εὔρε τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν τούτους; ὁ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἐρχόμενος Κύριος; εὔρεν ἄρα γε πάντας ἐτοί-

μους καὶ ἐγρηγορότας ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἀρετῶν, ἢ τὸναντίον ἀδιαφοροῦντας καὶ καθεύδοντας τὸν βρῦν ὕπνον τῆς ἀμαρτίας; Ἴδου τί ὀρεῖλομεν ἕκαστος νὰ συλλογισθῶμεν, νὰ μελετήσωμεν κατὰ τὴν προῦσαν τιγμὴν· διότι « μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, » ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως »· οὐκὶ δὲ εἰς τὸν ὅστις νομίζει ὅτι « χρονίζει ὁ κύριος ἐλθεῖν, καὶ ἄρξῃται » τύπτειν τοὺς συνδούλους ἐσθίειν τε καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων ».

Δοῦλοι πάντες ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Κυρίου, τοῦ ποιητοῦ καὶ βασιλέως τῶν ὅλων Θεοῦ, καὶ ἐμπεπιστευμένοι ἕκαστος περὶ αὐτοῦ ὁ μὲν ταύτην, ὁ δὲ ἐκείνην τὴν ἐργασίαν ἐν τῇ προκλήρῳ ταύτῃ ζωῇ, παραγγελλόμεθα νὰ εἴμεθα φρόνιμοι καὶ πιστοί, νὰ εἴμεθα πάντοτε ἐτοιμοί, νὰ γρηγορῶμεν καὶ νὰ προτέχωμεν· διότι λέγει, οὐκ οἶδμεν τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Καὶ βέβαια ἐγνώριζέ ποτε ὁ μακαρίτης Κωνσταντῖνος, τοῦ ὁποῦ οὐ νεκρὸς ἤδη πρόκειται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἐξαχτούμενος οὕτω σιωπηλὸς τὰς ἡμετέρας πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀδελφικῆς δεήσεις καὶ ἱκεσίας, ἐγνώριζεν, ἐνῶ πρὸ πέντε μόλις ἡμερῶν ὑγιῆς καὶ εὐρωττος κατὰ τὸ φαινόμενον περιεφέρετο καὶ συνέπρηνεν εἰς ἅπαντα μεθ' ἡμῶν, ἐγνώριζεν ὅτι τόσον ταχέως, τόσον ἐξαίφνης, ἔμελλε νὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος; Μακάριος, ἀδελφοί, ἐὰν εὔρεν αὐτὸν φρόνιμον καὶ πιστόν, πράττοντα οὕτω τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς τὰ ἔργα. « Μακάριος ὁ » δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως». Ἀλλὰ τίς ἄρα ἠδύνατο νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ μᾶς πληροφορήσῃ περὶ τούτου;

Οὐδεὶς βεβχίως ἐκτὸς τοῦ καρδιογνώστου Θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἤδη ἀπέρχεται ἡ μακαρία τοῦ Κωνσταντίνου ψυχὴ, δύναται νὰ γνωρίζῃ καλῶς περὶ τούτου. Ἐὰν ὁμοῦς θελήσωμεν νὰ ρίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ ἰδίως εἰς τὸ μακάριον ἀλτθῶν αὐτοῦ τέλος, ἐὰν πρὸ πάντων ἀναλογισθῶμεν τὴν ἄπειρον τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμᾶς εὐσπλαγχνίαν, ὅστις οὐδέποτε θέλει τὸν θάνατον τοῦ

* Δεκεμβρίου κγ', 1858

ἀμαρτωλοῦ, ὅστις δέχεται πάντοτε καὶ βραβεύει μάλιστα καὶ αὐτοὺς τοὺς περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἐλθόντας, κατ' οὐδένα τρόπον δὲν συγχωρεῖται, νομίζω, ν' ἀμφιβέβηται.

Ἀπὸ γονέων εὐσεβῶν ἐν τῇ κλεινῇ τῶν Ἀγράφων πόλει γεννηθεὶς ὁ ἀοίδιμος καὶ ἐν εὐσεβείᾳ καὶ πίστει ἀνατραφεὶς, μετώκησε παῖς ἤδη ὢν καὶ ἐγκατέστη ἐν τῇ ἐνταῦθα περικλεεῖ συνοικίᾳ τοῦ Σταυροδρομίου. Πιστὸς καὶ φρόνιμος ἐκ παίδων πρὸς τὸν Θεόν, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἐπείλκυτεν ἀνέλαθεν τὴν προτοχὴν τῶν ἐνταῦθα ὁμογενῶν, οἵτινες εἰς πολλὰς περιστάσεις μετεχειρίσθησαν αὐτὸν συνήγορον καὶ προστάτην τῶν κινδυνεύόντων συμφερόντων αὐτῶν, καὶ δὲν κατησχύνθησαν· διότι ὡς πιστὸς καὶ τίμιος δὲν ἐφάντασθη ποτὲ νὰ καταχρασθῇ τὴν ἐμπιστοσύνην τινός, ὡς φρόνιμος δὲ καὶ συνετὸς ἐγνώριζε πῶς νὰ πράξῃ καὶ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸ συμφέρον ἐκάστου τῶν ὁμογενῶν. Διὰ τὴν ἰκανότητά του ταύτην διωρίσθη πολλάκις εἰς τὰς κοινὰς ὑποθέσεις τῆς ἐνορίας, τὰς ὁποίας ὑπερησπίσθη γενναίως μὲ ἀνταπάρνησιν, εἰς τὰς ὁποίας ὅχι πῶς αὐτὸς νὰ ὠρελῇθῃ, ἀλλὰ πῶς νὰ ὠρελήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περιστότερον τὸ κοινὸν ἐφρόντιζε καὶ ἐσκέπτετο· καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγως ἀπέκτησε τὴν γενικὴν εὐνοίαν καὶ τὸ σέβας τῶν κατοίκων τῆς ἐνορίας, διὰ τοῦτο πενθεῖται πάντες τὴν στέρησιν τοιοῦτου ἀξίου, τοιοῦτου πιστοῦ καὶ φρονίμου ὑπαλλήλου, προθυμουμένου πάντοτε μὲ ἀνταπάρνησιν νὰ γένηται ὅσον δύναται πρὸς πάντας χρήσιμος καὶ ὠφέλιμος. Τὴν ἀγαθὴν καὶ ἐπαινετὴν ταύτην τῆς ἐναρέτου αὐτοῦ ψυχῆς διάθεσιν καὶ προαίρεσιν καὶ εἰς πολλὰς μὲν ἄλλας περιστάσεις ἀπέδειξε, μάλιστα δὲ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς νεοδημητίου ἐκκλησίας τῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁμωνύμου αὐτοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου ἀνεγειρομένης, εἰς τῆς ὁποίας τὴν ἔναρξιν ἀφοῦ συνετέλεσεν ὅσον ἠδύνατο, καθὼς οἱ πάντες γνωρίζουσιν, ἀφιέρωτε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν φροντίδα καὶ μέριμναν, παρὰ μελήσας διὰ τοῦτο καὶ αὐτὰ τὰ ὑλικά του συμφέροντα, διὰ τὸ ὁποῖον δικαίως θέλει θεωρεῖσθαι καὶ μνημονεύεσθαι ὡς εἰς τῶν πρώτων κτιτόρων τῆς Ἐκκλησίας.

Δὲν πρόκειται, ἀδελφοί, νὰ πλέξωμεν ἐνταῦθα τὸν ἐπαινον τοῦ προαπελθόντος, ὅχι· ἀλλ' οὐδὲ δίκαιον εἶναι καὶ παντάπασι νὰ σιωπήσωμεν, νὰ μὴ ἀνχέρωμεν τὰς εὐσεβεῖς αὐτοῦ πράξεις. Ὅτι δὲ μάλιστα χαρκτηρίζει τὸν μακαρίτην καὶ δεικνύει οὕτω περιφανῶς τὴν φρόνησιν αὐτοῦ καὶ τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεόν, εἶναι αἱ τελευταῖαι τῆς ζωῆς αὐτοῦ περιστάσεις. Μολονότι ἀνέλπιστος οὕτως καὶ αἰφνιδίᾳ ἐπῆλθεν εἰς αὐτὸν ἡ τελευταία ἀσθένεια, συνησθάνθη ὁμοῦ ὡς φρόνιμος ὅτι ἦτο θανατηφόρος καὶ ὅτι δὲν εἶχε πλέον ἐλπίδα ζωῆς. Ἐφρόντιτε λοιπὸν ἀμέσως ὡς πιστὸς καὶ φρόνιμος δοῦλος, νὰ προετοιμασθῇ διὰ τὴν ἄλλην ζωὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἐλθὼν τὸν ἐκάλει. Προτεκάλετε λοιπὸν τὸν πνευματικόν του πατέρα, καὶ ἐξωμολογήθη ὅσα ὡς ἄνθρωπος ἔπραξεν, ἐζήτησεν ἐπιμόνως καὶ ἔλαβε παρὰ πάντων, ὅσους ἐλύπησε τὴν συγχώρησιν, διέταξε σώας ἔχων τὰς φρένας τὰ τῆς οἰκίας του, μετέλαβε τέλος τῶν θείων καὶ ζωοποιῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, τὰ τελευταῖα καὶ ἀναγκαιότατα ἐφόδια διὰ τὴν ἄλλην ζωὴν, καὶ οὕτως ἐν γαλήνῃ καὶ ἀταραξίᾳ παρέδωκε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ πρὸς τὸν Κύριον ὁ ἀοίδιμος. Μακάριος ἀληθῶς, πρέπει νὰ εἴπωμεν ἅπαντες, μακάριος ὁ δοῦλος, ὁ εὐσεβὴς καὶ ὁρθόδοξος χριστιανός, ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτω.

Ναί· μακάριός ἐστιν, ἀδελφοί, καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν, ὅστις ἔχων ὑπ' ὄψιν πάντοτε τὸ βραχὺ καὶ πρόσκαιρον τῆς παρούσης ζωῆς καὶ τὸ αἰφνίδιον τοῦ θανάτου, ὑπάρχει ἑτοιμος πάντοτε διὰ τὴν μέλλουσαν καὶ αἰώνιον μακάριον, ἐὰν τὰ θέληται καὶ ἡ ματαιότης τοῦ κόσμου τούτου δὲν κυριεύῃ τὸν νοῦν του καὶ τὴν καρδίαν του, καὶ δὲν καταττήσῃ αὐτὸν ψυχρὸν καὶ ἀδιάφορον εἰς τὴν ὁρθόδοξον θρησκείαν καὶ πίστιν· μακάριος, ἐὰν τὸ ὑλικὸν συμφέρον καὶ ἡ ἐπάρατος ἰδιοτέλεια, ἥτις ἄγει καὶ φέρει συνήθως τὴν κοινωνίαν, δὲν διευθύνῃ τὰς πράξεις αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστὸς καὶ ἀκλόνητος εἰς τὴν πίστιν τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν διάγῃ φρονίμως τὸν ὠρισμένον ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας εἰς ἕκαστον χρόνον ἐν πάτῃ εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ, καθὼς ἀρμόζει εἰς ἄνδρα χριστιανόν.

νὸν καὶ ὁρθόδοξον. « Μακάριος ὁ δοῦλος, ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ » εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως ».

Εἴθε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, οὕτω νὰ πράττωμεν ἅπνυτες, διὰ νὰ μὴ φοβώμεθα ποτε τὸν ἄλλως φοβερόν φαινόμενον θάνατον, νὰ μὴ παραπτώμεθα, νὰ μὴ τρομάζωμεν εἰς πᾶσαν τοῦ θανάτου πληγὴν. Μὴ λητμονήσωμεν δὲ τελευταῖον καὶ τὸ πρὸς τὸν ἀπελθόντα φίλον καὶ ἀδελφὸν ἡμῶν ὀρειλόμενον χρέος, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς βεβηχώς, βλέπων μάλιστα τὸν τάφον ἀνεωγμένον καὶ τὸν νεκρὸν ἐν τῷ μέτῳ προκείμενον, ἠδύνατο μετὰ λόγου ν' ἀρνηθῇ. Λίωνιά σου ἡ μνήμη λοιπόν, ἄξιον μακάριστε ἀδελφέ! ὁ Θεὸς συγχωρήσαι καὶ ἐλεῆται σε. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ

Εἰς τὸ μνημοσύνον

τῆς ἐκ Χίου Μαρίας.

ΣΗΜΕΡΟΝ, ἀδελφοί, ἐπιτελοῦμεν τὸ μνημόσυνον τῆς μακαρίτιδος Μαρίας, ἡ ὁποία πρὸ ἐνὸς ἡδὴ ἔτους πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε. Τὸ νὰ ἐπιτελῶμεν τὰ μνημόσυνα τῶν ἐξ ἡμῶν μεταστάντων πατέρων καὶ ἀδελφῶν καὶ οἰκείων, τοῦτό ἐστιν ἐν τῶν ἱερωτάτων τοῦ ὁρθόδοξου χριστιανοῦ καθηκόντων. Διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν μνημοσύνων ἀποδεικνύομεν ὅτι τιμῶμεν τὴν μνήμην αὐτῶν,

ὅτι δὲν ἐλητμονήσαμεν αὐτούς, ἀλλὰ φροντίζομεν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς ὃ τι ἔχουσιν ἤδη ἀνάγκην.

Βεβηχώς οἱ ἐξ ἡμῶν μεταστάντες δὲν ἔχουσι πλέον ἀνάγκην οὔτε βρώσεως, οὔτε πόσεως, οὔτε ἐνδυμάτων. διότι τὸ σῶμα αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἀπῆται πάντα ταῦτα, ἐγκαταλειφθὲν ὑπὸ τῆς ψυχῆς διελύθη εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη, καὶ ἔγεινε κόνις. ἔχουσιν ὅμως ἀνάγκην εὐχῶν καὶ δεήσεων ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ἡ ὁποία ζῇ καὶ εἶναι ἀθάνατος, καὶ ἐπομένως ἡμεῖς οἱ ζῶντες ὀφείλομεν νὰ ἐκτελέσωμεν τὸ καθήκον τοῦτο, νὰ δεώμεθα τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ αὐτῶν.

Ἀλλὰ τὰ μνημόσυνα τῶν κεκοιμημένων δὲν ὠφελοῦσι μόνον τοὺς τεθνεῶτας, ὠφελοῦσιν ἐπίσης καὶ τοὺς ζῶντας ἡμᾶς· διότι μᾶς ὑπενθυμίζουσιν ἐν πρώτοις τὸν θάνατον, τὸν ὁποῖον πολλοὶ συνήθως λητμονοῦμεν, ἐν ᾧ αὐτὸς δὲν λητμονεῖ οὐδένα ποτέ· μᾶς ὑπενθυμίζει τὸν Θεὸν τὸν ζωῆς ἔχοντα καὶ θανάτου τὴν ἐξουσίαν, «οὐ » ἐν τῇ χειρὶ ἡ πνοὴ ἡμῶν»· μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν μετὰ θάνατον κατάστασιν τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ἀνταπόδοσιν.

Ἀλλ' ἂν καὶ παντὸς ἀνθρώπου τετελευτηκότος ἡ μνήμη γίνεται πρόξενος ὠφελείας εἰς τοὺς προτέχοντας, ἡ μνήμη τοῦ δικαίου καὶ ἐναρέτου καθίσταται διπλασίως ὠφέλιμος, ἐνεκὰ τοῦ καλοῦ παραδείγματος καὶ τῆς χριστομιμῆτος αὐτοῦ διαγωγῆς. Καὶ τοιοῦτος φαίνεται ὁ βίος τῆς μακαρίτιδος Μαρίας, τῆς ὁποίας ἐπιτελοῦμεν τὸ ἱερὸν μνημόσυνον, γυναικὸς ἀληθῶς ἐναρέτου καὶ εὐσεβοῦς.

Συνήθως οἱ ἄνθρωποι ἐπαινοῦσι καὶ ἐγκωμιάζουσι τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας, καὶ ζῶντας καὶ μετὰ θάνατον· καὶ ὅμως πολλῶν μικρῶν καὶ ἰδιωτῶν ὁ βίος εἶναι ἀσυγκρίτως λόγῳ καλλίτερος καὶ μυριάκις διδακτικώτερος.

Ἡ μακαρίτις ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ἐν Χίῳ ἐκ γονέων ἐναρέτων καὶ εὐσεβῶν, ὅποιοι ἦσαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὅλοι σχεδὸν οἱ χριστιανοί. Ἐνυμφεύθη ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ· ἀλλὰ δὲν παρήλθεν ἔτος

καὶ τὸ συνοικέσιον διαλύεται· τῇ συνεργείᾳ τοῦ μιτοκάλου, ἡ δὲ Μαρία ἀποτρέπεται μετὰ τοῦ θυγατρίου αὐτῆς παρὰ τοῖς γονεῦσι. Τὸ διαζύγιον ὑπάρχει συνήθως παρὰ τοῖς πολλοῖς πατέρας καὶ πέτρα σκηνδάλου, ἀλλὰ διὰ τὴν σώφροναν Μαρίαν τὸ διαζύγιον ἀπέβη σωτηρίας λιμὴν. Ἐναπολείπεται πάσας τὰς ἐλπίδας αὐτῆς εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν ἀπεσύρθη εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀναισθησίαν καὶ ἐκπαίδευσιν τοῦ κορασίου αὐτῆς· ὁ δὲ Θεὸς ἐπέτεψε τὰς προσπάθειάς αὐτῆς, διότι ἡξιώθη ν' ἀποκαταστήτῃ τὴν εὐπαίδευστον κόρην αὐτῆς μετ' ἀνδρὸς ἀξίου καὶ ἱκανοῦ, νὰ καταστήτῃ αὐτὴν εὐτυχὴ ἐν τῷ προσηλάρῳ τούτῳ κόσμῳ. Ἡ Μαρία λοιπὸν ἐξεπλήρωσεν ἐντελῶς τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς· καὶ διὰ τοῦτο δὲν παρήλθε πολὺς καιρὸς, καὶ ὁ Κύριος μετεκαλέσαστο αὐτὴν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν.

Ἀλλ' ἐνταῦθα συνέβη τι ἀξίον σημειώσεως, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν. Μόλις παρήλθον δύο μῆνες μετὰ τὸν θάνατον τῆς Μαρίας, καὶ ἀποθνήσκει αἰρνης ὁ ἄλλοτε σύζυγος αὐτῆς, ὅστις ἐν τούτῳ πρὸ πολλοῦ εἶχε νυμφευθῇ μετ' ἄλλης τινὸς γυναικός, ἐξ ἧς ἀπέκτησε καὶ ἱκανὰ τέκνα. Τί ἄρα συνέβη εἰς τὸν μακαρίτην ἐκεῖνον; Βεβαίως, ἡ σωφροσύνη, ἡ εὐσέβεια, ἡ ἀρετὴ ἐν γένει τῆς μακαρίτιδος ἔπληξε σφοδρῶς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὸν ἐκεῖνης θάνατον. Τοῦτο βεβαίως· εἶναι ἐν τῶν ἀνεξήγητων μυστηρίων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἀλλ' ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ θαυμάσωμεν τὴν ἀρετὴν γυναικός, ἣτις διήγειρε καὶ διετήρει ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σέβας τοῦ ἄλλοτε συζύγου αὐτῆς. «Μακάριοι» τῶντι, ὡς λέγει ἡ ἁγία Γραφή, «οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες».

Ἀλλὰ, χριστιανοὶ ἀδελφοί, διὰ νὰ ἀποθάνῃ τις ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐπομένως νὰ μὴ φοβῆται τὸν θάνατον, ν' ἀποθάνῃ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ, πρέπει προηγουμένως νὰ ζήσῃ ἐν Κυρίῳ, νὰ ζήσῃ κατὰ Θεόν, τουτέστι νὰ φυλάττῃ ἀκριβῶς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἡ μακαρίτις Μαρία.

Εἶθε, χριστιανοὶ ἀδελφοί, καὶ ἡμεῖς, ἀναλογιζόμενοι τὸ πρὸς-

καιρον τῆς ζωῆς ταύτης καὶ ἔχοντες πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὸ τέλος αὐτῆς, τὸ ὁποῖον εἶναι σκοτεινὸν καὶ ἄγνωστον, νὰ φιλοτιμηθῶμεν νὰ ζῶμεν κατὰ Θεόν, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν ν' ἀποθάνωμεν καὶ ἡμεῖς ἐν Κυρίῳ καὶ νὰ γείνωμεν ἄξιοι τῆς αἰωνίου μακαριότητος.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΔΙΒΟΛΗΝ*

«Μακάριοι οἱ ἁμαρτωιοὶ ἐν ὁδῷ,
οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ
Κυρίου».

(ΨΑΛΜ. ρη', 1).

ΤΟΥΤΟ λέγει, χριστιανοὶ ἀδελφοί, ἡ ἁγία Γραφή, τοῦτο ψάλλει ἡ Ἐκκλησία, τοῦτο δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς μετὰ πεποιθήσεως νὰ ἐπαναλάβωμεν εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν, εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ προκειμένου νεκροῦ, τοῦ μακαρίτου Γεωργίου Διβόλη. «Μακάριοι οἱ ἁμαρτωιοὶ ἐν ὁδῷ». Ποίους μακαρίζει συνήθως ὁ κόσμος, τοῦτο τὸ γνωρίζομεν ἅπαντες, τοὺς πλουσίους, τοὺς ἐνδόξους καὶ ἰσχυροὺς, ἐν ἐλὶ λόγῳ τοὺς εὐτυχοῦντας ἐν τῷ βίῳ τούτῳ· τούτους καλοτυγχίζει καὶ μακαρίζει, τούτους ἐπαινεῖ καὶ δοξάζει. Καὶ ὁμοίως ἡ ἁγία Γραφή ἄλλως κρίνει καὶ ἀποφαίνεται,

*Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ Κωνσταντινουπόλεως μηνὸς 20, 1876.

« Μακάριοι », λέγεται, « οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ », τουτέστιν οἱ ἄμεμπτοι, οἱ καθαρὸι τῇ καρδίᾳ, οἱ ἀγαθοὶ καὶ ἐνχρετοὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· διότι δὲν πρέπει ν' ἀγνοῇτε, χριστιανοὶ ἀδελφοί, ὅτι ἡ ἁγία Γραφή παρομοιάζει πανταχοῦ τὸν παρόντα βίον πρὸς ὁδόν, πρὸς δρόμον, τὸν ὁποῖον ὅλοι διατρέχομεν, ἕως οὗ φθάσωμεν ἕκαστος εἰς τὸ τέλος, τὸν θάνατον. « Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ ». Τὴν δὲ ἀλήθειαν ταύτην, ὅτι οὔτε οἱ πλούσιοι, οὔτε οἱ ἑνδοξοί, οὔτε οἱ ἰσχυροὶ τῆς ἡμέρας, οὔτε αὐτοὶ οἱ βρασιεῖς καὶ οἱ μονάρχαι, εἰσὶν εὐτυχεῖς καὶ μακάριοι ἀποδεικνύουσι τὰ ἐσχάτως ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν τελεσθέντα.

Ἄλλ' εἶναι δυνατόν, ἡδύνατό τις ἴσως νὰ εἴπῃ, εἶναι δυνατόν σήμερον κατὰ τὸν αἰῶνα, καθ' ὃν ζῶμεν, νὰ ὑπάρχωσιν ἄνθρωποι ἄμωμοι, ἄμεμπτοι καὶ ἀνεπιλήπτοι, καὶ ἐπομένως ἄξιοι τοῦ μακαρισμοῦ κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν; Εἶναι δυνατόν, χριστιανοὶ ἀδελφοί! Δύσκολον πάντως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀδύνατον, νὰ ὑπάρχωσιν ἄνδρες τοιοῦτοι, καὶ εἰς τῶν τοιούτων, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ πεποιθήσεως, ὑπῆρξεν ὁ μακαρίτης Γεώργιος, ἄμεμπτος, ἀνεπιλήπτος, κόσμιος, ἀγαθός, μᾶλλον δὲ πρότυπον ἀγαθότητος ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ· καὶ περὶ τούτου ὑμεῖς, ἀδελφοί, διὰ τῆς ὑμετέρας αὐθορμήτου παρουσίας εἰς τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ παρέχετε τὴν τρανωτάτην ἀπόδειξιν. Διότι βέβαια δὲν κηδεύομεν ἑνδοξόν τινα καὶ ἰσχυρόν τῆς ἡμέρας, διὰ νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ἐξ ἀνάγκης ἢ δι' ἀνθρωπικρέσκειαν συνέρρευται ἐνταῦθα πάντες οἱ κάτοικοι τῆς μεγάλης καὶ πολυαριθμοῦ συνοικίας τοῦ Φαναρίου, ἀλλὰ κηδεύομεν ἄπλοῦν πολίτην, ζῶντα ἐκ τοῦ κόπου καὶ τοῦ ἰδρώτος τοῦ προσώπου αὐτοῦ, καθὼς θέλει καὶ ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς παρ' ἐκάστου χριστιανοῦ. Ἄλλ' ἡ παραδειγματικὴ αὐτοῦ ἀγαθότης, ἡ εἰλικρινὴς φιλία, ἡ τιμιότης, ἡ εὐγενὴς συμπεριφορὰ, ὁ ἀπαράμιλλος τρόπος, δι' οὗ ὑπεδέχετο τοὺς πάντας ἐν τῷ ξενοδοχείῳ αὐτοῦ, ἐρείλκυτε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν συμπάθειαν πάντων, ὥστε πάντες θρηνοῦσι τὸν ἄωρον αὐτοῦ θάνατον, διότι μόλις ἦτο τριακονταετής, καὶ πενθοῦσι διὰ τὴν στέρησιν τοιούτου ἀγαθοῦ καὶ

χρηστοῦ πολίτου. « Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι » ἐν νόμῳ Κυρίου ». Τοῦτο λοιπὸν ἔττω ὁ ἔπικνος τοῦ μακαρίτου Γεωργίου Διδόλη, τοῦτο ἡ παρηγορία τῶν τεθλημένων αὐτοῦ συγγενῶν καὶ φίλων, τοῦτο ἔττω τέλος καὶ ἡ διδασκαλία πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας ἡμᾶς καὶ παρευριστομένους εἰς τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ.

Βεβαίως ἡ ἁγία Γραφή, μακαρίζουσα τοὺς ἁμώμους καὶ ἀνεπιλήπτους τὸν βίον, δὲν ἐννοεῖ ὅτι δυνάμεθα νὰ γείνωμεν ἄγγελοι, ἀλλὰ νὰ προσπαθῶμεν, ὅτον δυνάμεθα, νὰ φυλάττωμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, νὰ διάγωμεν τὸν παρόντα βίον συμφώνως πρὸς τὸν θεῖον νόμον καὶ τὰς εὐαγγελικὰς ἐντολὰς, αἵτινες οὐδὲν ὑπεράνθρωπον παρὰγγέλλουσι. « Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ οἱ » πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου ».

Εἴθε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καὶ πάντες ἡμεῖς, ὅσοι παριστάμεθα σήμερον εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ μακαρίτου Γεωργίου, νὰ διάγωμεν οὕτως ἁμώμως καὶ ἀνεπιλήπτως τὸν βίον, ὥστε νὰ τύχωμεν καὶ ἡμεῖς παρομοίου μακαρισμοῦ. Ἄλλ' ἐν τούτοις μὴ λησμονήτωμεν, ὅτι ἔχομεν τελευταῖον καθήκον νὰ ἐκτελέσωμεν ὑπὲρ τοῦ μακαριζομένου ἡδὴ Γεωργίου, νὰ δεηθῶμεν κοινῶς ἅπαντες ὑπὲρ ἀνταχύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἐπιλέγοντες ἐξ ὅλης καρδίας τό· « ὁ Θεὸς συγχωρήσαι σε, ἀδελφέ ».

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΓΑΥΚΕΟΣ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ

ΠΑΠΑ ΣΥΝΕΣΙΟΝ*

ΚΑΙ πάντοτε μὲν οἱ ἄνθρωποι κρίνουν καὶ μορφώνουν καὶ ἔχουσι τινα ἰδέαν περὶ ἐκάστου ἀνθρώπου ἐκ τῶν ἔργων καὶ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν, μάλιστα δὲ πράττουσι τοῦτο κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου. Τότε ἐκφράζονται περὶ ἐκάστου ἐλευθερώτερον.

Ἐπεθύμουν, χριστιανοὶ ἀδελφοί, νὰ ἐγνώριζον ποίαν κρίσιν, ποίαν ἰδέαν ἐμορφώσατε καὶ ἔχετε περὶ τοῦ προκειμένου νεκροῦ, τὸν ὅποιον κηδεύομεν σήμερον, πῶς θεωρεῖτε δηλαδὴ τὸν ἐξ ἡμῶν μεταστάντα σήμερον παπᾶ Συνέσιον, τὸν γέροντα ἱερέα, τὸν εὐλαβῆ πνευματικόν, τὸν κοινὸν πατέρα καὶ διδάσκαλον πάντων ὑμῶν. Ἐπεθύμουν, λέγω, νὰ ἐγνώριζον τί φρονεῖτε ἕκαστος περὶ τοῦ προκειμένου νεκροῦ· διότι τὰ ἔργα καὶ αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον καὶ ἂν ζητῶμεν ἡμεῖς νὰ τὰ ἀποκρύπτωμεν, γίνονται φανερά ἐπὶ τέλους, καὶ οἱ ἄνθρωποι δύνανται κάλλιστα νὰ κρίνωσι καὶ νὰ ἐπιφέρωσι γνώμην περὶ ἡμῶν.

Ἀλλ' ἴτως ἀδικῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, δεικνύων δισταγμοὺς ὡς πρὸς τὴν περὶ τοῦ παπᾶ Συνεσίου κρίσιν ὑμῶν, ἐν ᾧ γνωρίζω κάλλιστα, ὅτι πάντες ἀνεξαιρέτως ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου ἔχετε τὴν καλλίστην ἰδέαν περὶ τοῦ προκειμένου νεκροῦ, ὑπ' ὅψιν ἔχον-

τες τὸν ἐνάρετον βίον καὶ τὴν σπανίαν, τὴν ἄμειπτον τοῦ μακαρίτου διαγωγὴν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ συνήλθετε πάντες μικροὶ καὶ μεγάλοι εἰς τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ, διὰ νὰ ἴδῃτε τελευταῖον τὸν κοινὸν ὑμῶν πατέρα καὶ διδάσκαλον, νὰ ἀσπασθῇτε τὴν δεξιάν αὐτοῦ, καὶ νὰ λάβῃτε παρὰ Θεοῦ δι' αὐτοῦ τὴν εὐλογίαν ἄνωθεν.

Δίκαιον ἔχετε, ἀδελφοί, νὰ λυπηθῇτε διὰ τὸν θάνατον τοῦ μακαρίτου· διότι μολοντί ὁ χρόνος καὶ τὸ γῆρας κατέστησαν πρὸ πολλοῦ αὐτὸν ἄχρηστον ἐν πολλοῖς τῶν ἱερῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἡ ζωὴ αὐτοῦ ὑπῆρχε πολύτιμος, διότι ἦτο ἔμψυχον καὶ ζωντανὸν παράδειγμα εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, ὅποιον σπανίως μᾶς παρουσιάζουσι τὰ χρονικά τοῦ αἰῶνος. Ἡ γλυκύτης τοῦ ἥθους, οἱ πατρικοὶ λόγοι, ἡ ὄψις μόνη τοῦ μακαρίτου ἐνέπνεεν ἀγάπην καὶ σέβας εἰς ἅπαντας.

Μακάριος εἶ ἀληθῶς, ἀείμνηστε παπᾶ Συνέσιε, ὅτι κατώρθωσας ὅτι πολλοὶ ἐπιθυμοῦσι καὶ εὐχονται, νὰ εὐαρεστήσῃς δηλονότι Θεὸν καὶ ἀνθρώπους, καὶ νὰ γείνης μακάριος καὶ ἐνταῦθα καὶ μετὰ θάνατον, καὶ ἐν γῇ καὶ ἐν οὐρανῷ. Μακάριοι οἱ συγγενεῖς σου καὶ οἱ γνωστοί, μακάριοι οἱ συμπατριῶταί σου, ὅτι ἡξιώθησαν τοιοῦτου ἱερέως καὶ πνευματικοῦ· μακάριοι ὅσοι ἡξιώθησαν ἀπλῶς νὰ σε γνωρίσωσι. Διότι τὸ παράδειγμά σου καὶ τὸν ἄμειπτον βίον σου δὲν εἶναι δυνατόν εὐκόλως νὰ λησμονήσωσι, καὶ νὰ μὴ ὠρεληθῶσιν ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ βίου καὶ τῆς διαγωγῆς σου. Αἰωνία ἡ μνήμη σου, ἀξιομακάριστε ἀδελφέ.

* Ἐξεφωνήθη τῇ 24 δεκεμβρίου 1877.

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΑΞΗ*

ΧΑΡΙΤΑΣ πλείστας ὅσας ὁμολογῶ πρὸς τὴν ὑμετέραν εὐσέβειαν, ἀδελφοί· διότι ἀφορμὴν λαβόντες ἐκ τῶν ὀλίγων λέξεων, τὰς ὁποίας εἶπον προχθὲς περὶ τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου Τάξης, ὅτε κατὰ πρῶτον ἐπάτησα τῆς γενεθλίου αὐτοῦ ταύτης γῆς τὸ ἔδαφος, ἀπεφασίσατε νὰ τελέσῃτε σήμερον ὑπὲρ αὐτοῦ ἱερὸν μνημόσυνον, ἐν ᾧ καὶ γὰρ εὐρίσκω εὐκαιρίαν νὰ ἐκδηλώσω τὰ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ διδασκάλου αἰσθήματά μου, καὶ χύσω ἐν ἔτι δάκρυον εὐγνωμοσύνης ἐν τῷ τόπῳ ἐνθα ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ὁ αἰμίμηστος.

Δικαίαν, ἀγαπητοί, καὶ πρέπουσαν τιμὴν ἀποδίδετε εἰς τὸν ὑμέτερον συμπατριώτην, ὅστις ὑπῆρξεν ἀνὴρ ἀληθῶς ἀγαθός, τιμῆσας καὶ πολλαχῶς εὐεργετήσας κατὰ δύνάμιν τὴν ὑμετέραν πατρίδα· ἀλλὰ καὶ γὰρ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δὲν εἶναι δίκαιον νὰ σιωπήσω, νὰ μὴ προθυμοποιηθῶ καὶ ἐκπληρώσω ἐν τῶν ἱερωτέρων μου καθηκόντων, ἓνα τῶν διακαεστέρων πόθων μου· διότι ὁ Ἰωάννης Τάξης ὑπῆρξεν οὐ μόνον εἰς τῶν πρώτων καὶ ἀξιοσεβάστων μοι διδασκάλων, ἀλλὰ καὶ εἰς τῶν πρώτων εὐεργετῶν. Αὐτός, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσω, ἐμύησέ με τῆς ἀληθοῦς ἐν ταῖς κλειναῖς τῆς Χάλης σχολαῖς παιδείας τὰ μυστήρια, αὐτὸς ὑπῆρξεν καὶ μετὰ ταῦτα ὁ ὁδηγὸς ἐν πᾶσι καὶ σύμβουλος. Πέποιθα δὲ ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐπι-

* Ἐξεφωνήθη ἐν Βατούσῃ, 16 Αὐγούστου 1881.

θυμεῖτε νὰ γνωρίζητε τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριδέστερον· ὥστε ἀνάγκη σήμερον ν' ἀναμνησθῶ ἡμερῶν ἀρχαίων, ν' ἀναπολήσω τὰς εὐτυχεῖς ἐκεῖνας στιγμὰς, καθ' ἃς τὸ πρῶτον αὐτὸν ἐγνώρισα, καὶ τὰς ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας οἱ λόγοι, ἡ θεὰ μόνη αὐτοῦ προὔξενει εἰς τοὺς συνόντας, καὶ ἐπομένως νὰ παραστήτω, καθ' ὅσον εἶναι τοῦτο δυνατόν, ὁποῖός τις ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Τάξης ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ, καὶ διατί τοσαύτης τιμῆς καὶ ὑπολήψεως παρὰ πᾶσι τοῖς εἰδόσιν αὐτὸν ἀπελάμβανεν.

Εἶναι τωόντι ἄξιον ἐξετάσεως διὰ ποίαν ἄρα αἰτίαν ὁ Ἰωάννης Τάξης, ὅστις οὔτε πλοῦτον ὡς ἄλλοι πολὺν, οὔτε συγγράμματα κατέλιπε, οὔτε ἄλλο τι ἔκτακτον φαίνεται ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ πεποιηκώς, καὶ ὅμως καὶ ἐνταῦθα ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐν Βιέννῃ καὶ πανταχοῦ, ὅπου διέτριψεν, ἀρῆκε παρὰ πᾶσι μνήμην ἀγαθὴν καὶ ἐπίζηλον. Οὐχὶ ἄνευ λόγου, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὁ ὑμέτερος συμπατριώτης πανταχοῦ ὅπου ἀπῆλθε διεκρίθη καὶ ἐτιμῆθη διαφερόντως. Ἡ τιμὴ καὶ ὑπόληψις οὐδέποτε ἀποκτᾶται, οὐδὲ διατηρεῖται ἄνευ ἰκανότητος, ἄνευ φρονήσεως καὶ ἠθικότητος, ἄνευ προσόντων, καὶ πλεονεκτημάτων πραγματικῶν. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῶσι ταῦτα καὶ νὰ ὑποδειχθῶσι πρὸς ἔπαινον μὲν τοῦ αἰμνήστου διδασκάλου, πρὸς δόξαν δὲ καὶ εὐκλειαν τῆς πατρίδος καὶ τῶν οἰκείων αὐτοῦ.

Ὁ Ἰωάννης Τάξης, καθὼς καὶ πᾶσαι αἱ εὐγενεῖς καὶ φιλότιμοι ψυχαί, ἐκ παίδων ἀναφίνεται ἐραστὴς τῶν γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος ἀναπτύσσεται βαθμηδὸν καὶ τελειοποιεῖται καὶ διακρίνεται. Πεπροικισμένος ὅμως ἐκ φύσεως ὑπὸ σπανίας νοημοσύνης καὶ εὐφυΐας ἠδυνήθη ἐγκαίρως νὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ διακρίνῃ τὴν ἀληθῆ παιδείαν, τὴν φωτίζουσαν τὴν διάνοιαν καὶ τὰ ἥθη ρυθμίζουσιν ἀπὸ τῆς ἐπιπλάστου καὶ ἀπατηλῆς. Καὶ ταύτην μὲν ὡς εἰκὸς ἀπετροπιάζετο, ὡς βλάβης μᾶλλον ἢ ὠφελείας πρόξενον, τὴν δὲ ἀληθῆ παιδείαν μετὰ κινδύνων καὶ μόχθων διηνεκῶν πανταχοῦ ἐπεζήτη καὶ ἐθεράπευεν, εἰς ἅπαντας εἰ δυνατόν αὐτὴν μεταδοῦναι φιλοτιμούμενος. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ κυριώ-

τατον αἴτιον τῆς τοσαύτης ὑπολήψεως τοῦ ἀνδρός, ὅτι ὑπῆρξε παρὰ πάντα τὸν βίον ἐνθερμος λάτρις καὶ θιασώτης τῆς ἀληθοῦς παιδείας, καὶ τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος μύτης καὶ θεραπείων πιστότατος. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ παιδικὴ ἡλικία καὶ ὁ μαθητικὸς βίος, τοῦτο ὁ διδασκαλικός, τοῦτο ἅπας ἐν γένει ὁ κοινωνικὸς βίος αὐτοῦ.

Περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης δεκαετηρίδος τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος ἐγεννήθη ἐν τῇ κώμοπόλει ταύτῃ ὁ Ἰωάννης Τάξης, καὶ δεκαετὴς μόλις ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετερχομένου τὸ ἐμπόριον ἐτοιμῶν ἐνδυμάτων, καὶ παρεδόθη εἰς τὸν θεῖον αὐτοῦ Μελέτιον ἐφημερεύοντα ἐν τινὶ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως, ὅστις εἰσήγαγεν αὐτὸν ἐν τῷ τῆς ἐνορίας σχολείῳ. Ὁ Τάξης εὗρεν ὅτι ἐπόθει· ἀλλ' ἡ μετ' ὀλίγον χρόνον ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ διακόψῃ τὰ μαθήματα, καὶ νὰ περιορισθῇ μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ μεγάλῃ ἀγορᾷ, ὁ δὲ καταλαβὼν τότε τοὺς πάντας φόβος καὶ τρόμος ἐνέπνευσε τὴν ιδέαν εἰς τὸν νέον Τάξην νὰ μεταβῇ εἰς ἅγιον Ὅρος, ὅπου ἤλπιζε νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ μαθήματα. Ἀλλ' ἡ ἐπισυμβᾶσα φυλάκισις τοῦ πατρὸς τοῦ τὸν ἀπέτρεψε τῆς τοιαύτης προθέσεως, κατὰ προτροπὴν μάλιστα τοῦ πνευματικοῦ τοῦ πατρὸς, εἰπόντος ὅτι μᾶλλον θεάρεστον εἶναι νὰ μένῃ καὶ νὰ φροντίζῃ κατὰ δύναμιν περὶ τοῦ ἰδίου πατρὸς, παρὰ νὰ μεταβῇ εἰς ἅγιον Ὅρος καὶ νὰ μονάσῃ· ἡ δὲ πανάγαθος τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἀνταμείβουσα τὴν ἀγαθὴν τὰύτην τοῦ νέου Τάξης διάθεσιν ἠνέφξε τὸ δι' αὐτὸν ἀνέκαθεν προοριθὲν καὶ πρὸ πολλοῦ ποθούμενον τῆς παιδείας καὶ τῶν γραμμάτων στάδιον.

Ὁ θεὸς δηλονότι αὐτοῦ Μελέτιος, ὅστις θεωρητέος ὡς ὁ ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας ταχθεὶς χειραγωγὸς καὶ προστάτης, διορισθεὶς πρωτοσύγκελλος τοῦ Ἐφέσου Χρυσάνθου, παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Ἰωάννην, πρῶτον μὲν εἰς Μαγνησίαν, ἔπειτα δὲ εἰς Καισάρειαν, ἐνθα ὁ φιλότιμος καὶ φιλομαθὴς Τάξης εὗρε περιστάσιν νὰ ἀκούσῃ τὰ διδασκόμενα μαθήματα ἐν ταῖς ἐκεῖσε σχολαῖς· ἀλλὰ πολλῶ τυχτικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον διήκουσε τὰ ἐλληνικά καὶ τὰ λοιπὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Σμύρνῃ, ὅπου ἀπε-

στάλη κατ' ἐπίμονον αὐτοῦ αἵτησιν, καὶ εἰσῆχθη εἰς τὴν ἔκτοτε περιβόητον Εὐαγγελικὴν σχολήν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐσχολάρχει καὶ ἐδίδασκε ὁ κλεινὸς Ἀβράμιος ὁ Ὀμηρόλης, ὁ μετὰ ταῦτα εὐκλεῶς διευθύνας καὶ τὴν ἐν Χάλκῃ Ἑλληνοεμπορικὴν σχολήν.

Ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ τῆς Σμύρνης Σχολῇ τοσοῦτον διεκρίθη διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ χρηστότητα μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν ὁ Τάξης, ὥστε μετ' οὐ πολὺ διωρίσθη καὶ ὑψηλῆς τῶν ἐλλήνικῶν μαθημάτων ἐν αὐτῇ τῇ σχολῇ. Καὶ προτεκλήθη μὲν ἐκεῖθεν μετὰ τινα ἔτη ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς γραμματεὺς τοῦ γέροντος Ἐφέσου, ἀλλ' ὁ προορισμὸς τοῦ Τάξης ἀνέκαθεν ἦτο ἄλλος, καὶ οὐχὶ ὁ τοῦ γραμματέως· ἐφ' ᾧ καὶ προετίμησε νὰ μένῃ ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῷ χωρίῳ τῆς νήτου Χάλκης διδασκαλός. Ἀμα δὲ ὁ θεὸς αὐτοῦ προεχειρίσθη Γάνου καὶ Χώρας, ὁπότε ἠδύνατο νὰ χορηγῇ αὐτῷ τὰ πρὸς συντήρησιν ἀνετώτερον, εὐθύς ἔσπευτε νὰ μεταβῇ εἰς Ἀθήνας πρὸς συμπλήρωσιν καὶ τελειοποίησιν τῶν ἤδη ἐπαρκῶν γνώσεων αὐτοῦ καὶ σπουδῶν. Δὲν εἶναι δὲ πικρά πᾶσι ἀσκοπον ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συνέστη ἐν Ἀθήναις τὸ πρῶτον τὸ Πανεπιστήμιον, καὶ πανταχόθεν προτεκλήθησαν οἱ ἐλλογιμώτεροι καὶ σοφώτεροι τῶν καθηγητῶν, ὅποιοι Ἀσώπιος καὶ Φίλιππος Ἰωάννου καὶ ἡ λοιπὴ αἰμνηστὸς χορεία τῶν διδασκάλων τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Ὡστε ἕκαστος ἐννοεῖ ὅποῖος ἅγιος ἐνθουσιασμὸς καὶ ὅποια εὐγενὴς ἀμιλλα ἀνεπτύχθη τότε μεταξὺ διδασκόντων τε καὶ διδασκομένων· καὶ ἡλικίαν ὠφέλειαν ἠδύνατο ἐκεῖθεν ν' ἀρυθῇ ἀνὴρ οἷος ὁ Ἰωάννης Τάξης μεμνημένος ἤδη ἀποχρώντως τῆς ἐλληνικῆς γλώττης καὶ ἱστορίας τὰ μυστήρια.

Πέντε ὅλα ἔτη διέτριψεν ἐν Ἀθήναις, ἀκροαζόμενος καὶ συναναστρεφόμενος μετὰ τῶν ἐλλογιμωτέρων ἀνδρῶν, καὶ τὰ συγγράμματα ἀκορέστως καὶ ἐνδελεχῶς μελετῶν, ἀλλ' ἤδη καὶ τὸ καθήκον καὶ τὸ συμφέρον ἀπῆλθον ἐπιτακτικῶς τὴν εἰς τὰ ἐνταῦθα ἐπάνοδον. Αἱ μετὰ τοσοῦτων ἀγώνων καὶ μόχθων ἀπο-

κτηθεῖσαι γνώσεις ἔπρεπε καὶ εἰς ἄλλους νὰ μεταδοθῶσι, καὶ νὰ πολλαπλασιασθῶσιν οὕτω τὰ τάλαντα. Ἐπανερχεται λοιπὸν κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1843 ἔτους εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀκμαῖος ἤδη τὴν ἡλικίαν, πλήρης καὶ ζήλου καὶ γνώσεων, καὶ ὡς τεκμήριον τῆς ἀξιαγάτου αὐτοῦ φιλομαθείας καὶ συνέσεως ἀξιολογωτάτην καὶ πλουσίαν βιβλιοθήκην μεθ' ἑαυτοῦ συγκομίζων, προῖόν τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ· καὶ εὐθὺς προσκαλεῖται καθηγητῆς τῶν ἐλληνικῶν γραμμῶν καὶ τῆς ἱστορίας εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ ἐλληνοεμπορικῇ σχολῇ, σχολαρχοῦντος τότε τοῦ ἀειμνήστου Βερβολομαίου καὶ οὕτω λήγει ὀριστικῶς ὁ μαθητικὸς βίος τοῦ Τάξη καὶ ἄρχεται ὁ διδασκαλικός, ἐν ᾧ κυρίως διεκρίθη καὶ διέπρεψεν. Ἀλλ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος τίνι τρόπῳ νὰ δυνηθῶ νὰ ἐξιστορήσω τὰ κατ' αὐτὸν σαφέστερον ἅμα καὶ συντομώτερον; τίνι τρόπῳ νὰ παραστήσω, χωρὶς νὰ μειώσω τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, εἴτε τὸ ἐμφριθὲς τοῦ χαρακτῆρος καὶ σταθερόν, εἴτε τὸ ἀκριφνές τοῦ ἥθους, εἴτε τοῦ βίου ἐν γένει τὸ ἀνεπίληπτον, μάλιστα δὲ τὸ εὐμέθοδον καὶ ἀληθῶς ἀπράμιλλον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ;

Ὁ Ἰωάννης Τάξης διεδέχθη ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ τὸν Γεώργιον Ραφάνην, ἓνα τῶν ἀρχαίων μαθητῶν, ἔπειτα δὲ καὶ διδάσκαλον τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς, ὁπαδὸν ἐπομένως τότε τοῦ ἀρχαίου συστήματος. Πόσον δὲ νέα μέθοδος καὶ νέον σύστημα οἶον δῆποτε, ἀντιπροσωπευόμενον μάλιστα ὑπ' ἀνδρὸς ἱκανοῦ καὶ δραστηρίου καὶ ζηλωτοῦ, ὁποῖος ἦτο ὁμολογουμένως ὁ Τάξης, πόσον λέγω, τοιοῦτον σύστημα ἐν πᾶσι τοῖς πράγμασιν ἐπιδρᾷ καὶ ἐπιβάλλει καὶ συγκινεῖ, ἕκαστος ἤδη ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ παρετήρησεν· ὥστε οὐδόλως παράδοξον ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἡ εἰσαγωγή τοῦ Ἰωάννη Τάξη ἐν τῇ ἐλληνοεμπορικῇ σχολῇ ἐπέφερε πρωτοφανῆ πραγματικὴν ἀλλοίωσιν ἐν τε τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ταῖς μεταξὺ διδασκόντων καὶ διδασκομένων σχέσεσι· καὶ περὶ τούτου ἐπικαλούμεθα τὴν μαρτυρίαν τῶν τότε μαθητευόντων, ἐξ ὧν οὐκ ὀλίγοι σήμερον διαπρέπουσιν ἐν τε τῷ ἐμπορικῷ σώματι καὶ ἐν ἄλλαις ὑψηλαῖς καὶ διακεκριμέναις θέσεσι.

Διὰ τῆς αὐστηρᾶς τῶντι καὶ κοσμίας καὶ φιλόφρονος συμπεριφορᾶς, ἰδίως δὲ διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ τοῦ εὐμεθόδου τῆς διδασκαλίας, ἐφείλκυτε τὴν εὐνοίαν ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν μαθητῶν, ὥστε μονονουχὶ τὸν ἐλάτρευσαν, καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν εἶχον ἄδικον, διότι πραγματικῶς ὠφελοῦντο, διότι συνηθάνοντο ὅτι ἐμάνθανον, ὅτι ὁσημέραι ἕκαστος ἐγίνετο κρείττων ἑαυτοῦ ἀκροζόμενος τὸν Τάξη. Ὁ τι τῶντι διέκρινε καὶ κατέστησεν ἀνεκθὲν τοσοῦτον σεβαστὸν καὶ ἀγαπητὸν τὸν Τάξη, τοῦτο ἦτο μάλιστα ἡ διδασκαλία αὐτοῦ. Ἀλλ' εἶναι εὐκόλῳ νὰ παραστήσῃ τις ἀποχρώντως τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας τοῦ Τάξη; Καθὼς εἶχεν ἴδιον, ἑκτακτον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, οὕτως εἶχε καὶ μέθοδον τοῦ διδάσκειν ἴδιαν. Αἱ κρίσεις καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν γεγονότων τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν μετὰ ταῦτα τοῦ ἡμετέρου Γένους κατάστασιν, προῖόν βαθείας μελέτης καὶ σκέψεως, διήγειρον καὶ συνεκράτουν τὴν προσοχὴν· τὸ δὲ φλέγον τὴν καρδίαν αὐτοῦ αἶσθημα, δι' ἀναλόγου φράσεως καὶ τόνου φωνῆς ἐκδηλούμενον μετεδίδοτο ἀνεπαισθήτως καὶ συνεκίνει μέχρις ὅττειν τὸν ἀκροατὴν, καὶ ἐνθουσιασμὸς ἀληθὴς τοὺς πάντας κατεκυρίευε. Τοῦτο δὲ συνέβαινεν οὐ μόνον ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ ἐλληνικῷ μαθήματι, ὅπερ ἐκεῖνος ἐγίνωσκε κάλλιστα ν' ἀναπτύσῃ καὶ νὰ κατακοσμήῃ διὰ διαφόρων ἱστορικῶν διδακτικωτάτων ἐπεισοδίων. Αἱ πραγματικαὶ παρατηρήσεις ἦσαν συνήθως ὀλίγαι, αἱ κυριώτεραι καὶ ἀναγκαιότεραι, ἡ δὲ ἀνάπτυξις τῆς ἐννοίας τοῦ συγγραφέως, καὶ ἡ πλήρης καὶ ἐντελής κατανόησις ὑπὸ τοῦ ἀκροατοῦ, τοῦτο ἀπετέλει τὸν πρώτιστον σκοπὸν ἐκάστου μαθήματος· ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ παρατηρήσεις καὶ ἰδίαι καὶ δημοσίαι περὶ τοῦ τρόπου τῆς μελέτης συχνότατα ἐγίνοντο. Μὴ εὐτυχῆσας ἔνεκα τῶν περιστάσεων, καθὼς οὐδὲ ἄλλοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πολλοί, νὰ διδασθῇ τακτικῶς καὶ κατὰ σειράν, ὅπως σήμερον, τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, καὶ ἀναγκαζόμενος ὡς ἐκ τούτου ν' ἀναπληροῖ τὰ πολλὰ διὰ τῆς ἰδίας μελέτης, κατῴρθωσε νὰ μορφώσῃ ἴδιαν μέθοδον τῆς τῶν

συγγραφέων καὶ ποιητῶν καταλήψεως, ἣν καὶ προσεπάθει παντὶ σθένει νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς τοὺς ἐαυτοῦ μαθητάς, ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν αὐτῶν πρῶτον μὲν ἐπὶ τοῦ ἀκριβοῦς προσδιορισμοῦ τῶν ὄρων, τῆς σημασίας ἐκάστης λέξεως, ἱστορικῶς ἐξεταζομένης, καὶ δεύτερον ἐπὶ τῆς θέσεως καὶ πλοκῆς αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, ἐξ ὧν ἐξήγετο ἀφ' ἐαυτῆς ἡ ἀληθὴς τοῦ συγγραφέως ἐννοια· ἄλλως τε δὲ δὲν ἦτο καὶ παντάπασιν ἀδαὴς τῶν γνώσεων καὶ κρίσεων τῶν νεωτέρων σοφῶν, διότι καίπερ μὴ ἰδὼν τὴν Εὐρώπην ἐξέμαθεν ὅμως ἐν Ἀθήναις καὶ τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, ἡ δὲ βιβλιοθήκη αὐτοῦ συνέκειτο τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς Εὐρώπης ἐκδόσεων.

Τοιαύτη τις ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰωάννου Τάξη, εὐληπτος καὶ σαφής, τὸ πρῶτον καὶ κυριώτατον, ἀποχρώντως διαφωτίζουσα τὴν διάνοιν, καὶ δεύτερον ζωηρὰ καὶ ἐμφυχωμένη συγκινοῦσα τὴν καρδίαν καὶ βαθεῖαν καὶ δυσεξάλειπτον χαράττουσα τὴν ἐντύπωσιν· καὶ ἐντεῦθεν τὸ μέγα, τὸ ἀπεριόριστον σέβας ἀπάντων τῶν μαθητῶν. Ἐγὼ αὐτός, ἐναντίον μάλιστα τῆς ἐπιθυμίας τοῦ μακαρίτου Βαρθολομαίου τοῦ ἐμοῦ πατριώτου καὶ προστάτου ἐν τῇ Ἑλληνοεμπορικῇ σχολῇ, πρὸς ὃν ἀγνοῶ διατί κατ' ἀρχὰς ἀπήρεσεν ὁ Ἰωάννης Τάξης, ἀφωσιώτην ὅλως εἰς αὐτόν, καὶ πανταχοῦ περηκολούθουν αὐτόν ἐν τοῖς περιπάτοις ἀκρέστως αὐτόν ἀκροώμενος.

Ἀλλ' ἡ μεγάλη αὕτη καὶ ἐξαλλος χαρὰ τῶν μαθητῶν τῆς Ἑλληνοεμπορικῆς σχολῆς ἐπέπρωτο μετ' οὗ πολὺ νὰ μεταβληθῇ εἰς ἄφατον λύπην, διότι τὸ ἐπόμενον ἔτος προσεκλήθη καὶ μετέβη εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι λόφου ἀρτίως ἰδρυθεῖσαν μεγαλῶνυμον Θεολογικὴν σχολήν. Πολλὰ ἐλέχθησαν τότε περὶ τῆς μεταθέσεως ταύτης τοῦ διδασκάλου ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην σχολήν· τὸ ἀληθές ὅμως, καθὼς ὁ ἴδιος ἔλεγεν, ἦτο ἡ ἐπίμονος ἀπαίτησις τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία διορίσασα σχολάρχην τῆς ἀρτισυστάτου Θεολογικῆς σχολῆς τὸν Κωνσταντῖνον Τυπάλδον ἐθεώρησε καλὸν νὰ δώσῃ αὐτῷ καὶ συμβοηθὸν πρόσωπον γνωστὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τοιοῦτος ἐκρίθη κατάλληλος ὁ Ἰωάννης Τάξης· ἄλλως δὲ ὁ

διορισμὸς καὶ τούτου ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῆς πρέπει ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔργον τῆς θείας Προνοίας ἀδιαφιλονείκητον· διότι ὁ Τάξης ἐχρησίμευσε τότε οὐ μόνον ὡς ὁ καταλληλότερος καθηγητὴς τῆς σχολῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς βοηθὸς ἐν πᾶσι τοῦ σχολάρχου, καὶ σύμβουλος, καὶ ἰδίως ἐν ταῖς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐφορίαν σχέσεσι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ αἰμίμηστος διδάσκαλος ἐκτιμῶν κατ' ἀξίαν τὸν Τάξην, ἀπεκάλει αὐτόν τὸ στήριγμα τῆς σχολῆς· καὶ ὑπῆρχεν ἀληθῶς ἐν πολλοῖς ὁ Μέντωρ τοῦ διδασκάλου, ἀγνοοῦντος ὅλως καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἡμέτερα πράγματα κατ' ἀρχάς.

Ὁ Ἰωάννης Τάξης καὶ ἐν τῇ Ἑλληνοεμπορικῇ τῆς Χάλκης σχολῇ ἀποχρώντως κατέδειξεν ὅτι κατενόει πληρέστατα καὶ συνησθάνετο πᾶσαν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἱερότητα τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος, καθὼς καὶ τὴν εὐθύνην τοῦ διδασκάλου ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· μάλιστα δὲ κατέδειξε τοῦτο σαφέστερον ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ, ἥς ὁ προσρισμὸς ὑπάρχει τοσοῦτον μέγας, ἐνδιαιφέρων ἅπασαν τὴν καθ' ἡμᾶς ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν· καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἐν ταῖς παραδόσεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμέραν διαίτη καὶ τῇ ἄλλῃ συμπεριφορᾷ ἐδείκνυεν ἀληθῆς αὐταπάρησιν, τύπον καὶ ὑπογραμμὸν ἐαυτόν, ὅπως καὶ ὁ μακαρίτης Τυπάλδος, ἐν ἅπασι περὶ ἡμᾶς, καὶ πρὸς τὰς διατάξεις τῆς σχολῆς ἐντελῶς συμμορφούμενος· καὶ συνετέλεσεν οὐχ ἥττον ἢ ὁ Τυπάλδος εἰς τὸν προστήκοντα καταρτισμὸν τῆς σχολῆς εἰς τὴν βαθμιαίαν μὀρφωσιν καὶ ἱεροπρεπῆ ἀγωγὴν τῶν πρώτων μαθητῶν τῆς σχολῆς. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ ἀμερόληπτον καὶ ἡ ἀκρίβεια ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθηκόντος ἀπήρεσεν εἰς τινὰς καὶ παρηνώχλησαν καὶ τοῦτον πολλάκις τινὲς καθὼς καὶ τὸν Τυπάλδον· ἀλλ' ἀμφοτέρωι ἐγίνωσκον νὰ ὑπομένωσι καὶ διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς νὰ ὑπερνικῶσι τὰς πολλὰς καὶ πολυειδεῖς δυσχερείας καὶ τὰ παρεμβλλόμενα προσκόμματα·

Τρία ἔτη παρέμεινεν ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ διδάσκων ἀνενδότως ἑλληνικὰ μαθήματα καὶ λατινικὰ καὶ γενικὴν ἱστορίαν· καὶ

μετὰ ταῦτα ἀπεμακρύνθη, ἕνεκα μάλιστα τῆς πασχούσης υἱείας του. Καὶ συνέστησε μὲν κατόπιν κατ' εἰσήγησιν ἐμπόρων τινῶν ἰδιαιτέραν σχολὴν ἐν Γαλατᾷ, συνδιδάτκαλον ἔχων τὸν ἄλλοτε μαθητὴν αὐτοῦ ἐκ Σμύρνης Νικόλαον· ἀλλὰ καὶ ταύτην μετὰ δύο περίπτου ἔτη κατέλιπε καὶ μεταβάς εἰς Βιέννην τῆς Αὐστρίας ἐπηγγέλλετο τὸν ἔμπορον. Τοῦτο ἡδύνατο πάντως νὰ θεωρηθῇ παράδοξον, ὡς ἐναντίον εἰς τὸν χαρακτηρὰ καὶ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅταν τις ἀναλογισθῇ πρῶτον μὲν τὰς ἀνυπερβλήτους δυσκολίας τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος, αἱ ὁποῖαι καὶ σήμερον ἔτι ἐνιαχοῦ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶνται· δεύτερον δέ, τὸ κυριώτερον, τὸ ἀκροσφαλὲς τῆς υἱείας του, τὴν ὁποίαν μόλις δι' αὐστηρᾶς διαίτης ἡδύνατο νὰ διατηρῇ, θέλει τὸν δικαιώσει πληρέστατα. «Χύνω ἔλαιον ἐν τῇ λυχνίᾳ», ἐπανελάμβανεν. Ἀλλως δέ, πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι καὶ ἐμπορευόμενος οὐδόλως ἔπαυσε νὰ εἶναι ἱκανὸς τοῖς πᾶσι διδάσκαλος ἐν τῇ συναναστροφῇ καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ. Πᾶσα τῶντι συνομιλία αὐτοῦ, πᾶσα λέξις ἦτο διδασκαλία εἰς τοὺς προσέχοντας, διδασκαλία ἐπιβάλλουσα, διδασκαλία πρακτικὴ, πειστικὴ, ἄμισθος· καὶ διὰ τοῦτο πᾶς τις ἐπεθύμει νὰ ἀκούσῃ αὐτὸν καὶ νὰ συνδιαλέγηται μετ' αὐτοῦ· οὐδέποτε ἐγένετο ἐν τῇ συναναστροφῇ ὀχληρὸς, ὡς οὐδὲ ὁ ἀείμνηστος Τανταλίδης, μετὰ ταύτην ὁμοῦς τὴν διαφορὰν, ὅτι οὗτος μὲν ἀστεϊευόμενος συνήθως, ὁ δὲ Τάξης πάντοτε μετὰ χάριτος σπουδαιολογῶν.

Ἰκανὰ ἔτη διέτριψεν ἐν Βιέννῃ ἐμπορευόμενος, συνεργάτας ἔχων παρ' ἑαυτῷ μὲν τὸν ἀνεψιὸν του, ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει τοὺς αὐταδέλφους καὶ ἰδίως τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν Μηνᾶν, ἀμφοτέρους δραστηρίους καὶ συνετούς· ἀλλ' ἡ τύχη δὲν ἠνόησεν ἄχρι τέλους τὴν ἐπιχείρησιν, διότι καὶ ὁ ἀδελφὸς καὶ ὁ ἀνεψιὸς μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀπεβίωσαν, καὶ ὁ Τάξης ἐκὼν ἄκων ἐπαύσατο ἐμπορευόμενος· διέμεινεν ὁμοῦς καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Βιέννῃ ἐπανερχόμενος ἐν τῷ μεταξύ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἕως οὗ περὶ τὸ 1870 ἔτος ἐγκαταλιπὼν ὀριστικῶς τὴν Βιέννην ἐπανῆλθε καὶ κατῴκισεν εἰς τὴν πεφιλημένην αὐτῷ Χάλκην, ὅπου καὶ ἐγκατεβίωσεν.

Ἡ κλεινὴ Χάλκη, ἡ μυροδόλος νῆσος ἐκείνη, ἡ πρὸ πεντηκονταετίας ἕνεκα τῶν φυσικῶν αὐτῆς καλλονῶν τὰς μούσας εἰς ἑαυτὴν ἐφελκύσασα καὶ μέχρι τοῦδε περιφανῶς αὐτὰς θεραπεύουσα, τοσοῦτον βχθείας ἐντυπώσεις ἀρῆκε, φαίνεται, ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ Ἰωάννη Τάξης, ὥστε ἐκεῖ προὔτίμησε νὰ διέλθῃ τὸ τελευταῖον στάδιον τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἐκεῖ εἰς τοὺς ἐρατεινοὺς διὰ μέσου τῶν πευκῶν περιπάτους ἔβλεπέ τις αὐτὸν πρῶτὴ καὶ ἐσπέρας περιπατοῦντα σύννουν καὶ σκεπτικόν, ἀλλ' εὐχαριν πάντοτε πρὸς τοὺς συναντῶντας· οἱ δὲ μαθηταὶ τῆς Θεολογικῆς σχολῆς, πρὸς ἣν ἐκεῖνος ἔτρεφε πάντοτε πατρικὴν στοργήν, ἐθεώρουν εὐτύχημα τὴν τούτου συνάντησιν, εὐχαριστοῦμενοι καὶ ἐν μόνον χαῖρε ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ νὰ ἀκούσωσιν.

Ὑπὲρ τὰ ἔξ ἔτη διέτριψεν οὕτως ἐν τῇ μουστοτραφεὶ νήσῳ, ἀποτελῶν τὸ ἐντῤύφημα τῶν κατοίκων καὶ ἰδίως τῶν ἐκεῖ διδασκάλων καὶ μαθητῶν· ἀλλ' ἡ μόρσιμος ὥρα ἐσήμανε, καὶ ἡ καρδιοδόρος νόσος, ἡ πρὸ τοσοῦτων ἐτῶν κατατρύχουσα, κατέβαλεν αὐτὸν ἐπὶ τέλους τὸ ἐβδομηκοστὸν ἔτος περίπου τῆς ἡλικίας ἄγοντα. Ἡ δὲ Ἐκκλησία καὶ ἡ σχολή, αἵτινες καὶ ζῶντα πάντοτε δικαίως ἐτίμων, ἐφρόντισαν ὥστε καὶ νὰ κηδευθῇ ἐπιστήμῳ, καὶ νὰ ταφῇ ἐν αὐτῇ τῇ σχολῇ, ὡς εἰς τῶν πρώτων καὶ διαπρεπῶν αὐτῆς καθηγητῶν.

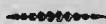
Τοιοῦτος ἐν συντόμῳ τοῦ διδασκάλου Τάξης ὁ μακρὸς καὶ πολύμοχθος βίος. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ ὁ ὑμέτερος συγγενὴς καὶ συμπατριώτης, ἀγαπητοί· καὶ δικαίως ὑμεῖς ἐπὶ τῇ μακαρίᾳ μνήμῃ αὐτοῦ ἐκχυχᾶσθε καὶ σεμνύνεσθε. Ἀλλὰ κατανοεῖτε καὶ ὁποῖον καθήκον αὕτη ἐπιβάλλει εἰς ἕκαστον. Τὸ ἀρίζηλον τοῦτο παράδειγμα, ὁ ἀνεπίληπτος καὶ κοινωφελὴς αὐτοῦ βίος ἀπαιτεῖ μιμητάς. Οὐδόλως ἀμφιβάλλω ὅτι πολλοὶ τῶν νεωτέρων εἰς ταῦτα ἐκάστοτε ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν ἀποβλέπουσιν, ἡ δὲ σχολὴ τῆς Βατούσης, ἐν ᾗ ἐκεῖνος τὰ πρῶτα διήκουσε γράμματα, καὶ πρὸς ἣν τὴν πολῦτιμον αὐτοῦ βιβλιοθήκην ἀφιέρωσεν ἀποτελεῖ τὸ μέλημα πάντων ὑμῶν.

Εἴθε ἡ μνήμη αὐτοῦ ἐνισχύοι τοὺς ὑπὲρ τῆς παιδεύσεως τῆς νεολαίας εἰλικρινῶς μεριμνῶντας· αὐτοὺς δὲ τοὺς ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τῶν γραμμάτων φιλοτίμως ἀγωνιζομένους παροτρύνει πρὸς ζήτησιν καὶ κτῆσιν τῆς ἀληθοῦς παιδείας, δι' ἧς ἐκεῖνος διεκρίθη καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ ὠφέλιμος ἐγένετο. Γένοιτο!

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΟΥ

ΜΑΚΑΡΙΤΟΥ ΚΡΑΛΗ*

«Ἀποθανὼν δίκαιος ἔλιπε μετὰ μέλον».

ΣΗΜΕΡΟΝ, ἀδελφοί, ἐπιτελοῦμεν τὸ μνημόσυνον τοῦ μακαρίτου Κράλη, τοῦ ἡμετέρου συμπολίτου καὶ φίλου, τοῦ πρὸ ἐνὸς ἔτους ἐξ ἡμῶν πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος. Βεβαίως ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, καθὼς καὶ εἰς πᾶσαν κηδείαν ἡ μνημόσυνον οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, οἱ συμπαθοῦντες ἐν γένει εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀπελθόντος εὐλόγως καὶ δικαίως ἐπιθυμοῦσι ν' ἀκούσωσι καλὸν τινα λόγον ὑπὲρ τοῦ προσφιλοῦς αὐτῶν καὶ πολυποθήτου προσώπου· ἐν ᾧ ἄλλοι ἀδιαφοροῦσιν, ἢ ἄλλως πως διατίθενται. Εἰς τὰς διαφορὰς ταύτας τῶν γνωμῶν περὶ τῶν τεθνεώτων πολλοὶ ἀποβλέπον.

* Ἐξεφωνήθη ἐν Μολύβῳ τῷ 1884.